

planinski

V E S T N I K

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

112. LETO / NOVEMBER 2007 / 3,12 EUR / 750 SIT

Revija
Planinske zveze
Slovenije

11

Tema meseca:

**Ohranjanje vrednot
gorske narave**

Priloga:

Tirolska deklaracija

POHODNIK

ŠMARTINSKA 152,
BTC-HALA A, LJUBLJANA
tel: 01 585 26 30
e-mail: pohodnik@univet.si
www.pohodnik-si.com

V toplih
oblačilih v
hladno jesen

KO GRE ZARES, JE LE NAJBOLJŠE DOVOLJ DOBRO.

www.logos-trend.si

AFS EVOLUZIONE

Še en model s tehnologijo asoframe za zimske vzpone in ledeniške ture.

AFS 8000

Vrhunski čevlji za plezanje v najbolj ekstremnih razmerah. Preciznost ob majhni teži je zasluga tehnologije asoframe. Dodatna izolacija thinsulate™ notranjega čevlja.

ALPINIST GV

Dovršeni univerzalni gorniški čevlji iz vodoodpornega usnja z membrano goretexs.

PRODAJNA MESTA

BRIDGEDALE

Ljubljana	FABIANI [Vič, Ribji trg, Slovenska cesta, City Park] POHODNIK [BTC - hala A] HERVIS [Vič, City Park]
Kamnik	ANNAPURNA WAY FABIANI [Mercator]
Kranj	3S SPORT FABIANI [Supernova, Glavni trg] HERVIS [Interspar]
Jesenice	HERVIS
Idrija	M in R, d.o.o.
Kranjska Gora	KEJŽAR
Kobarid	SPORTLAND
Nova Gorica	FABIANI SUVEL SPORT
Koper	FABIANI [Mercator] HERVIS [Mercator]
Novo mesto	FABIANI HERVIS

ENDURANCE SUMMIT KNEE

Zelo tople dokolenke z velikim deležem volne in izolacijo s termalnimi vlakni isofil®.

ENDURANCE SUMMIT

Zelo tople nogavice z velikim deležem volne in izolacijo s termalnimi vlakni isofil®.

THERMAL LINER

Tehnične nogavice z ojačitvami na obremenjenih točkah, namenjene deskarjem na snegu.

ENDURANCE TRAIL

Večfunkcionalne tehnične nogavice z večjim deležem volne in termalnimi vlakni isofil®, posebej priporočljive za obutev z membrano gore-tex®.

Bridgedale

TRIGLAUSI NARČNIŠKI PARK
NADZORNIKI TNP SO PRI SVOJEM DELU
OBUTI V NOGAVICE BRIDGEDALE.

PRODAJNA MESTA ASOLO

Ljubljana	ANNAPURNA WAY HERVIS [Vič, City Park] INTERSPORT [Šiška, Šubičeva]
Kamnik	POHODNIK [BTC - hala A]
Kranj	3S SPORT HERVIS INTERSPORT [Kranj 1 in 2]
Jesenice	HERVIS
Kranjska Gora	INTERSPORT
Kobarid	SPORTLAND
Idrija	M in R, d.o.o.
Ajdovščina	INTERSPORT
Nova Gorica	INTERSPORT in SUVEL
Koper	HERVIS
Novo mesto	HERVIS
Krško	HERVIS in MAXI ROSSI
Celje	HERVIS
Velenje	HERVIS
Ravne na Kor.	KO-MO
Maribor	HERVIS in INTERSPORT
Murska Sobota	HERVIS

www.asolo.si

ASOLO

Izdajatelj in založnik:

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja enkrat mesečno.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.

107. letnik

Naslov uredništva:

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE

Uredništvo Planinskega vestnika

Dvoržakova ulica 9, p.p. 214

SI-1001 Ljubljana

telefon: 01 434 56 87, faks: 01 434 56 91

e-pošta: pv@pzs.si

http://www.planinskivestnik.com

Odgovorni urednik: Vladimir Habjan

Uredniški odbor:

Marjan Bradeško, Marjeta Keršič-Svetel,

Andrej Mašera, Mateja Pate,

Emil Pevec (tehnični urednik),

Andrej Stritar (namestnik odgovornega

urednika), Tone Škarja, Slavica Tovšak,

Uroš Vidovič

Grafična priprava:

Repro studio SCHWARZ, d.o.o.

Tisk: SCHWARZ, d.o.o.

Naklada: 5180 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri Abanki, d.d., Ljubljana. Naročnina 31,30 EUR (7500 SIT), 55 EUR za tujino, posamezna številka 3,12 EUR (750 SIT). Članarina PZS za člane A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajsanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za kulturo in Fundacija za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji.

Fundacija za šport

Slika na naslovnici: Jalovec

Foto: Dan Briški

Ohranjanje vrednot gorske narave

Bogata in dolga tradicija slovenskega planinstva je vseskozi prežeta z občudovanjem lepote in vrednot gorskega sveta in z željo po ohranjanju neokrnjene gorske narave. Ljudje, ki so radi zahajali v hribe, so bili med utemeljitelji slovenske naravovarstvene misli; z njihovimi prizadevanji je povezano prvo zavarovanje rastlin, ustanavljanje zavarovanih območij, tudi Triglavskega narodnega parka. Dandanes živimo v dinamičnem svetu hitrih sprememb, ki se jim je treba neprestano prilagajati. Zdi se, da nič ni več stalno in trdno, niti etična načela zahajanja v gore ne. »Hja ... tako je bilo nekoč, v starih, romantičnih časih. Zdaj so drugi časi – kar sprijaznite se s tem!« slišimo nemalokrat. Zlasti takrat, kadar nas hoče kdo prepričati, da se moramo odreči vrednotam, ki v gorah mnogim veliko pomenijo: neokrnjeni naravi, spokojnosti, skromnosti in tovarištvu, pustolovščini ... Namesto planinstva nam ponujajo gorski turizem, namesto hoje in plezanja adrenalinske športe in poligone, namesto planinskih koč gostilne in namesto vijugastih stezic prašne ceste, po katerih se podijo štirikolesniki. »To je razvoj!« Pa je res? Mnogi se strinjajo z mano, da to ni noben razvoj, ampak je nazadovanje in izguba kakovosti življenja, ki je planincem nad vse dragocena.

UIAA, Mednarodna zveza planinskih organizacij, se vse od svoje ustanovitve leta 1932 (letos praznuje že 75-letnico!) ukvarja z ohranjanjem narave. Že leta 1934 je bila na primer sprejeta skupna izjava, ki nasprotuje gradnji žičnic in gorskih cest in podpira ustanavljanje narodnih parkov. Kakor se pojavljajo nove in nove zamisli za poseganje v gorski svet, tako si planinske organizacije znova in znova prizadevajo uresničiti dve temeljni načeli svojega delovanja: zagotoviti prost dostop do narave v gorah in hkrati poskrbeti, da bo ta narava ostala kar se da neokrnjena in ohranjena.

Deset let je od oktobra 1997, ko je generalna skupščina UIAA v Kranjski Gori sprejela Cilje in vodila za varstvo okolja – temeljni dokument za delovanje vseh svojih članov. Dve leti zatem smo dobili Vodila pri delu Planinske zveze Slovenije in planinskih društev, ki ne le temeljijo na dokumentu iz Kranjske Gore, temveč ga še kakovostno nadgrajujejo.

V sklepnem delu mednarodnega leta gora 2002 je bila v Innsbrucku na Tirolskem organizirana pod okriljem avstrijske in nemške planinske zveze ter UIAA mednarodna konferenca o prihodnosti gorskih športov v 21. stoletju. Na njej je bila 8. septembra 2002 sprejeta Tirolska deklaracija – listina o etičnih načelih, ki naj bi veljala pri planinarjenju, alpinizmu, turnem smučanju in vseh drugih pristočnih dejavnostih v gorskem svetu, ki sodijo pod okrilje UIAA.

Pobudo za konferenco je dala komisija za alpinizem pri UIAA in tako ni naključje, da je bilo med udeleženci konference veliko vrhunskih alpinistov iz vseh koncev sveta; med govorniki so bila znana alpinistična imena: Doug Scott, Sir

Chris Bonnington, Tom Frost, Alex Huber, Reinhold Messner ... pa tudi Marko Prezelj in Silvo Karo. Vsi po vrsti so poudarjali pomen trdnih etičnih načel in osebne odgovornosti ter velikansko vlogo, ki jo ima za gornišstvo neokrnjena, divja gorska narava.

Slovenski gorski svet z vso svojo naravno, kulturno in duhovno dediščino še nikoli ni bil tako izpostavljen »razvojnim« posegom in spremembam, kot je zdaj. Marsikatera sprememba zadnjih let je krepko posegla v temeljne vrednote gorskega prostora: ceste pomenijo promet; udoben dostop pomeni množico obiskovalcev, ki jim je planinskih vrednot malo mar; naravnega zvočnega okolja skoraj ni več; vetrne elektrarne grozijo, da bodo spremenile gorske grebene v industrijska območja; širitev turističnih središč in športnih poligonov spreminja naš »nekoristni svet« v nekaj popolnoma drugega ... še zvezde na nebu niso več to, kar so bile!

Prizadevanja celih generacij planincev, ki so s spoštovanjem, ljubeznijo in odgovornostjo zahajali v naše gore, skrbeli za pota in kočje v skladu s planinsko tradicijo, vzgajali mlade po načelih etike, spoštovanja do narave in ljudi ... vse to lahko izničimo in izgubimo v nekaj letih, če se bomo vdali prepričanju, da so izvirne planinske vrednote, ljubezen do narave in etičen odnos do soljudi stvar preteklosti in nekakšnih minulih, romantičnih časov. »Bodimo srčni, zanesimo se na svoje sile - in prizadevajmo si doseči svoj cilj!« je zapisano v izjavi za javnost, s katero so udeleženci konference v Innsbrucku predstavili Tirolsko deklaracijo. Odgovornost do samega sebe, do soljudi in do narave je eno temeljnih etičnih načel tega mednarodnega planinskega dokumenta. Ko gre za etiko in ohranjanje vrednot, se ne kaže zanašati, da bo nekdo drug - pa naj gre za društvo, ustanovo ali državno oblast - ukrepal namesto nas. Vsak od nas in vsi skupaj smo odgovorni, da kot planinci ubranimo svoje vrednote in etična načela. Da bi v času, ko nastaja nov zakon o Triglavskem narodnem parku, ko smo tik pred ustanovitvijo Regijskega parka Kamniško-Savinjske Alpe in ko gre za odločitve o nešteti novih posegih v gorski svet, vzpodbudili vso planinsko srenjo h kritičnemu razmisleku o naših vrednotah in odgovornosti zanje, prilagamo novembrski številki Planinskega vestnika besedilo Tirolske deklaracije, v temo meseca pa smo strnili razmišljanja o ohranjanju narave in etičnih načelih našega zahajanja v gore.

Marjeta K. Svetel

Vsebine vseh Planinskih vestnikov od leta 1895 do danes na www.pvkazalo.si

TEMA MESECA 4-35

Dva pogleda na gorske gozdove

Gorski gozdovi

v širšem evropskem prostoru

Edo Kozorog

Gorski gozd - kdo je komu zgled?

Hrvoje T. Oršanič

Bomo iz ljubezni do narave

vse pomendrali?

Andrej Pečjak

Junaki gorskih strmin

Matjaž Lesjak

Prezrti soplezalci

Tomaz Mihelič

Ali smo že pozabili, kako je videti

nočno nebo?

Matjaž Jeran

Vse naravi škodljive posege

v gorski svet obsojamo

Pogovor z Rozalijo Skobe

Vladimir Habjan

Program dela KVG N PZS

Novi varuhi gorske narave

Rozalija Skobe

Povedali so o Tirolski deklaraciji

Zavarovana območja v gorah

Marjeta K. Svetel

PLANINSTVO 36-59

Po dolini Jazbine na Goro

Kristijan Jezernik

V Jalovčevem kraljestvu

Stane Poljak

Nesreča ali sreča

Klemen Gričar

V 10 dneh od askeze do razvrata

Alenka Krajnc

Čas za cepljenje proti klopnemu

meningoencefalitisu je zdaj!

Urška Tomec

Stoletnica prve postavitve koč na

Poreznu

Olga Zgaga

NA TURO 60-64

Na Porezen malce drugače

Leopold Kržišnik in Ivan Filipič

Porezen, 1630 m

Irena Mušič

GALERIJA 65-67

Gorske sanje

Andrej Stritar

ALPINIZEM 68-73

Kaj se je zgodilo z auroro borealis?

Aljaz Anderle

NAŠA SMER 74-78

Zlatorogove steze v Triglavu

Janez Toni

NOVICE IZ VERTIKALE 79

PISMA BRALCEV 82

LITERATURA 83

PLANINSKO BRANJE 86

NOVICE IN OBVESTILA 87

Kako poznamo naše gore?

Dva pogleda na gorske gozdove

Dobili smo dve zanimivi razmišljanji o pomenu in prihodnosti gorskih gozdov, zlasti tistih, ki ležijo v Triglavskem narodnem parku. Dva gozdarska strokovnjaka – dva precej različna pogleda na gozdna območja, ki obiskovalcu gora prav zdaj, v pozni jeseni, nudijo tako lepo, barvito podobo ... Odločili smo se, da objavimo oba članka, saj razhajanja med njima odražajo nadse aktualne dileme o prihodnosti gorskih gozdov in TNP.

Gorski gozdovi v širšem evropskem prostoru

Projekt Interreg IIC Gorski gozd (Network Mountain Forest)

✍ in 📷 Edo Kozorog

Projekt, srečanja in konvencije

Pred tremi leti je bil odobren mednarodni projekt Interreg IIC Gorski gozd, katerega ključni besedni zvezi sta gorski gozd in varovalni gozd. Osnovni namen projekta je varovanje gorskega gozda in prizadevanje za trajnostni razvoj gorskih območij. Za doseganje tega cilja projekt zagotavlja širšo izmenjavo izkušenj med udeleženi državami in regijami. Ta bo podlaga za izdelavo skupne čezmejne strategije ravnanja z gorskimi in varovalnimi gozdovi, predlogov vseh nujnih ukrepov ter sistema finančnih spodbud. Cilj projekta je torej tudi podpora razvoju morebitne skupne gozdarske politike Evropske unije. Pomembna rezultata projekta bosta še uskladitev strokovnih pojmov in terminologije (kategorije varovalnih gozdov, splošno koristne funkcije, pomen gozdov ipd.) ter pregled uporabljenih metod.

Poleg projektnih partnerjev iz Avstrije, Nemčije in Italije sodelujeta tudi dva partnerja iz Slovenije, in sicer Podjetje za urejanje hudoornikov in Zavod za gozdove Slovenije. V preteklih letih so bili delovni sestanki zlasti v Avstriji, saj je ta vodilni partner projekta, lani pa je bila gostiteljica tudi Slovenija, ki je junija organizirala delovno srečanje v Bovcu. Kabinetni del srečanja je bil v hotelu Alp, drugi dan srečanja pa smo partnerjem predstavili sonaravno gospodarjenje z alpskimi gozdovi na Mangartski planini in problematiko okoli saniranja plazov na sedlu Stožje.

Delovno srečanje Interreg IIC na območju Mangarta v Sloveniji

Septembra lansko leto je bilo v Sofiji v Bolgariji organizirano peto delovno srečanje sodelujočih v projektu, ki se ga je udeležilo tudi več predstavnikov držav opazovalk. Najaktivnejša med njimi je bila Bolgarija, sledili pa sta ji Slovaška in Makedonija. Namen srečanja je bil prenesti izkušnje Alpske konvencije oziroma protokola o gorskem gozdu na Karpatsko konvencijo, ki jo je leta 2003 podpisalo sedem držav z območja Karpatov. Ker pa je vse države še niso ratificirale v parlamentu, se konvencija v praksi še ne izvaja. V nastajanju je tudi Balkanska konvencija, kateri bi se pridružili še Grčija in Makedonija. Srečanje je bilo za udeležence iz balkanskih držav pomembno tudi zaradi izkušenj, ki si jih želijo pridobiti pri črpanju sredstev iz Evropskih skladov in seveda tudi zaradi spoznavanja partnerjev, ki bi jim pri tem lahko pomagali.

Gorstvo Rila v Bolgariji

Gorski gozdovi v Sloveniji v odnosu na širši evropski prostor

Kako različne gozdarske politike so v državah Evropske unije, pokaže že kratek sprehod čez našo severno mejo. V okviru čezmejne izmenjave izkušenj smo se strokovnjaki iz Slovenije srečali z avstrijskimi kolegi najprej v Železni Kapli na avstrijskem Koroškem, letos spomladi pa še v Logarski dolini. Med partnericami v projektu (vse so podpisnice Alpske konvencije) in tudi med ostalimi članicami EU imata prav Avstrija in Slovenija najbolj različni politiki gozdarstva, kar se močno odraža tudi v samih gozdovih. Na naši strani meje so zahteve Alpske konvencije v pogledu gospodarjenja z gozdovi (protokol o gorskih gozdovih http://www.gov.si/mop/zakonodaja/konvenc/alpska_gozd.pdf) več kot zagotovljene že z Zakonom o gozdovih, saj je ta zasnovan na principih trajnostnega, sonaravnega in večnamenskega gospodarjenja v vseh gozdovih. Pred kratkim je bil sprejet še zadnji podzakonski akt, in sicer Uredba o varovalnih gozdovih in gozdovih s posebnim namenom (<http://www.uradni-list.si/1/ulonline.jsp?urlid=200588&dhid=78224>), ki je za gorske gozdove zelo pomembna. Slovenija pa je najšibkejša v izvajanju 2. člena protokola o gorskem gozdu, s katerim se je obvezala, da bo zaradi "pomena trajne rabe za narodno gospodarstvo in nego gozdov spodbujala večjo uporabo lesa iz gozdov, s katerimi se trajno gospodari". V 9. členu je med posebnimi ukrepi navedeno tudi odpiranje gozdov

zaradi preprečevanja škod, za sonaravno gospodarjenje in nego potrebnih ukrepov. Tudi zaradi teh pomanjkljivosti je v Sloveniji v razpravi nov Nacionalni gozdni program (http://www.mkgp.gov.si/si/o_ministrstvu/direktorati/direktorat_za_gozdarstvo_lovstvo_in_ribstvo/sektor_za_gozdarstvo/gozdovi_za_prihodnost_nacionalni_gozdni_program_ngp/), ki daje večji poudarek razvojni komponenti in vlaganju v gozdove, na drugi strani pa postavlja nekatere zgornje omejitve za rabo gozdov.

V prihodnje predvideva tudi povečevanje možnih posekov. Nasprotja med dodatno konzervacijo in večjim poudarkom na razvoju gorskih območij in trajnostni rabi je čutiti tudi ob razpravah o novem Zakonu o TNP, ki bo zaradi priporočil IUCN določil tudi, kolikšno območje se bo izključilo iz gospodarske rabe. Ukrej izključitve gospodarske rabe pa je lahko tudi v nasprotju s ciljem alpske konvencije¹, to

¹ Izločitev dveh tretjin TNP iz gospodarske rabe, kot to zahteva upravljanje kategorije II (narodni park) po merilih IUCN, nikakor ni v nasprotju s cilji Alpske konvencije. Prav nasprotno – PROTOKOL O IZVAJANJU ALPSKE KONVENCije IZ LETA 1991 NA PODROČJU VARSTVA NARAVE IN UREJANJA KRAJINE izrecno nalaga podpisnicam, da spoštujejo 11. člen, ki se nanaša na zavarovana območja: "(1) Pogodbenice se zavezujejo, da bodo ohranjale, urejale ter po potrebi razširjale obstoječa zavarovana območja v skladu z njihovo namembnostjo in po možnosti ustanovljale nova zavarovana območja. Sprejemale bodo vse ukrepe, potrebne za preprečevanje nastajanja škode ali uničevanje teh zavarovanih območij. (2) Pogodbenice poleg tega pospešujejo ustanavljanje in upravljanje narodnih parkov. (3) Spodbujajo ustanavljanje varovanih in mirnih območij, v katerih imajo prosto živeče živalske in rastlinske vrste prednost pred drugimi interesi. V teh območjih je treba zagotoviti potreben mir za nemoten potek ekoloških procesov, značilnih za te vrste, in omejiti ali prepovedati vse take rabe, ki tam za ekološke procese ne bi bile sprejemljive. (4) Pogodbenice proučijo, v kolikšni meri je treba v skladu z notranjim pravom plačati nadomestila za posebne storitve tam živečemu prebivalstvu." Op. ur.

je zniževanje staleža parkljaste divjadi do mere, ki omogoča naravno pomlajevanje rastišču primernih drevesnih vrst. Poleg tega ob tovrstnih razpravah pozabljamo tudi na zasebno lastnino in stroške oz. nadomestila, ki izhajajo iz ustavno zagotovljene lastninske pravice. Pri nas ključno breme zelo močno poudarjenih socialnih funkcij gozdov nosijo zlasti lastniki zemljišč, ki so zato lahko tudi manj konkurenčni. Zaradi dosedanjega sonaravnega gospodarjenja, zaradi katerega so zopet zaslu-

Golosečni sistem gospodarjenja na avstrijski strani Kamniško-Savinjskih Alp

žni (tudi) lastniki gozdov, je v Sloveniji kar 35 % ozemlja v območju Nature 2000 (kar je daleč največji delež v evropskih državah), iz naravovarstvenih krogov pa prihajajo pobude o tem, da bi ta delež še povečali.

Če na drugi strani pogledamo predpise v Avstriji, ugotovimo, da je tam možno skoraj brez omejitev izvajati goloseke (do 1,5 ha celo brez vsakega dovoljenja, nad to površino pa z dovoljenjem), pri nas pa so prepovedani z zakonom. Gradnja gozdnih cest je v Avstriji praktično povsem prepuščena lastnikom gozdov, pri nas pa je skoraj izenačena z gradnjo javnih cest (zanje je potrebno večinoma gradbeno dovoljenje, zaradi prostega dostopa do narave in poudarjenih socialnih funkcij pa je javnost mnogokrat zelo nenaklonjena gradnjam novih gozdnih cest, ko pa so zgrajene, jih s pridom uporablja in navadno tudi zelo negoduje, ko se dostop nanje omeji z zapornico). Na drugi strani pa je Avstrija izredno močna prav v izvajanju zgoraj omenjenih (razvojnih) členov, ki so pri nas potisnjeni v ozadje. Kar 40 % subvencij gre namreč za spodbujanje gradenj gozdnih cest (čeprav te niso javnega značaja kakor pri nas). Avstrija med vsemi evropskimi državami najbolj spodbuja rabo lesa kot obnovljivega in ekološko sprejemljivega vira. Prav naša severna sosedja je pred leti v evropskem parlamentu sprožila problem nujnega financiranja subvencij zaradi izpada dohodkov lastnikov na območju Nature 2000, pa čeprav je v to območje določila le 15 % svojega ozemlja, in to izključno na predelih, ki so bili že prej raz-

glašeni za naravne parke ali za podobna druga zavarovana območja, saj zasebna lastnina pri takih odločitvah igra ključno vlogo. Poudariti pa je potrebno, da ima zaradi tega težave, saj bo morala v Naturo 2000 predlagati dodatna območja.

Posledice tako različnih politik so vidne v gozdovih takoj, ko stopimo čez mejo, denimo na Jezerskem ali na Pavličevem sedlu v Logarski dolini (na teh dveh mestih sta bili lani in letos namreč organizirani dve čezmejni srečnji strokovnjakov z obeh strani v okviru omenjenega projekta). Na naši strani nas spremljajo v glavnem enomerni starejši gozdovi (delež teh je v Sloveniji prevelik, delež mladovja pa premajhen), v katerih se le redko od daleč vidi vpliv sečnje ali gozdnih gradenj, ko pa se pripepljemo na avstrijsko stran, se nam odpre razgled: struktura gozdov se precej spremeni, saj izstopajo velike površine pomlajenih gozdov, pobočja pa prepredajo gozdne ceste. Tudi nabiranje gob in dostop do zasebnih gozdov (ki jih je v Avstriji kar 90 %) sta tam mnogo bolj omejena kot pri nas.

Posledice pa so tudi globalne: Avstrija je med evropskimi državami med najbolj konkurenčnimi pri gospodarjenju z gozdovi in je na svetu med osmimi največjimi izvozniki žaganelega lesa iglavcev, saj v gospodarskih gozdovih v poprečju sekajo kar 6,8 m³/ha. V Sloveniji celo v zadnjih letih, ko se je posek povečal, v gospodarskih gozdovih posekamo le 2,9 m³/ha (v gorskih gozdovih bistveno manj), do lesne surovine pa kljub največji gozdnatosti v Evropi

(evropsko poprečje je 38 %, slovensko preko 58 %) nimamo ustreznega odnosa: žagarskih obratov in lesne industrije je vse manj, pri kurjenju biomase (kot alternativnega vira) močno zaostajamo, tudi visokovrednim sortimentom ne znamo iztržiti dodane vrednosti. Poudarjamo in izvajamo pa zlasti tiste člene Alpske konvencije, ki govorijo o varovanju in zaščiti gorskih gozdov.

Iz tega sledi, da bi morebitna skupna evropska gozdarska politika, v kateri bo Avstrija gotovo imela večji vpliv kot Slovenija, lahko (delno) posredno ogrozila nekatere vrednote, ki so pri nas postale samoumevne: praktično

neomejen prosti prehod do narave in nabiranje gozdnih plodov, uporaba gozdnih prometnic, poti ipd. Ocene sodelujočih strokovnjakov, da gorske gozdove denimo mnogo bolj ogroža povečan in nenadzorovan obisk kot pa sonaravno gospodarjenje, so bile enotne. Vsekakor se bo moralo v Sloveniji, da bo lastnikom gozdov omogočeno konkurenčno gospodarjenje, nekaj spremeniti, saj to pomeni skupaj z ohranjanjem kmetijstva osnovni razvojni potencial tako podeželja kot gorskih območij.

Informacije o projektu Gorski gozd si lahko ogledate na spletni strani: <http://www.network-mountain-forest.org/>.

 Oton Naglost

Gorski gozd - kdo je komu zgled?

✍ Hrvoje T. Oršanič

📷 Marjeta K. Svetel

📷 Oton Naglost

Ne vem, kdo nam je vsadil že kar stereotipno stališče, da je na “zahodu” boljše, kakor je pri nas. Kdor je kaj z odprtimi očmi potoval po svetu, dobro ve, da nikjer ne tečeta med in mleko. Če pa že, pa to velja le za peščico naključnežev. Mik zahoda, ki mu kar naprej nasedamo, je v poudarjenem blišču materializma, katerega ponavadi zapakiramo v besedo “razvoj”. To ima seveda svojo ceno, ki jo najdražje plačujeta – kdo drug le!? – narava in okolje, na koncu pa kot suženj proizvodno-potrošniškega sistema tudi človek.

Naše tri sosede, po katerih se tako radi zgledujemo, Avstrija, Italija in Nemčija, niso ravno dober primer skrbi za zdravo, ohranjeno naravo in okolje ter s tem tudi za gorski gozd. So bolj primer uniformiranja narave za maksimiranje proizvodnje. Za maksimalen profit po enoti površine zemlje. Za odstranjevanje vsega, kar moti zamišljeno proizvodnjo ... Tudi v gorskem gozdu.

Gozdarji iz teh in še mnogih drugih držav hodijo k nam na strokovne ekskurzije. In kam jih najraje peljemo? Tja, kjer vidijo to, česar doma skoraj več nimajo. V ohranjene sonaravne gozdove, v nekatere pragozdne rezervate, v Triglavski narodni park. Pred leti je študent gozdarstva iz Nemčije pred menoj potočil solzo ganjenosti, ker ni verjel, da bo kdaj v življenju lahko stopil v še ohranjen pragozdni rezervat. Vsi nam zavidajo, ker imamo ohranjeno naravo, mi pa ... capljamo proti “zahodu”, ponavljajoč njihove napake in skrivajoč se za nekažnimi anemičnimi birokratskimi floskulami in strategijami o “varovanju gorskega gozda, nujnih ukrepov varovanja, sistemih finančnih vzpodbud, ohranjanju gorskih kmetij ...” Bojim se morebitne skupne gozdarske politike EU, ker našim gozdovom ne bo prinesla nič dobrega. Zakaj? Ker jo bodo pisali po meri interesov držav, kjer naravnih gozdov skoraj več nimajo. Imajo pa izrazito tekmo za *kubike* in

Bukve v Kurji dolini

profit, ki izčrpava zemljo. Zelo verjetno bo področje ekoloških funkcij gozdov obravnavno le "deklarativno" ali s figo v žepu, opisana pa bo svetleča ekonomska računica, ki jo bo politika seveda veselo pozdravila.

Prav grozljivo je, kako hitro najdemo argumente proti temu, da bi kakšen del narave prepustili naravnim tokovom; od ogrožanja obstoja lastnika do razmaha boleznih, nezmožnosti pomlajevanja gozdov, kršenja nekaterih predpisov, ki omogočajo človeku neodtujljivo pravico rabe naravnih virov, ki jih ima v lasti, in še in še. Kot da so prizadevanja po ohranjanju narave nekakšno zlo. Kot da so materialni interesi in lastninske pravice nekakšen zid, čez katerega se nikakor ne da. Le kako uspevajo ostali narodni parki po svetu?

Prizadevati bi si morali za prave narodne parke in naravne gozdove

Narodni park čim bližje določilom IUCN ali MCPFE kategorizacije, ki omejuje oblike rabe prostora v smislu ohranitve čim višje možne stopnje neokrnjenosti narave, bi moral biti naš cilj. Narod, ki se identificira kot ljudstvo pod Triglavom, potrebuje takšen park.

Triglavski narodni park je že na simbolni ravni izredno pomemben za celotno naravovarstveno misel v naši državi in je izjemno pomemben gradnik odnosa do narave. Vse, kar se dobrega ali slabega zgodi v povezavi s Triglavom ali Triglavskim narodnim parkom, močno odmeva v zavesti naroda in v odnosu do narave. Definiranje problemov, povezanih z narodnim parkom, bi moralo biti osnova za opredelitev poti reševanja težav, ne pa točka, na kateri takoj dvignemo roke in izgubimo vso voljo. Kjer je vizija jasna, je tudi pot lažja ... pa saj poznamo odgovore na skoraj vse probleme, obstajajo pa tudi ustrezni pravni in finančni mehanizmi za reševanje raznih zagat, tudi lastninskih.

Za ohranjenost gorskih gozdov in narave sploh niso tako zelo zaslužni lastniki gozdov, kakor dejstvo, da imamo gozdov dovolj in je zato gospodarski pritisk nanje po enoti površine sorazmerno manjši. K ohranjenosti narave močno prispevata tudi drobnopovršinska struktura lastništva gozdov in pestra struktura interesov lastnikov. Lastniki gozdov o naravnih vrednotah, redkih in ogroženih oblikah flore in favne, o varstvu narave in podobnem vedo v povprečju zelo malo.

Narava meri starost gozda po svoje

Vsiljevanje antropogene in antropocentrične "ekonomike" v vse pore življenja, okolja in narave je hudo breme. Že sama opredelitev, da je neko drevo staro ali da je star enomerer gorski ali kateri koli drug gozd, je posledica ekonomskega izračuna "upravičenosti nadaljnega obstoja". Narava računa drugače, vsekakor na daljše časovno obdobje. Če je za nas gozd star, to pomeni, da je v povprečju star okoli sto let. Za naravo je gozd star šele po več stoletjih. Resnično stare gozdove imamo le še v pragozdskih rezervatih in narodnih parkih. Sonaravnost gospodarjenja z gozdom pomeni kar največje upoštevanje naravnih vrst in danosti pri gospodarjenju z njim. Če spreminjamo vrste dreves, na primer sadimo in gojimo smreko na rastiščih, kamor ne spada, popravljajo naše napake podlubniki ali pa močnejše naravne ujme (kot orkani Lothar, Viebke ali nedavni Kiril). Pragozdove in narodne parke potrebujemo, da se vedno znova učimo zdravega odnosa do narave.

Hvaliti prevelik liberalizem na področju gospodarjenja z gozdom in gozdnim prostorom je napaka. S stališča zagovarjanja javnega interesa potrebujemo kvalitetne predpise, ne pa samovoljo lastnika površine. Dobrih predpisov pa nimamo, ker na splošno med seboj slabo komuniciramo in stojimo za okopi lastnega prepričanja. Predpise potrebujemo tudi zato, ker se pritisk na naravne vire v vseh pogledih stopnjuje.

Gorski gozdovi v TNP so neprecenljiva vrednota

Pomembno pa je še nekaj, kar izhaja iz veljavnih predpisov – Zavod za gozdove Slovenije kot institucija, ki sprejema pomembne odločitve o gospodarjenju z gozdovi v državi, je javni zavod, ustanovljen z namenom zagotavljanja javnega interesa nad gospodarjenjem in rabo vseh gozdov in gozdnega prostora ne glede na lastništvo. Kakšen pa je javni interes do gorskih gozdov oziroma do gozdov v mejah TNP? Tega ne ve nihče, ker javnosti o tem nihče še ni nič vprašal. Kolikor toliko poznamo le interese nekaterih lastnikov gozdov, vrednost gorskih gozdov v TNP pa presega zgolj enostaven lastniški materialni interes.

Krma z Jerebikovca – gozdovi TNP

Sonaraven princip gospodarjenja z gorskim gozdom je res najmanj ekološko obremenjujoč, kljub vsemu pa pomeni sečnjo dreves in spravilo lesa z vsemi posledicami. Trditev, da gorski gozd bolj trpi zaradi povečanega in nenadzorovanega obiska kot pa zaradi sonaravnega gospodarjenja, se mi ne zdi najbolj posrečena. Trpi zaradi obojega in še marsičesa drugega. ●

Bomo iz ljubezni do narave vse pomendrali?

Brez jasnih etičnih načel lahko uničimo, kar imamo v gorah najrajši

✍ in 📷 Andrej Pečjak

Vzpenjamo se po travnatem pobočju, ki je kot en sam velik botanični vrt na 1800 metrih višine. Tukaj nekje teče državna meja ... Nekoč so po potki, ki je že čisto zaraščena, hodile patrolje vojakov, ki so brez milosti streljali na vse, kar se je premikalo. Časi so se spremenili,

Dolina Grbaja, ki vodi v osrčje črnogorskih Prokletij in meje z Albanijo

nadzora na tem območju ni več, edini obiskovalci pa so divji lovci, ovešeni z vojaškim orožjem, ki tudi streljajo na vse živo - vendar tokrat le na tisto užitno in na štirih nogah. Po dveh urah vzpenjanja po kraškem svetu pridemo do vznožja stene, kjer še ni bilo človeške noge.

Plezamo po lahkem svetu, ko pa se pod vrhom naklonina poveča, se navežemo in varujemo. Tik pod vrhom je detajl v obliki krušljivega previsa, kjer zabijemo kar nekaj klinov, ki bodo ponavljavcem olajšali vzpon. Na vrhu je res poseben občutek, da v 21. stoletju sredi Evrope stojiš na še neosvojeni gori! Postavimo piramido kamenja, uredimo varovališče za spust in začnemo sestopati. V dolini nas čakajo prijatelji s pivom in pečeno jagnjetino, nekje v daljavi zadonijo strelji in oboje nas prepriča v to, da pri sestopu ne izgubljammo časa, ampak se raje podvizamos v dolino.

Tole je povsem običajen kratek opis lanskoletnega alpinističnega vzpona na neosvojen vrh takoj za albansko-črnogorsko mejo.

Naše doživetje bom skušal razčleniti še z vidika varovanja gorske narave in varovanja kakovosti doživljanja te narave. V pravne poglede nelegalnega prečkanja meje se ne bom spuščal, ker mislim, da sta pravo in etika danes že tako daleč narazen, da pravni pogledi v to moje razmišljanje ne spadajo.

Bolj ko se prerekamo o etiki, bolj zmanjkuje narave

Alpinisti naj bi bili že po naravi stvari nekakšni varuhi gorske narave, avantgarda planincev in brezkompromisni zagovorniki plezalske in gorniške etike. Tirolsko deklaracijo so zapisali vrhunski alpinisti in nam bi morala biti pisana na kožo. Pa smo res takšni? Nismo morda zadnjih 15 let priča padanju etičnih vrednot alpinizma in večji degradaciji gorske narave kot kdajkoli prej! Že res, da gre več na račun drugih dejavnosti v gorskem svetu, kot je nadelava novih cest in posledično gradnja počitniških hišic, vdor luksuza v planinske kočice (pogosto pospremljenega z »ekološkim« priklopom na električno omrežje), moda adrenalinskih dejavnosti, masovnih prireditev v alpskih dolinah in visokogorju, helikopterskega smučanja in težnje po selitvi smučišč na višje ležeča območja. Kaj pa mi, raziskovalci neraziskanega, osvajalci neosvojenega? Nismo morda podobni tistim stezosledcem, ki so nekoč prodirali na Divji zahod in sami niso uničevali, le tiste množice, ki so prišle za njimi, so z Divjega zahoda pregnale nekdanje prebivalce in bizone ter namesto njih postavile mesta, ki danes porabijo četrtno svetovne energije ...

Naš poseg v neokrnjeno naravo pri vzponu na Majo Fortit je bil minimalen – v steni smo pustili 5 klinov in na vrhu piramido iz kamenja. Med vzponom smo morda splašili kakšno žival, vendar le-te precej bolj ogroža divji lov kot pa peščica plezalcev. Do tukaj je vse lepo in prav, prvinska narava je tudi po našem vzponu ostala prvinska.

Približno mesec dni za tem smo vzpon, slike in skico objavili, nekaj podobnega, le začinjeno z neverjetnim pretiravanjem (prav nič v skladu z alpinistično etiko) so iz našega vzpona naredili tudi črnogorski planinci. Od tukaj dalje pa naš vpliv na gorsko naravo na črnogorsko-albanski meji ne bo več zanemarljiv. Spletno stran in članke na medmrežju si je ogledalo na stotine plezalcev, pohodnikov in avanturistov, nekateri od njih so se po naših stopinjah

Svedrovci not, svedrovci ven ...

odpravili že letošnje poletje. Do sedaj je tiste vrhove varovala fama nevarnega prehoda meje iz črnogorske lahko dostopne strani (albanski graničarji so nekoč streljali na vsakega, ki je zašel v mejni pas), nova informacija pa je potrдила, da prehod meje ni nevaren, kar bo dalo zalet večjemu številu ljudi, ki uživajo v neokrnjeni naravi. Pa bo potem res še neokrnjena?

Majhna kepica sproži velik plaz ...

Letos me je klical prijatelj, vodnik iz tujine, češ da želi tja peljati pohodnike, ki jih mamijo neokrnjena narava in neosvojeni vrhovi. Rad bi organiziral trekking in s skupino osvojil kakšen neosvojen vrh. Njim bodo sledili alpinisti in planinci, nekega dne bo tam zrasel planinski dom, potem (ali pa že prej) žičnica in morda še smučišče.

Ti posegi alpinizma so verjetno večji problem, kot pa stvari, o katerih tako radi razpravljamo in moraliziramo. Tukaj mislim predvsem na to, kar ima bolj vpliv na kakovost doživljanja narave oz. alpinistično etiko in ne toliko na varstvo narave same, sem pa spada recimo opremljanje smeri s svedrovci oz. opremljanje smeri nasploh, nadelava smeri od zgoraj, prosto ali tehnično plezanje in ne nazadnje plezanje lednih in kombiniranih smeri z ostrogami ali brez. To je predvsem etična plat alpinizma, vpliv na varstvo narave je tukaj z nekaj izjemami zanemarljiv, prepiri o tem pa so stari

A tole velja za nas?

prav toliko kot sam alpinizem. Glede na to, da imamo alpinistične odseke, Komisijo za alpinizem in Tirolsko deklaracijo kot vodilo, mislim, da ne bi bilo pretežko doseči nekega soglasja glede alpinistične etike, kar bi vsaj za nekaj časa pomirilo duhove. Nekoliko večji vpliv na varstvo gorske narave imajo le navrtane smeri, ki v dotično steno pritegnejo večje število plezalcev. Seveda je možno to omejiti na nekaj sten, tako kot so v Paklenici vrtanje omejili na kanjon Velike Paklenice, ki je turistično obremenjen tudi brez plezalcev. Vprašanje pa je, če smo alpinisti v današnjih časih egoizma sposobni nekega dogovora; ali smo bolj podobni slovenski ekološki sceni, ki je razdrobljena na političnem prizorišču kakor kruhove drobtinice na prtu. Nas varstvo narave in etika sploh

še zanimata? Kar naprej nas kot magnet privlačijo neosvojene stene in območja in le s težavo sprejemamo omejitve, kakršne na primer veljajo v Butanu ter v delih Indije in Tibeta. Tudi alpinizem ni imun na komercializacijo in ker je državna podpora alpinizmu usahnila skupaj s socializmom, se v boju za sponzorje pogosto pretirava. Namesto da bi se alpinisti hvalili z opravljenim vzponom, se pogosto prikazuje načrtovane vzpone tako, kot da bi že bili uspešno izvedeni, kar ni čisto nič v skladu z alpinističnimi vrednotami. Ampak kaj nam bodo vrednote, če ni denarja, do denarja pa prideš le s popularizacijo in mogočnim oglaševanjem?! V bistvu gre za isti recept, kot ga uporabljajo trgovci ali pa volilni štabi naših kandidatov za predsednika, le da je prenesen v višine gorskega sveta.

Val komercializacije, ki je pljusnil čez Slovenijo, ni obšel niti zdravstva, otroškega varstva in izobraževanja, celo debate o reševanju ponesrečenih se vse prevečkrat vrtijo okoli evrov in premalokrat okoli življenja samega. Le kako bi mi alpinisti, ki večji del časa preživimo v dolini in le manjši del v stenah, ostali imuni na ta pritisk?

Gorske narave ne moremo povsem ločiti od preostale narave, zato naj nam bo vodilo, da se moramo do nje odgovorno obnašati kjer koli, ne le v gorskem svetu. Etike ne moremo ločevati na alpinistično in nealpinistično. Etika je samo ena in če hočemo ohraniti alpinistično etiko, se moramo vedno obnašati etično, pa naj bo to pred vzponom, med njim, po njem ali pa na delovnem mestu. Le tako bo tako obnašanje postalo naš način življenja in le to nas bo zaščitilo pred komercializacijo in nam ohranilo trezno razmišljanje tako na višini kot v dolini. Takrat bomo alpinisti spet dobili tisti »sijaj« nečesa kanček drugačnega, nečesa, kar je alpinizem nekoč postavljalo nad »običajne« športe.

Mislim in upam, da ne napišem preveč, če izjavim, da si tega želi večina alpinistov in da smo tega sposobni in zmožni, le stvari bi bilo treba premakniti z mrtve točke. ●

Junaki gorskih strmin

Obisk naših gora se povečuje (žal)

✍ Matjaž Lesjak 📷 Marjeta K. Svetel

Ena od prednosti, ki ti jo ponudi abraham, je tudi to, da lahko dogodke ocenjuješ z vedno večje časovne perspektive. Večkrat sem se že zalotil, da začnem stavke »V času moje mladosti ...« ali »Predavnimi leti ...« in »Če me spomin ne vara ...« V drugem delu stoletja človeškega življenja stvari niso več samoumevne. Gibanje v naravi ni več samo ugodno preživljanje prostega časa, ampak dobesedno nuja, da vzdržuješ svoja gibalna v kondiciji, da te trebuh ne prehiti na ovinku ali da se dvigneš iz počepa brez stakajočega pokanja v sklepih.

Svojo planinsko »kariero« sem stopnjeval od hrepenenja po gorah do hoje po enostavnih vršacih, dodal sem še alpinizem, opremljanje plezalnega vrtca, hojo po brezpotjih, turno smučanje, fotografske razstave dreves ...

Z leti sem postal bolešno občutljiv na uničevanje narave. Kjer le morem, hodim peš in avto omejujem na asfaltne ceste. Umikam se pred

hrupom, a vedno težje najdem mir. Na grebenih, višinskih travnikih, na belih skalah, kjer je vedno vladal mir, so se podrla zadnje oaze spokoja. Nad nami brnijo letala ali pa nam iz dolinskih cest parajo ušesa zvoki motorističnih tolpa.

Slovenija je od svoje zadnje osamosvojitve naredila velik skok naprej, na žalost tudi v posnemanju vseh norosti turbokapitalizma. Zasluzki so poskočili in z njimi tudi domišljija, kaj vse se z denarjem da kupiti. In kaj bi si agresivni zavrtelji še privoščili, da bi sprostiti svojo bolno domišljijo? Fantje, ki dajo kaj nase, se vozijo okoli bifejev s terenci in oklepniki. Ob sobotah lahko zastoj opazujete moto dirke na relaciji Murska Sobota-Portorož in nazaj. In kot da ni dovolj, se je motorizirana norost preselila do zadnjih koticov narave.

Ko me je pred leti med turnim smučanjem skoraj povozil voznik z motornimi sanmi, najprej nisem mogel verjeti očem. Nahrulil sem

✍ Matjaž Lesjak

Divjanje po gozdni cesti tik pod Valvasorjevim domom

ga in odvijugal naprej. Kakšen teden sem še mislil, da je šlo za žalostno izjemo ... Potem pa se je začelo: Logarska dolina, Polzela, Pohorje, Uršlja gora, Mrzlica, Kal, Menina planina, Tamar, Gozdnik, Smrekovec itn. Včasih sem v snegu vzhičeno opazoval živalske sledi, sedaj pa razdejaje gosenic in koles.

Veliki denarji in občutljiva ekološka zavest se običajno izključujejo. Birokratska pamet

seže do roba pisalne mize in tako neovirano dovoljuje uvoz in uporabo strojev, ki nimajo prav nobenega gospodarskega ali koristnega pomena.

Ko terenska vozila obnemorejo na gozdnih cestah, junaki gorskih strmin nadaljujejo s štirikolesniki, kros motorji, pozimi s sanmi in poleti z vodnimi skuterji mimo glav kopalcev. Pojavile so se že turistične agencije (Rogla), ki ponujajo čudovite panoramske zimske vožnje z motornimi sanmi po neokrnjeni naravi (!?). Če lahko to počno pozimi, zakaj ne bi še poleti s kros motorji in štirikolesniki?

Sicer pa to počno sami. Organizirajo se v oklepne motorizirane čete in sistematično iščejo drzne pristope po gozdnih poteh, grapah in travnikih. Potem se utrujeni in zadovoljni zberejo v dolinskih gostilnah in se umazani od blata navdušujejo nad svojimi dosežki.

Vse kaže, da bodo obvestila planincem kmalu videti takole: »V nedeljo bo vreme sončno, nevarnost plazov je minimalna, na poti na Ribniško kočjo pričakujte večji promet motornih sani. Hodite skrajno desno in jih ne opozarjajte, ker so nasilni.«

Ali pa takole: »Planinsko društvo xy vabi na pohod na Menino planino. Pot večkrat prečka

Matjaž Lesjak

Napredovanje erozije ob robovih cest na planini Jezero. Lokalni politični veljaki želijo sedaj te planine izločiti iz osrednjega območja TNP, da bodo lahko gospodarili po svoje.

kolovoz, kjer lahko pričakujete težja terenska vozila in skupine motokros motorjev. Priporočamo kresničke.«

Lahko pa uporabite mojo rešitev. Zadnja leta veliko hodim po avstrijskih gorah. V vseh letih nisem še nikoli srečal motorja, terenca ali sani v naravi. Opazil sem, da so številne gozdne ceste

zaprte z zapornico že nizko v dolini. Na zadnjem izletu iz Železne Kaple pa sem že na odcepu od glavne ceste opazil znak stop z napisom: »Velja tudi za gorska kolesa.« In res jih ni bilo.

Ko poslušam opevanje lepot Slovenije, sem vedno bolj prepričan, da je to samo še slogan iz preteklosti. ●

Na novo razrita gozdna cesta proti planini Laz poleti 2005 – pokrita s ovseno slamo po odredbi, da morajo zemljišče vrniti v prvotno stranje (!)

Prezrti soplezalci

Zgodba o veliki uharici iz Štrkljevice

✍ in 📷 Tomaž Mihelič

Težko si predstavljate moje veselje, ko sem predlani maja na skalni polički Štrkljevice opazil dva majhna puhasta mladička velike uharice. Da bi lahko razumeli vsaj delček občutkov, ki so bili razlog, da je po vsej hrastoveljski dolini zadonel močan vzklik, podoben uharičinemu, le z velikim »J« spredaj, morate poznati zgodbo, ki se je na Kraškem robu odvijala več kot desetletje.

Začetki zgodbe segajo v prvo polovico devetdesetih. Takrat sem prvič obiskal ostenja, ki so že takrat veljala za uharičin t. i. »locus typicus«. Pa ni bila samo uharica tista, ki me je zvalila na Kraški rob. Od študijskih kolegov so vse pogosteje prihajale novice o odličnem plezališču, ki se nahaja nad idilično primorsko vasico Osp. Prenekateri zimski ali spomladanski konec tedna smo preživel z rokami držeč se za zadnje ostanke apnenčastega Krasa, naše noge pa so bingljale visoko v zraku nad flišno Primorsko.

Kraški rob z vsemi svojimi ostenji je res impresiven. Osapska udornica je z več kot 100 metri najvišja, k slikovitosti območja pa močno pripomorejo stare vasice po, ki so nastale v zavetju ostenj. Kljub znani kraški burji, ki vas bo še v Podgorju presenetila s svojim mrazom in močnimi sunki, se lahko pod robom, nekaj 100 metrov stran, najdete v toplem brezvetrju. Ravno ostenja in pestra kulturna krajina pod njimi, pomešana z gozdom, pa močno prispevajo k pestrosti življa, kar se kaže tudi pri pticah.

Hočeš nočeš sem se v svoji *ptičarski* ravedovednosti na Kraškem robu spoznal tudi z veliko uharico. V resnici ni bilo težko, saj se je samca spomladi pogosto slišalo k Elici na dvorišče, ki je bilo pred nastankom kampa v Ospu najbolj priljubljeno zbirališče plezalcev. Ne vem, če je bil doneč glas tisti, ampak v naslednjih letih sem ravno zaradi velike uharice na Kraškem robu preživel večino svojega prostega časa, spoznavanje s parom iz osapske stene pa je zaznamovalo moj odnos do te vrste in do ptic nasploh.

V osapski steni in Mišji peči par ni gnezdil od leta 1987. Šele 10 let kasneje je domačin iz Ospa našel gnezdo pod majhnim flišnim skokom, dobesedno na tleh. Gnezdo smo sprva pripisali paru iz osapske stene, saj je bilo od tam oddaljeno le dober kilometer. Sistematični skupinski popisi, ki smo jih opravili v Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS), pa so že v naslednjem letu pokazali, da na območju živita dva para. Leta 1999 je bilo celo opazovano parjenje uharic v osapski steni, istočasno pa smo poslušali duet samca in samice na lokaciji omenjenega gnezda. Dva para, a zakaj le eno gnezdo? Vprašanje je bilo tako pereče, da se je v parih letih nabralo več kot 50 terenskih dni, v katerih sem skušal potrditi gnezditve tudi osapskega para. A žal neuspešno. Bi bilo res plezanje lahko razlog, da par na območju ne gnezdi?

Natančen pregled dogajanja na Kraškem robu in po Sloveniji je pokazal, da ima v primeru uharic v Ospu verjetno največji vpliv nanje stalna prisotnost ljudi v steni. Plezanje se je v več primerih izkazalo kot dejavnik, ki lahko izredno hitro sproži opustitev gnezdišča. Po resnejšem začetku plezanja v Ospu leta 1980 je uharica veliko steno zapustila tri leta kasneje in se preselila v Mišjo peč. Že leto po začetku nastajanja plezalskih smeri v Mišji peči je par zapustil tudi to steno. Podobno se je zgodilo v Štrkljevici, kjer je večina smeri nastala med letoma 1994 in 1997. Velika uharica je steno zapustila leta 1996. Podobni dogodki pa niso poznani samo s Kraškega roba. Opuščena gnezdišča so bila prav tako najdena v plezališčih Vipava, Vipavska bela in Risnik.

In zakaj plezanje in gnezdišča ravno v istih stenah? Za gnezdenje si velika uharica izbira v glavnem velike, previsne stene, saj je v njih varnejša pred plenilci. Dobrodošlo je, če so stene suhe, na kar vpliva tudi sam naklon skal, in obrnjene proti jugu ali zahodu, zaradi česar so toplejše. Ne spleta namreč gnezda,

ki bi nudilo izolacijo jajcem in mladičem, ampak polega jajca neposredno na tla sklanske police. Stene morajo biti še dobro razčlenjene, saj s tem nudijo ustrezna mesta za gnezdenje in počivanje čez dan. Ker lovi v glavnem po odprti krajini, ki jo najdemo pri nas predvsem v nižje ležečih predelih, so zanj primerne nižje ležeče skalne stene blizu naselij in odprte krajine. Če zdaj zadevo prezrcalim v oči plezalcev, opazimo, da prav vse od naštetih lastnosti sten privlačno vplivajo tudi nanje. Visoka, previsna, suha, razčlenjena in lahko dostopna stena je res idealna.

Občutljivost na vznemirjanje pa seveda izvira iz uharičine narave življenja. Vrsta je plaha in skoraj preko celega leta izredno navezana na svoje domovanje - skalno steno. Že v jeseni je od dogajanja v njeni okolici odvisno, ali bo samec steno izbral za gnezdišče ali ne. V gnezdišču se nato navadno v februarju začnejo gnezditvene aktivnosti, gnezdenje pa se lahko zavleče celo do julija, ko poletijo zadnji mladiči. Pa še od takrat naprej bodo tja do oktobra mladiči dnevno prisotni v ostenju.

Iskanje skupne poti

Dogajanje na Kraškem robu je seveda sprožilo pobudo za varstvo ptic na tem območju in le-to smo dali na Ministrstvo za okolje in prostor. Leta 1999 je bila izdana prva uredba, ki je omejevala plezanje na Kraškem robu. Uredba je bila že na začetku postavljena kot kompromis med interesi plezanja in naravovarstva, a plezanje in pohodništvo sta se poleg v že uveljavljenih plezališčih nad Črnim Kalom in Ospom nadaljevala tudi na vzhodnem delu Kraškega roba, ki je bil po uredbi namenjen varstvu ptic.

Kljub večletnemu jalove-mu iskanju skupne poti med plezanjem in ohranjanjem ptic je do zadnjega resnega premika prišlo šele jeseni 2003, ko smo se predstavniki DOPPS in PZS dogovorili, da se

bomo obveščali o nameri ureditev novih plezališč, obenem pa smo se lotili reševanja konkretnih problemov na terenu.

Za Kraški rob smo uspeli najti kompromis, ki je bil videti učinkovit za varstvo ptic, obenem pa je bil sprejemljiv tudi za plezalce in pohodnike. Največji premik se je zgodil v Štrkljevici, katere naj bi se je poslej obiskovalci ognili.

In tako je prišla težko pričakovana pomlad 2004 in z njo pričakovanje, ali se bo uharica vrnila v Štrkljevico. No, v steno se je par vrnil šele naslednjo pomlad in istega leta tam tudi gnezdil. Gnezditve po desetletnem premoru je bila neobičajno zgodnja, tako da so mladiči poleteli že v začetku junija. Velika uharica je v steni uspešno gnezdila tudi lani in letos, prav te dni pa samec že naznanja četrto generacijo novodobnih uharic v Štrkljevici.

To je v kratkem zgodba, ki se je odvijala v zadnjem desetletju v Štrkljevici. Poznam jo, ker sem bil tudi sam njen del. V naravi se neprestano odvija nešteto zgodb, v katere smo hote ali nehote vpeti tudi mi. Ne glede na to, ali se vanje vključimo ali ne, zgodbe tečejo naprej. Nemalokrat lahko s svojimi močmi vsaj malo vplivamo na njihov potek, da pa bi se znali vanje pravilno vključevati, se je potrebno naučiti opazovati dogajanje v naravi. Verjetno je ena izmed največjih vrlin človeka ravno tista, ki nam pomaga živeti tako, da ne škodujemo komu drugemu. Pa naj gre za človeka ali kakršno koli drugo bitje. ●

Na DOPPS smo v okviru projekta »Natura Primorske«, ki ga financira Evropska unija v okviru Programa pobude Skupnosti INTERREG IIIA Slovenija-Italija 2000–2006, izdali tudi zloženko z naslovom »Prezrti soplezalci«. V njej in na spletni strani www.ptice.org lahko najdete več informacij.

Ali smo že pozabili, kako je videti nočno nebo?

Kako smo počasi izgubili stik z zvezdami

✍ in 📍 Matjaž Jeran

Koper s Socerba

Ko sem bil še „mulc“, sem živel na robu Ljubljane blizu Mosteca. Ded me je peljal v gozd na Šišenski hrib, kjer sva včasih srečala srne. Hiša je imela ravno pločevinasto streho, kamor smo poleti odnesli odejo, se ulegli nanjo in opazovali zvezde. Kasneje, v „nerodnih letih“, smo ponoči opazovali zvezde in podnevi sončne pege pri tabornikih s prof. Kunaverjem, in to skozi njegov teleskop. Vsekakor je bilo to obdobje, ko sem se bolj kot množice podatkov o astronomiji navzel spoštljivega odnosa do narave.

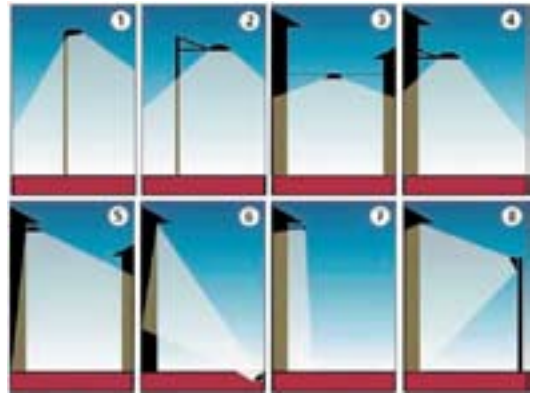
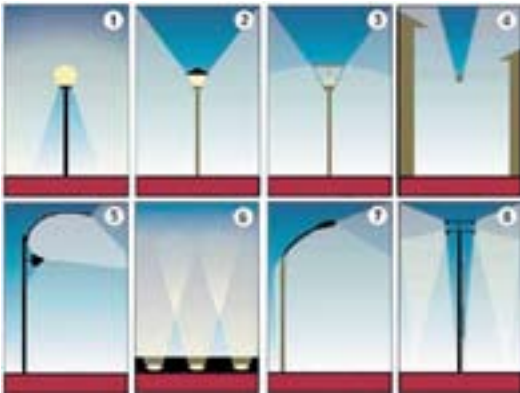
Življenje je teklo naprej, prisililo me je, da sem se ukvarjal z bolj zemeljskimi zadevami. A vedno me je poleti na počitnicah na kakem dalmatinskem otoku navdušilo tamkajšnje zvezdno nebo. Tako temnega neba in polnega zvezd v Sloveniji nisem nikoli zaznal, a se nisem ravno spraševal, zakaj je tako.

Srečanje z nekdanjim službenim kolegom in taborniškimi tovariši, ki so člani gibanja Temno nebo Slovenije, mi je letos odgovorilo tudi na ta vprašanja, ki se mi do tedaj niso zdela pomembna. Skupna akcija društva Mountain Wilderness Slovenije in Temnega neba

na Šmarni gori aprila 2007 mi je pokazala, kako neodgovorno se do narave obnašamo skoraj vsi ljudje, na čelu s tistimi, ki so najbolj odgovorni za našo bodočnost.

Kako je mogoče, da so na začetku prejšnjega stoletja na Golovcu postavili astronomski observatorij, imeli so načrte za observatorij na strehi gimnazije v Šentvidu, sedaj pa morajo astronomi potovati na Črni vrh ali še dlje, da sploh lahko vidijo zvezde? Luči, ki motijo ali celo onemogočajo delo astronomov, so že vsepovsod po Sloveniji. Svetlobno onesnaženje je krivo, da zvezd ni mogoče več kakovostno opazovati.

Morda boste rekli, da astronomija res ni veda, zaradi katere bi se zemeljski osebki pretirano vznemirjali; če se ti čudaki ukvarjajo s tako nepomembnimi stvarmi, kot so zvezde, naj si pa še plačajo tisto letalsko karto do Namibije, kjer imajo temnega neba še dovolj. Ampak ali je res nujno, da temno nebo v imenu napredka „porabimo“ tako, da bo z bleščičimi zvezdami posuto samo še v Namibiji? Ali moramo res celo noč *kuriti* elektriko za osve-

Skice slabih in dobrih svetilk (vir skic: www.cielobuio.org)

tljevanje reklamnih panojev, cerkva, bleščavih stavb, čeprav je takrat zunaj le malo ljudi? Ali nismo v mladosti doma skupaj s starši pazili, da smo ugasnili luč, ko smo šli iz sobe? Kaj se nam je zgodilo, da se pri javni porabi ne obnašamo tako kot doma? Ali je ta naš planet res zgolj potrošno blago? Ali ga bomo, ko ga bomo izrabili, kar vrgli v smeti in kupili novega? Kako to, da smo pozabili, da je lahko mesečina v primerni družbi prav romantična, da je nočno sankanje v *lavorju* ali nočno plavanje in potapljanje med iskrnice prav zabavno – vse brez umetne svetlobe?! Moderni ljudje postajamo veliki otroci, ki se bojimo teme; zaradi tega strahu plačujemo našemu *velikemu bratu*, ki nam vse mogoče, česar sploh ne potrebujemo, prodaja vse dražje in dražje.

Nekaj dejstev o svetlobnem onesnaževanju

7. evropski simpozij o varovanju nočnega neba na Bledu v oktobru 2007 mi je odkril še nekatera dejstva, na katera sicer sploh nismo pomislili.

Ali veste, da svetilke, ki svetijo tik nad vodovodno cevjo, onesnažujejo nebo kar 300 km daleč, tako da že 90 % prebivalcev planeta Zemlje ne vidi več neokrnjenih zvezd (vir NASA)? Ali otroci sploh lahko še razumejo sporočilo Ježkove Zvezdice zaspanke in morda dojemajo, kako so se na morju orientirali stari pomorščaki?

Ali veste, da smo zaradi svetlobnega onesnaženja izgubili verjetno polovico nočnih metuljev? To bo imelo za posledico izumiranje rastlin, ki jih ti metulji opašujejo. Tudi ptice selivke se

ob selitvah vse pogosteje izgublajo, ker več ne vidijo Mlečne ceste, po kateri se orientirajo.

Ali veste, da sta svetloba in tema nujni za dobro delovanje biološke ure vseh živih bitij? Neptirji, ki živijo v osvetljenih cerkvah, se zbudijo kasneje in zamujajo čas, ko je v zraku največ žuželk, ki so njihova hrana. Ljudje zaradi svetlih noči slabo spimo, ne proizvajamo dovolj melatonina in zato pogosteje umiramo zaradi raka.

Ali veste, da zaradi pretirane javne razsvetljave v Sloveniji ponoči brez potrebe polno obratuje vsaj ena elektrarna na Savi oziroma da potrebujemo enako moč drugih elektrarn, kar pomeni veliko ogljikovega dioksida ali/in radioaktivnih odpadkov, ki so popolnoma nepotrebni in škodljivi?

Gibanju Temno nebo je letos septembra uspelo prepričati Ministrstvo za okolje in vlado, da sta sprejela Uredbo o mejnih vrednostih svetlobnega onesnaževanja okolja. Le-ta zahteva, da svetila javne razsvetljave z nekaj izjemami svetijo samo navzdol. Prav tako omejuje moč, ki jo občine smejo porabiti za osvetljevanje po prebivalcu. Glede na to, kako Slovenija sicer izvaja zakone in predpise, bo potrebnega še veliko dela, da bo uredba tudi zaživel.

Koliko je nebo v Sloveniji svetlobno onesnaženo?

Še pred omenjenim simpozijem smo želeli dobiti nekaj podatkov o resnosti svetlobnega onesnaženja v Sloveniji, zato smo v času od 13. 9., do 14. 9. 2007, člani Temnega neba in društva Mountain Wilderness Slovenije opravili nekaj raziskav.

Za korektno meritve svetlobnega onesnaženja morajo biti izpolnjeni določeni pogoji:

- noč brez mesečine – zato moramo izbrati noči, ko lune ni oziroma je mlaj,
- absolutno jasno vreme – oblaki odbijajo svetlobo z zemlje, zvezd za oblaki ne moremo videti,
- prostor, kjer merimo, mora biti brez luči – tudi ko parkiramo avto, moramo ugasniti vse luči, ki bi utegnile motiti meritve.

Vreme ob avgustovskem mlaju nikakor ni hotelo biti ustrezno in kljub sončnemu dnevu so se zvečer v Julijskih Alpah nakopičili oblaki, zato smo se odločili, da poskusimo napraviti nekaj meritev na Primorskem.

Svetlobno onesnaženje merimo s fotoaparatom, usmerjenim v nadglavišče, in s širokokotnim objektivom, ki pokriva kot 180°. Kako daleč seže svetlobno onesnaženje, se da videti na fotografiji, posneti na gasilskem opazovališču na Grmadi pri Slavniku 1018 m visoko. Tam lahko vidimo zvezde v zenitu, na robu obzorja pa so razmere zaradi osvetljenosti Kopra in Trsta bistveno slabše.

Ilirska Bistrica sredi noči

Svetlobno onesnaženje z nadmorsko višino pada, saj je le-to posledica sipanja svetlobe v zraku. Če smo višje, je plast zraka, skozi katerega mora svetloba, tanjša, torej je manj sipanja in posledično manj onesnaževanja. Za doživljanje zvezdnega neba je treba torej v hribe. Toda višina problema še zdaleč ne odpravi.

Nič bolje, kot na posnetku s Slavnika, ni na posnetku s ceste proti Snežniku kak kilometer pred odcepom za Volovjo reber. Kljub temu da je Snežnik z okolico nenaseljeno ali slabo naseljeno področje, se vplivi oddaljenih mest in lokalnega svetlobnega onesnaževanja poznajo tudi tam.

Največjo onesnaženost je videti na spodnjem in desnem delu slike – to je z juga in jugovzhoda.

Na poti domov smo tudi jasno videli, odkod tako svetlobno onesnaženje in zakaj podatki porabe električne energije za občino Ilirska Bistrica kažejo eno večjih javnih porab elektrike na prebivalca v Sloveniji.

Opisani primeri kažejo, da sta zavedanje in znanje o svetlobnem onesnaževanju v Sloveni-

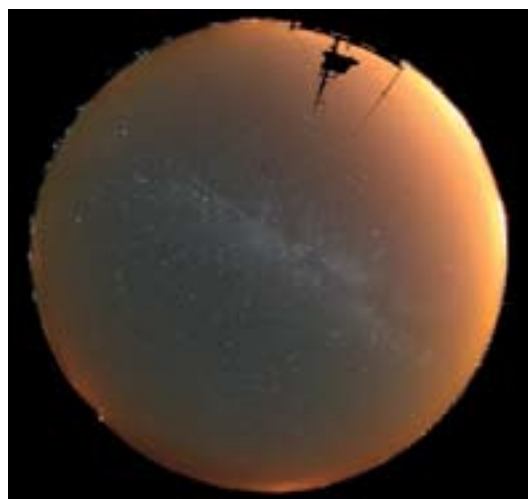
ji na splošno na zelo nizki ravni. Še bolj nenavadno pa je, da o tem niso nič vedeli niti v upravi Triglavskega narodnega parka. Ureditev javne razsvetljave informacijskega centra TNP v Trenti je med udeleženci 7. evropskega simpozija o svetlobnem onesnaženju povzročila splošno zgražanje. Uredba sedaj TNP zavezuje, da uredi razsvetljavo in tako postane zgled vsem ostalim državljanom Slovenije.

Ukrepi proti svetlobnemu onesnaževanju

Ali preprečevanje svetlobnega onesnaževanja pomeni, da ne smemo ničesar osvetljevati? Nikakor ne! Upoštevati je treba le preprosto pravilo: kontrolirano osvetljevanje samo od zgoraj navzdol in s primerno močjo svetlobe. Prepovedana je kakršna koli svetloba na vodoravnico. Premočna svetloba, ki jo vidimo neposredno, nas zaslepljuje in deluje prav nasprotno, kot bi si želeli. Največkrat nas zaslepijo svetila v prometu, ker svetijo skoraj vodoravno, prav tako pa so veliki svetlobni onesnaževalci svetila, ki svetijo tik nad vodoravnico.

V Sloveniji so posebej na turističnih področjih v rabi svetilke, ki svetijo skoraj v vse smeri

Pogled v nočno nebo z Grmade pri Slavniku

Nočno nebo nad Volovjo rebrijo

Andrej Mohar

(tip 1; npr. pred Info centrom TNP v Trenti). Te bo po Uredbi potrebno zamenjati s takimi, ki bodo svetile samo navzdol. Hmm ..., najbrž ne bo odveč, če se ozremo še po svetilkah zunaj planinskih postojank, ki so priključene na električno omrežje. Kako je z osvetljevanjem? Preden se oziramo po drugih, moramo planinci pomesti pred svojim pragom.

Večina svetil po Sloveniji ima pokrito kapo, a tudi izbočeno steklo, ki svetlobo razpršuje v precejšnjem delu tudi nad vodoravnico (tip 7). Ta svetila bo potrebno zamenjati s svetili z ravnim steklom, ki svetijo samo navzdol.

Uredba zahteva tudi omejevanje osvetljenosti fasad, panojev itd., torej primerno osvetljenost brez bleščanja, obenem pa zahteva gospodarno rabo energije.

Če bomo vsi državljanje Slovenije upoštevali pravila urejene zunanje razsvetljave, kot jo že imajo v določenih predelih sosednjih držav, bomo tudi planinci še lahko uživali v temnih večerih in nočeh, ko pobegnemo iz mest v neokrnjene planine in se zazremo v zvezdno nebo.

Več opobudah in akcijah za čuvanje narave in temnega neba lahko preberete v slovenščini na spletnih straneh www.mountainwilderness.si in www.temnonebo.org.

Vse naravi škodljive posege v gorski svet obsojamo

Podelitev statusa društva v javnem interesu na področju ohranjanja narave Planinski zvezi Slovenije in naravovarstvene teme in v Vestniku so bile priložnost da to, da postavimo nekaj vprašanj načelnici Komisije za varstvo gorske narave (KVGN) **Rozaliji Skobe**.

Kakšno je stališče KVGN do novega predloga TNP?

V KVGN menimo, da nov Zakon o Triglavskem narodnem parku nujno potrebujemo. S stališča varstva in ohranjanja narave besedilo nastajajočega Zakona v celoti podpiramo, zlasti cilje in načela. Udeležili smo se tudi posveta v Cankarjevem domu. V PZS smo maja letos organizirali tudi razpravo o težah novega Zakona o TNP in nanjo povabili Komisijo za planinske poti, Gospodarsko komisijo in predstavnike PD, ki delujejo v območju TNP ali pa

imajo tam svoje nepremičnine. Skupna stališča smo posredovali posebni strokovni skupini, strinjamo pa se tudi s tistimi, ki so jih posredovale posamezne članice PZS. Če bi že ob imenovanju posebne strokovne skupine za pripravo Zakona o TNP PZS imela status društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave, kot ga ima danes, bi bila gotovo prisotna neposredno s svojim predstavnikom in bi bilo vse lažje.

Glede planinskih koč obstaja stara dilema: ali v njih izboljševati ponudbo (elektrika, topla voda, hrana po naročilu ipd.) ali obdržati ponudbo skromnega zavetišča (enolončnica in skupna ležišča). Ali ima KVGN stališče glede tega?

Planinske koč naj nudijo planincem varno in skromno zavetišče, naj bodo preproste in

PZS pridobila status društva v javnem interesu na področju ohranjanja narave

Ministrstvo za okolje in prostor je 5. 10. 2007 podelilo PZS odločbo, po kateri ji dodeljuje status društva v javnem interesu na

področju ohranjanja narave za nedoločen čas. Poleg tega, da bo zdaj PZS lahko stranka v postopku glede nekaterih do planinskega okolja neprijaznih posegov, odločbo razumemo tudi kot veliko priznanje za delo, ki ga opravlja komisija za varstvo gorske narave, ki izobrazuje varuhe gorske narave.

PZS pa si prizadeva, da bi si pridobila tudi t. i. nadzorništvo – osebe z določenimi pooblastili, ki bi ob povzročanju škode v naravi in kršenju predpisov lahko ukrepale takoj, ne šele po storjenih dogodkih.

Rudolf Skobe, Rozalija Skobe, načelnica KVGN, Janez Kastelic, sekretar na MOP, predsednik PZS Franci Ekar in Danilo Sbrizaj

»domače«. Naše mnenje ob razmišljanju o elektrifikaciji kočje ob Triglavskem jezeru je bilo negativno.

Kaj pravi KVG N na vsakoletno prodiranje cest v Fužinske planine, na to, da je nekdo razširil cesto na planino Lipanico, na novo cesto na Zelenico, o kateri smo v PV že pisali pred leti, ter o podobnih posegih v gorski svet?

Vse naravi škodljive posege v gorski svet vedno obsojamo. Mnenja smo, da je vedno bolj preprečevati taka dejanja, kot pa popravljati napake. Planince je potrebno naravovarstveno izobraževati. Prepričani smo, da v današnjem času vsako PD potrebuje odsek za varstvo narave, ki ga mora voditi strokovno usposobljen kader, to pa so varuhi gorske narave. O nekaterih posegih smo tudi pisali, vendar premalo. Pravkar posodabljam našo spletno stran, in sicer tako, da bodo planinci in ostali ljubitelji narave bolj seznanjeni z našim delom in našimi stališči.

Kaj pravite na organizirane komercialne akcije nekaterih planinskih društev, s kateri-

Povirje Jereke – gozd pod Voglom, Bohinj

mi želijo z organizacijo glasnih množičnih prireditev z »estradni-mi« zvezdniki v gorsko okolje privabiti čim več potrošnikov?

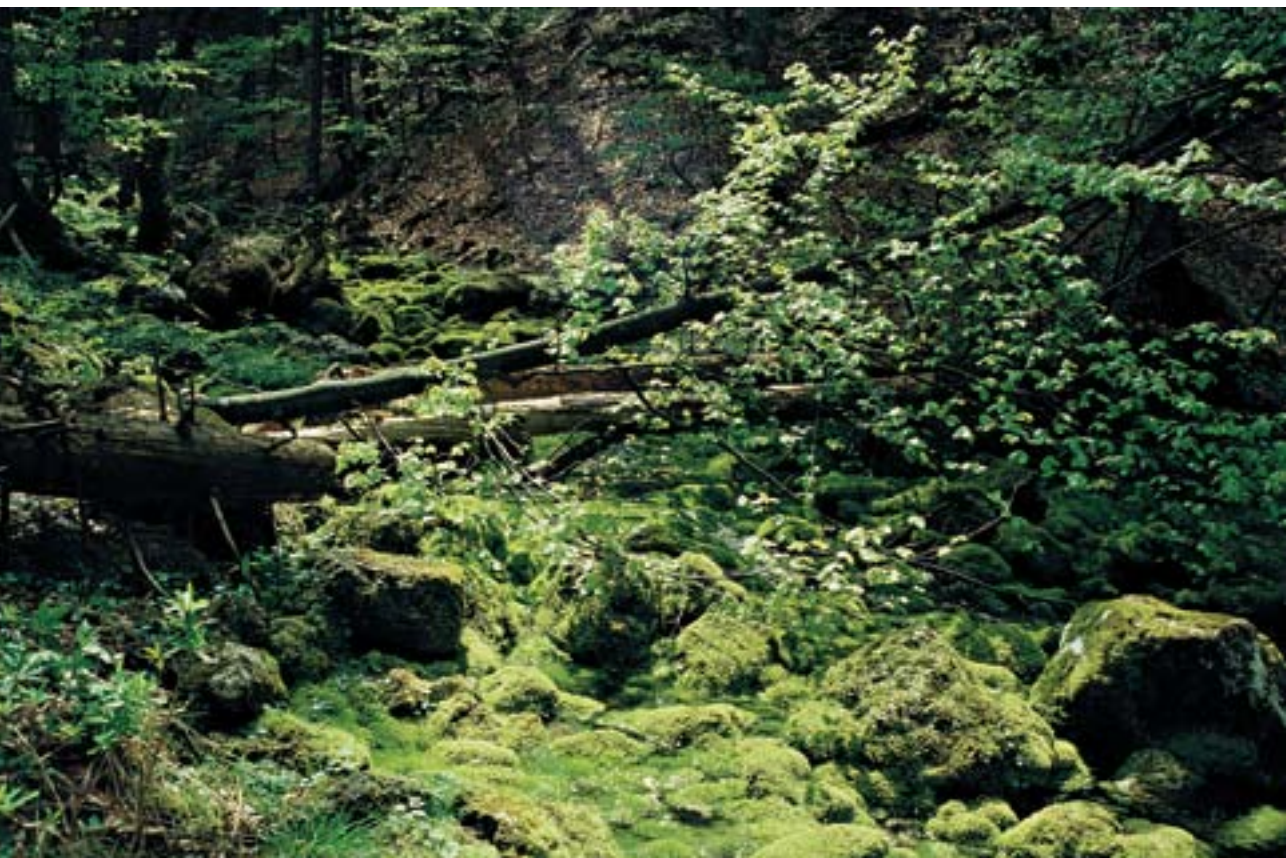
Organizirane komercialne akcije in množične glasne prireditve ne sodijo v gorsko okolje. Pred nekaj časa smo v sodelovanju z Odborom za varstvo gorske narave pri kamniškobistriškem MDO-ju pomagali preprečiti eno takih bučnih prireditev v Kamniški Bistrici. Nasprotujemo tudi vsem nepotrebnim helikopterskim poletom v gorsko okolje.

V programu dela KVG N za leto 2008 ni nikjer omenjena Tirolska deklaracija. Na kakšne načine jo KVG N namerava izvajati v praksi?

Tirolska deklaracija o gorskih športih je dokument, ki naj bi postal merilo in temelj etičnega ravnanja v gorah in bi lahko veliko pripo-

Rozalija Skobe

mogel k pravilnemu odnosu do gora vseh obiskovalcev gorske narave. Podpiramo predvsem člen o nedotakljivosti narave, ki se glasi: »Ohranjanje narave sodi med temeljne vrednote planinstva. Planinci smo zavezani k varovanju kar se da nedotaknjene naravne podobe gora in sten. Zato si moramo zmeraj prizadevati za varovanje biološke pestrosti, ogroženih vrst živali in rastlin pa tudi pokrajinskih vrednot.« Zelo pomemben je tudi 7. člen, ki govori o dostopnosti in varstvu narave. KVG N o tej deklaraciji še ni razpravljala, uvrščena pa bo na eno od naslednjih sej. V praksi se bo gotovo potrebno povezati s Komisijo za alpinizem in jo seznaniti s tem dokumentom, predvsem pa vzpostaviti ustrezne vzvode, da bo upoštevana.

Poseka

Marjeta K. Svetel

Ob grobih posegih v naravno okolje (recimo Volovja reber) bi bil glas KVG N oziroma Planinske zveze zelo odmeven. Zakaj PZS ni glasnější ali pa se celo ne pridruži prizadevanjem drugih civilnih organizacij?

KVG N je strokovna komisija UO PZS in ni pooblaščen, da bi samostojno nastopala navzven, zato svoja strokovna ali druga mnenja predstavlja zgolj ustreznim organom oz. vodstvu PZS. Njeno neposredno »orodje« je predvsem seznanjanje planinske javnosti znotraj organizacije, za kar lahko izkoristimo Obvestila PZS, PV, razširjene sestanke, okrogle mize ali seje Skupščine PZS. Če npr. ugotovimo, da je sam predsednik PZS podpisal in podprl peticijo za Volovjo reber, on pa je tisti, ki predstavlja stališča PZS, dodatne spodbude KVG N ne potrebuje. Sicer pa podpiramo vse, kar je za gorsko naravo koristno in jo pomaga ohranjati.

Prav danes (20. 10. 2007 op. ur.) smo izvedli tudi prvo licenčno usposabljanje za prve tri generacije varuhov gorske narave. Potekalo je v Domu na Boču. Udeležilo se ga je kar enaintrideset varuhov gorske narave. Usposabljanje smo izvedli s pomočjo strokovnjakov Zavoda za varstvo narave RS, Območne enote Celje. V delavnici, ki je sledila predavanjem, smo izpostavili trenutno najbolj pereče naravovarstvene probleme v gorskem svetu: motorna kolesa in motorne sani, adrenalinsko kolesarjenje po planinskih poteh, divje bližnjice, množične obiske gora, povečanje števila gozdnih cest in vlak, smeti okrog nekaterih koč, slabo poznavanje varstva narave v nekaterih PD in komercializacijo gorskega sveta.

Načelnici smo postavili še nekaj drugih vprašanj, na katera pa nam žal ni odgovorila, zapisala je takole: »Sprašujete me stvari, na katera lahko najbolje odgovori samo predsednik PZS ali pa predsedstvo UO PZS, seveda ob upoštevanju vseh mnenj znotraj PZS, tudi uredništva PV in ne samo KVG N ali celo mene osebno, saj bi bilo vse kar bi sedaj napisala lahko le moje osebno stališče. Menim, da načelnik komisije UO PZS nima teh pristojnosti, ker ne predstavlja PZS. Pa brez zamere in lep planinski pozdrav!«

Vladimir Habjan

Program dela KVG N PZS

☞ Marjeta K. Svetel

- **V letu 2008** bomo organizirali strokovno srečanje z vodstvi tistih dejavnosti Planinske zveze Slovenije, ki posegajo v domači gorski svet (gospodarstvo, poti, vodništvo, alpinizem, turno kolesarjenje itn.).
- Pripravili bomo usmeritve in navodila za zmanjšanje tistih aktivnosti v planinskih društvih in klubih, ki lahko ogrožajo ali uničujejo rastlinstvo in živalstvo v gorskem svetu ali kako drugače rušijo ravnovesje v naravi. Hkrati bomo predlagali, kako načrtovati akcije v gorskem okolju, ne da bi se s tem še stopnjevala obremenitev gorskega sveta (letni načrti dela planinskih društev, usklajeni načrti izletov, obogatitev planinskih pohodov z naravovarstvenimi vsebinami).
- Spomladi bomo izvedli že šesti tečaj za varuhe gorske narave, pri tem pa se bomo spet povezali z območnimi Zavodi za varstvo narave RS in tečaj tako obogatili z novostmi. Evalvirali bomo obstoječi program, in če bo treba, pripravili spremembe učnega načrta, ki bodo še bolj spodbudile udeležbo in uporabnost pridobljenih znanj. Hkrati bomo preverili aktivnost že usposobljenih varuhov gorske narave in poskrbeli za licenčno usposabljanje prvih generacij ter celostno podobo (izkaznice, značke, majice). Za še boljše predstavitev programa varuhov gorske narave in pomembnost ter razumevanje izvajanja programa gorski stražar bomo pripravili posebno zgibanko in zagotovili nove članke v Obvestilih PZS in Planinskem vestniku.
- Končali bomo projekt Zoisova pot in se ustrezno pripravili na otvoritev poti (promocija, svečanost ob otvoritvi, strokovno voden pohod po celotni trasi). Ker bomo s tem obeležili tudi predsedovanje Slovenije EU, bo dogodek dobil še dodatne razsežnosti. Pot bo opremljena z obvestilnimi tablami (tudi v angleščini), izšla bosta vodnik in zloženko, planinec – ljubitelj narave, ki bo krožno pot prehodil in se bo izkazal s kontrolnimi žigi, pa bo dobil tudi priložnostno diplomu in značko.
- Ob dnevu Zemlje 22. aprila 2008 bomo spodbujali organizacijo različnih naravi prijaznih akcij (posadimo drevo, posvojimo drevo ipd.) v okviru meddruštvenih odborov in planinskih društev, istočasno pa bomo nadaljevali s projektom, da mora vsako planinsko društvo imeti odsek za varstvo narave.
- Na dan biotske raznovrstnosti 22. maja 2008 bomo organizirali botanično ekskurzijo na ravni PZS za ljubitelje narave – člane organov, komisij in odborov PZS, da bi tudi tako poudarili pomembnost varovanja narave pri izvajanju dejavnosti PZS.
- Ob dnevu gora 11. decembra 2008 bomo organizirali okroglo mizo ali posvet na temo »motorni promet v gorskem svetu (letni in zimski) in kolesarji na planinskih poteh«. Določili bomo vodstvo, ki bo poskrbelo za

Ob poti z Rudnega polja na Triglav

Snegolom

- zainteresirane in kvalificirane udeležence, kakovostno izvedbo ter ustrezne zaključke.
- Podprli bomo vse projekte za zmanjšanje ekološke obremenitve gorske narave v planinskih postojankah in na planinskih poteh (alternativni viri energije, okolju prijazni gradbeni materiali, strokovne sanacije negativnih vplivov uporabe planinskih poti). Javno in jasno se bomo opredelili tudi do posegov v okolje, v katere PZS ali planinska društva niso neposredno vključeni, vendar bi pričakovane posledice lahko ogrozile kakovost določenih habitatov ali biotsko raznovrstnost, pa tudi sam videz tako degradirane krajine.
 - Še naprej bomo skrbeli, da bo planinski in drugi javnosti omogočen poceni ali celo brezplačen dostop do raznih edicij, ki lahko še bolj ozaveščajo vse obiskovalce narave, še posebej gorske (različne zgibanke, plakat zavarovanih rastlin v vsako planinsko koč, društveni prostor in prostore, kjer se usposablja mladi). V ta namen bomo polno izkoristili tudi možnosti PV, Obvestil PZS in posodobljenih spletnih strani PZS in KVG. S sponzorskimi sredstvi bomo izdali žepno izvedbo knjige Zavarovane rastline na Slovenskem Petra Skoberneta, ki bo služila kot vzgojna literatura in nagradna knjižica za mlade planince.

Drevesni mladički

- Aktivno bomo delovali v Clubu Arc Alpin – CAA – s komisijo za varstvo gorske narave, pri kateri je enkrat letno zasedanje na določeno naravovarstveno temo. Sodelovali bomo tudi na alpskem tednu 2008 v Franciji.
- S predstavniki KVG. N bomo sodelovali pri mednarodnih projektih:
 - o Oktobra 2007 naj bi bilo srečanje predstavnikov treh dežel, kjer bo pripravljen izvedbeni del projekta Protokol turizem Alpske konvencije – vloga planinskih organizacij; KVG. N bo s prispevkom predstavljal Milan Naprudnik; izvajanje projekta pa bo teklo od leta 2008.
 - o Pri projektu Narodni parki bosta predstavnika KVG. N njena člana Martin Šolar in Peter Skoberne. Oba projekta bosta potekala v izvedbi planinskih zvez avstrijske Koroške, italijanske Furlanije-Julijske krajine in PZS.
- Udeležili se bomo pomembnih domačih in v okviru možnosti tudi drugih mednarodnih srečanj na temo varstva gorske narave, in če bomo le lahko, bomo s konstruktivnim sodelovanjem tudi vplivali na izid takih srečanj.
- S člani KVG. N bomo zagotovili prisotnost na srečanjih, seminarjih in usposabljanjih gorskih stražarjev, ki jih načrtujejo odbori za varstvo gorske narave pri meddruštvenih odborih. ○

Novi varuhi gorske narave

✍ Rozalija Skobe

Komisija za varstvo gorske narave UO PZS si je letos za podelitev diplom novim varuhom gorske narave izbrala Planino nad Vrhniko, na kateri ima PD Vrhnika prijetno zavetišče in velik razgledni stolp. Peto usposabljanje za VGN je obiskovalo 23 udeležencev iz 14 društev. Uspešno ga je končalo 20 udeležencev, ki so aktivno sodelovali na tečaju pri predavanjih, opazovalnih nalogah in terenskem delu, pozitivno pisali pisni izpit in pravočasno oddali seminarsko nalogo. Trije so morali usposabljanje iz objektivnih razlogov prekiniti, zato ga bodo nadaljevali leta 2008, ena udeleženka pa je nadaljevala usposabljanje iz leta 2004 in je zato pristopila le k tretjemu delu usposabljanja in k izpitu, tako da je novih varuhov letos kar 21. Skupaj so tako usposobljeni že 104 varuhi gorske narave iz vse Slovenije. Diplome in izkaznice sta v soboto, 6. oktobra 2007, dan zatem, ko je bil PZS podeljen status društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave, podelila predsednik PZS Franci Ekar ter načelnik KUP UO PZS in podpredsednik PZS Rudolf Skobe. Na slovesni podelitvi sta bila tudi predsednik PD Vrhnika Roman Novak in načelnica KVG N UO PZS Rozalija Skobe. Izjemno slabo in deževno vreme je preprečilo načrtovan pohod do zavetišča z Betajnovce proti Planini, ugodno pa je bilo za izvedbo še zadnjega predavanja Martina Šolarja o temah Varovanje gorskega sveta v zavarovanih območjih ter Vplivi množičnega obiska v gorah. V koči so nas prijazno sprejeli predstavniki PD Vrhnika in nas pogostili s čajem in domačo gibanico. Za gostoljubje smo se jim najlepše zahvalili in z veseljem sprejeli njihovo povabilo za obisk Planine nad Vrhniko maja 2008, ko

bodo slavili postavitve novega razglednega stolpa. Strokovni naziv *varuh gorske narave* so si pridobili: Maja Bidovec, VGN in PD Akademik, Miro Breg, PD Večer Maribor, Nina Cerkovnik, PD Bohinjska Bistrica, Elica Gorše, PD Črnomelj, Darko Horvat, PD Vrhnika, Branko Klajič, PD Ruše, Miha Lamut, PD Grmada Celje, Gorazd Lapanja, PD Cerčno, Marija Lesjak, PD Vinska Gora, Neža Mahorčič, PD Nova Gorica, Miro Mlinar, PD Cerknica, Irena Oblak, PD Javornik Koroška Bela, Leni Ozis, PD Grmada Celje, Sonja Starešinič, PD Črnomelj, Tončka Starešinič, PD Črnomelj, Anamarija Šegina, PD Domžale, Darja Škrilec, PD Tisa Maribor, Jana Škrli, PD Cerknica, Boža Troha, PD Cerknica, Lidija Valenčak, PD Ruše, in Irena Brložnik, PD Velenje. Na usposabljanju, ki je potekalo na Slivnici, Mrzlici, v Vratih in na Planini nad Vrhniko, so predavali Peter Skoberne, Martin Šolar, Borut Peršolja, Sonja Rozman, Leon Kebe, Dušan Klenovšek, Irena Oblak, Marinka Koželj Stepic ter Rozalija in Rudolf Skobe. Leta 2008 bomo znova izvedli usposabljanje, zato vabimo vse ljubitelje narave, da se nam pridružijo na 6. tečaju. Razpis bo pravočasno objavljen. ●

Povedali so o Tirolski deklaraciji:

Marko Prezelj

Na srečanje v Innsbrucku me vežejo prijetni spomini. Tam sem spoznal kar nekaj karizmatičnih osebnosti in sorodnih duš. Sodeloval sem v delovni skupini, ki se je ukvarjala s plezalno etiko v gorah. To je precej izmuzljiva in brezoblična zadeva, katere javna senca je pogosto elitizem, s katerim najprej označijo tiste, ki poskušajo uveljaviti nedvoumna etična načela. Mislim, da smo v naši delovni skupini uspeli oblikovati zelo jasna etična vodila o

Gozdarska vlaka v TNP

 Borut Peršolja

načinu plezanja, o novih smereh in o poročanju o vzponih.

Kako je z uresničevanjem Tirolske deklaracije v praksi, je težko oceniti. V dobi potrošništva, ko sta sprenevedanje in dvoličnost splošno sprejeti »vrednoti«, so nekakšne gorniške zapovedi prej same sebi namen kot pa pri vseh akterjih v gorskem svetu spoštovane vrednote. Žal! Dvoličnost se kaže že v vsesplošnem čaščenju vzponov, pri katerih je manipulacija etičnih načel (fiksne vrvi, kisik, helikopterji, številčne ekipe ...) osnovno vodilo komercialnih interesov. Vloga gorniških organizacij in medijev je pri ozaveščanju obiskovalcev gora velika, a interesi »tukaj in zdaj« so pogosto močnejši od etičnih načel, zaradi katerih je gornišvo edinstvena dejavnost. Komercialna sedanost očitno ni naklonjena preizkušanju lastnih moči in samopotrjevanju v nekoristem svetu ...

Sam skušam duha Tirolske deklaracije (»Stretch your limits, lift your spirits and aim for the top«)¹ promovirati s svojimi vzponi. Gorniške organizacije mogoče lahko s stalno promocijo deklaracije in izpostavljanjem oz. ločevanjem dobre ter slabe »prakse« poskusijo vzgajati javnost, dvomim pa, da jim je preplet interesov v sodobni družbi naklonjen.

»Od besede do dejanja se človeku mnogo sanja,« je verjetno kar pravšnja prisposoda uveljavljanja deklariranih vrednot v praksi. Upam le, da se bo zavest o tem, da sta v gorah intenzivnost doživetja in način, kako rešimo nek problem, pomembnejša od tega, ali problem rešimo ali ne, spet uveljavila v gorniških krogih kot resnična vrednota. Tako kot gorniška dejavnost na splošno je tudi to najprej in predvsem stvar vsakega posameznika. ●

¹ »Razširi svoje meje, bodi srčen in kreni proti vrhu!« op. ur.

Silvo Karo

Letos poleti mi je Roman Benet, Slovenec, ki živi Italiji, povedal »zanimivost« z letošnje spomladanske odprave na Mt. Everest. Z ženo Nives sta prišla v bazni tabor s tibetanske strani. Začela sta z vzponom (plezata vedno v alpskem stilu, brez višinskih nosačev ter kisika) in bila hudo presenečena, ko so bili vsi prostori, na katerih po navadi stojijo višinski tabori odprav, zasedeni – ograjeni s plastičnimi trakovi agencij s komercialnimi odpravami, ki so goro dobesečno zasegle zase. Imela sta kar precej težav, da sta si lahko izborila prostor za svoj mali šotorček in se potem na tak način še naprej »drenjala« proti vrhu, na katerega so samo s te strani v spomladanskem času prišli 504 ljudje: 500 visokogorskih turistov in 4 alpinisti (samo ti so prišli na vrh brez kisika). Kje so tisti časi, ko so v baznih taborih pod Everestom dominira-

li alpinisti?! Teh je sedaj le še za vzorec. Mase ljudi, udobje in razkošje pa pustijo za seboj onesnaženost, ki jo narava zelo težko prenese in prebavi. Revne države, v katerih se nahajajo te gore, po večini nimajo časa razmišljati, kaj vse prinaša tovrstni turizem. Pomembno je, da prihaja denar ... in ko bodo začeli razmišljati, če bodo, bo že prepozno.

Ker malo več zahajam v patagonske gore, sem imel priložnost opazovati celoten razvoj mesteca El Chalten pod temi vrhovi. Priznam, da se je pokrajina pod gorami od leta 1983, ko smo prvič zašli tja, precej spremenila. Hitro razvijajoč turizem in slabo načrtovanje sta pustila posledice. Nekaj začetih, a nedokončanih projektov danes v obliki »spomenikov« spominja na tiste čase, ko je bilo treba hitro graditi, kajti turisti so prihajali. Prvo hišo, ki so jo postavili v El Chaltenu, je raznosil po pampi močan patagonski veter; gradbeni delavec je

Gradnja smučišča pogosto izmaliči podobo gorskega okolja (Kanin).

Tomaz Marolt

pozabil zapreti okna. Za most, ki so ga postavili preko reke Rio de las Vueltas, ni bilo časa izračunati vseh potrebnih statičnih podatkov in moč vetra je naredila svoje. Tudi začetek gradnje elektrarne ima svoj razpadajoč »spomenik«.

Še alpinisti niso več iz istega testa, kot so bili nekoč (ne vsi, hvala bogu): skromnost, prijateljstvo, etika, resnicoljubnost, odnos do narave ... so bili v preteklosti trdno usidrani v vsakega alpinista, gornika. Hiter način življenja pa je tudi mednje prinesel »instant vrednote«, ko moraš čez noč postati najboljši. Možnosti za dosego tega je seveda v današnjem času precej več kot nekoč.

Pred leti mi je Rolando Garibotti v Patagoniji pokazal članek iz revije Climbing, v katerem so se ruski alpinisti »promovirali« po opravljenem prvenstvenem vzponu v zahodni steni Bagirathija III. Prav po sredini je bila vrisana njihova smer, desno nekje ob strani pa pikčasta črta pod njo pripis »Suppost to be Slovenian route«. Skoraj nisem mogel verjeti! Saj je njihova smer večji del speljana v območju smeri, ki sva jo preplezala z Johanom! 10 let pred ruskim

»odkritjem« stene Bhagirathija sva z Janezom Jegličem v alpskem stilu v petih dneh preplezala steno, stopila na vrh in sestopila v drugo dolino. Žal ruska »armada« 10 ljudi s fiksnimi vrvmi preko celotne stene ni ravno nadgradila najinega stila plezanja. Ja, je tako, da je treba včasih tudi malo zamolčati resnico, da se tvoje bolj vidi in sliši. Tudi pri nas smo imeli primer, ko se je odhajalo v še »nepreplezano steno«, a ni bilo tako, saj tam so že plezali naši! A če greš v deviško steno, se boljše sliši.

S Tirolsko deklaracijo je bil narejen velik korak, a žal je to šele prvi! Daleč najbolj pomemben korak pa je, kako bomo prišli do tega, da se bo to, kar je zapisano, spoštovalo.

Z represivnimi ukrepi verjetno ne bomo prišli do rezultatov. Torej je vse na nas, na naši zavesti, etiki, zgledu, poučevanju. Osebo bi dal pri vzgoji v alpinističnih šolah bistveno več poudarka na načela Tirolske deklaracije, lahko bi bila eden od predmetov za opravljen izpit za alpinista. Ker pa so gore področje, kamor zahaja čedalje več ljudi, praktično z ulice, pa ne bi bilo slabo, da bi vsaj del Tirolske deklaracije zašel že med mlade osnovnošolce. ●

Za čiste gore – brez smetnjakov

Nemška planinska zveza se je letos skupaj s podjetjem Seeberger lotila zelo resne akcije za zmanjšanje količine odpadkov, ki se kopičijo po planinskih kočah. Odpadki so problem za gorsko okolje, pa tudi za oskrbnike in upravljavce koč, saj jih je treba odvažati v dolino, to pa ni ravno poceni. Že vrsto let je geslo DAV: »Vse, kar pride gor, mora tudi dol!« Zdaj so se odločili, da po kočah DAV v Alpah ne bo več smetnjakov, v katere bi posamezniki lahko odmetavali smeti, pač pa so na najvidnejša mesta namestili stojala z vrečkami za smeti in povabilom, naj vsak odnese svoje odpadke v dolino sam. Vrečke so brezplačne in popolnoma razgradljive. Puščanje smeti v sobah velja

za hujše kršenje hišnega reda postojank in rezultati letošnje akcije so pokazali, da se obiskovalci reda kar držijo.

Zahteve po zmanjšanju odpadkov se morajo držati tudi oskrbniki. Zato kupujejo hrano in pijačo za oskrbo gostov samo v grosistični embalaži, v kočah pa uvajajo še eno novost: opuščajo prodajo pijač v plastenkah in konzervah. Na voljo so točene pijače, ki vam jih nalijejo tudi v vašo steklenico. Od planincev pričakujejo, da imajo s seboj svoje čutare – lahko pa aluminijaste steklenice kupijo tudi v kočah. Prav embalaža pijač namreč v gorah povzroča zelo velike težave.

M. K. S.

Zavarovana območja v gorah

✍️ Marjeta K. Svetel

Najvišji gozd v Sloveniji je na Slemenovi špici.

📷 Oton Naglost

Malo manj kot tretjina vseh zavarovanih območij na svetu je v gorah. Glede na cilje zavarovanja se zavarovana območja po strokovnih merilih IUCN (International Union for the Conservation of Nature – Svetovna zveza za varstvo narave) delijo na šest kategorij in dve podkategoriji¹ (na strani 34).

Seveda se zavarovana območja močno razlikujejo po velikosti, naravnem in kulturnem okolju, vendar pa za vsa velja temeljna opredelitev IUCN: *Zavarovano območje je območje kopnega ali morja, ki je izrecno namenjeno zavarovanju in ohranjanju biotske pestrosti in naravnih ter s tem povezanih kulturnih vrednot ter se upravlja na podlagi pravnih predpisov ali drugih učinkovitih orodij upravljanja.*

Znotraj zavarovanih območij posameznih kategorij je priporočljiva notranja conacija

¹ IUCN (1994). *Guidelines for Protected Areas Management Categories*. IUCN, Cambridge, UK and Gland, Switzerland.

Kategorija	Podkategorija	Naziv kategorije	Opis in cilji
I	la	Strogi naravni rezervat	Območje brez obiska, namenjeno znanstvenemu preučevanju ekosistemov, v katere ne posega človek
	lb	Divjina	Območje neokrnjene narave brez vidnih vplivov človeka, namenjeno ohranjanju divjine; obisk je možen, vendar omejen; nobene infrastrukture (koč, poti, oznak ...)
II		Narodni park	To je območje narave na kopnem ali morju, namenjeno (a) ekološki neokrnjenosti enega ali več ekosistemov za sedanjo in prihodnje generacije; (b) prepovedi gospodarskih in drugih dejavnosti, ki bi bile v nasprotju s cilji zavarovanega območja; in (c) omogočanju duhovnega doživljanja ter znanstvene, izobraževalne in rekreacijske rabe, ki morajo biti okoljsko in kulturno sprejemljivi
III		Naravni spomenik	Območje, na katerem je objekt naravne ali naravno-kulturne dediščine, pomemben zaradi svoje izjemnosti, redkosti ali estetskih vrednot; lahko je urejen za obisk, vendar tako, da infrastruktura ne okrne naravnih in kulturnih vrednot
IV		Zavarovani habitati	Območje, ki se upravlja in uporablja tako, da se na njem zagotavljajo ugodne življenjske razmere za določene vrste živih bitij
V		Zavarovana krajina	Območje, na katerem je sožitje narave in človeka v minulih stoletjih ustvarilo prepoznavno, značilno krajino s pomembnimi ekološkimi in estetskimi značilnostmi in kulturnimi vrednotami ter biotsko pestrostjo; upravljanje mora zagotoviti ohranjanje tradicionalne rabe, ki je tako krajino ustvarila
VI		Območje zavarovanih naravnih virov	Območja pretežno naravnih ekosistemov, katerih raba ohranja biotsko pestrost in trajnostno oskrbo prebivalstva z naravnimi dobrinami

glede na primerno upravljanje in rabo. Vendar pa se morajo najmanj tri četrtine območja upravljati v skladu s temeljno kategorijo, preostali predeli pa tako, da raba ni v nasprotju s cilji te kategorije. Preprosto to pomeni: če naj bi bil Triglavski narodni park pravi narodni park kategorije II, se morajo tri četrtine Julijskih Alp upravljati v skladu s cilji te kategorije, torej brez gospodarske rabe zemljišč (tudi brez gozdarstva in komercialnega lova). Na preostali četrtini je lahko upravljanje tudi v skladu s cilji drugih kategorij IUCN (pri TNP gre na takih območjih v veliki večini za kategorijo V - zavarovano krajino).

Poleg območij, zavarovanih v okviru kategorij IUCN, imamo še drugačne oblike zavarovanja na mednarodni ravni:

Območja mreže NATURA 2000 so območja, na katerih je treba v skladu z Direktivo EU o ohranjanju prostoživečih vrst ptic in Direktivo EU o ohranjanju habitatov živali in rastlin zagotavljati ugodna življenjska okolja in stanje s prilogami direktiv za določene vrste živali in rastlin.

Biosferno območje je območje, uvršeno v Unescov program Človek in biosfera. Gre za območja, ki naj bi bila zgled trajnega sožitja človeka z naravo, ohranjanja naravnih, kulturnih in duhovnih vrednot in resničnega trajnostnega razvoja.

Območja svetovne dediščine človeštva pod pokroviteljstvom Unesca so območja, ki so v skladu s Konvencijo o varstvu naravne in kulturne dediščine prepoznana za območja tako pomembnih naravnih in kulturnih vrednot, da jih štejemo za dediščino vsega človeštva - ne glede na to, v kateri državi so.

Območja mednarodno pomembnih mokrišč - »Ramsarska območja« - so območja vodnih teles in njihovih vodnih zaledij, ki so na podlagi Mednarodne konvencije o varstvu mokrišč (»Ramsarske konvencije«) prepoznana za mednarodno pomembna mokrišča, ki jih je treba upravljati tako, da zagotavljajo trajnostno rabo in kakovostno vodo. ○

*Slika na naslednji strani:
Jesenski gozdovi pod Razorjem*

☒ Dan Briški

Po dolini Jazbine na Goro

Koroško romanje

✍ in 📷 Kristijan Jezernik

V skrajnem koncu slovenske Koroške vodijo med vrhovi Pece, Raduhe, Smrekovca in pod Olševo prvobitne doline, kot so Bistra, Topla, Koprivna in Javorje. Uršlja gora ali na kratko Gora pa je kakor samotar, ki motri vse našete koroške vršace. Gorske poti, ki vodijo na njeno golo teme, so mnoge. Vendar ni je lepše poti na Uršljo goro, kakor je po dolini Jazbine z istoi-menskim potokom (žal v zemljevidih napačno poimenovanim Jazbinski potok). Vsaj dva poglavitna razloga sta za to, in sicer: pot je večini pohodnikov slabo poznana in redko obiskana – torej je dokaj pristna in ni preobljudena –, ob njej pa so mnoge naravne ter kulturne znamenitosti, ki so neprecenljive za zgodovino in etnologijo Korošcev tostran meje, mogoče tudi Slovencev v širšem pomenu.

Potok Jazbina končuje svojo pot izpod Gore v sotočju z v Avstriji izvirajočo reko Mežo v Žerjavu. Zlitje obeh voda je pravokotni trk toka Jazbine z nekoliko večjo strugo Meže prav tam, kjer pot zavije po dolini navzgor proti Gori. Dolina Jazbina poteka v smeri od vzhoda proti zahodu in jo obrobajo s pretežno iglastimi gozdovi pokriti hribi; na severu Pogorevc (1082 m) in na jugu Kavšakov (1089 m) ter Obrov vrh (1122 m).

Dolina smrti

Predem krenemo na markirano pot, si velja dodobra ogledati »znameniti« kraj Žerjav z znano Dolino smrti. Prav tu se naša pot in zgodba začenjata. Dolina smrti je kratka slepa dolina, ki se končuje ob sotočju Jazbine in Meže in kjer v zatrepu »domujejo« visoki dimniki, iz katerih se je v sto letih delovanja Rudnika svinca po širši okolici valil strupen plin. Dolina smrti daje še vedno vtis, kakor da si na višini dvatisočaka, pobočja so namreč še vedno pretežno gola. Torej gorniki lahko začutijo dih Alp že na nadmorski višini 500 m. Toda ta dolina je

pravzaprav dolina življenja. Zgodilo se je med drugo svetovno vojno, ko so nemški okupatorji streljali talce. Med njimi je bila tudi gospa Selišnikova, ki pa je po čudežu bila le obstreljena in se je ponoči uspela izvleči izpod trupel in se zateči v votline nad Dolino smrti. Ob pomoči domačinke, ki ji je prinašala živež, je preživela. Zato Dolina smrti ni to, kar govori ime, pač pa je dejansko Dolina življenja. O tem priča usoda žene, ki je dokaz neizmerne človekove volje po preživetju. O tem govorijo v zadnjem desetletju nekatera ponovno ozelenela pobočja, ki se zaradi zapiranja rudnika spet z vso silovitostjo vraščajo v gola skalna tla. Dolino Smrti si velja ogledati, preden se podamo na pot skozi Jazbino na Goro.

Markirana pot nas vodi (tod se lahko peljemo tudi z avtom, a je pešpot nagrada za pristopnika na Goro, saj je slikovita) še vedno v kraju Žerjav naprej mimo velike hiše, ki ji domačini preprosto rečejo kar »Hauz«, torej hiša. To je največja hiša v kraju, zgrajena med obema vojnama, ko je bil rudnik še v polnem razmahu in so bili v njem zaposleni številni ljudje.

Nedaleč tod stoji vila, v kateri so nekdaj seveda stanovali inženirji Rudnika v Žerjavu. Vila je zanimiva zgradba, izstopajoča iz poprečja velikih blokov, namenjenih delavcem, torej izstopajoča arhitekturna rešitev iz časa med obema vojnama, v celoti ohranjena z zasnovo terasastega vrta, grajenega v hrib, ob vznožju katerega stoji stavba.

Streljaj dalje iz doline Jazbine zavije stranski potok pod nasipe jalovine pod Šumahov vrh. Kolovoz je nekdaj pripeljal do hiše, ki so ji v narečni govorici domačini rekli »Perkhauz« (iz nemščine Berg Hauz ali hiša na bregu).

Malo znana je legenda, mogoče je tudi resnična zgodba, o križu, ki stoji pod veliko skalno gmoto na stičišču teh dveh dolin. Pod Šumahovim vrhom v »Perkhavzu«, torej je v stranski dolini, ki se cepi od križa in omenjene

skale, je predavnimi časi domovala žena. Ko je bila noseča in je prišel čas, da rodi, je umrla, otrok pa je preživel. Nesrečno dete je noč za nočjo neotolažljivo jokalo tako dolgo, da ni od onemoglosti utihnilo. Ljudje so vedeli povedati, da se je dete umirilo le takrat, ko je ob polnoči prišla nazaj njegova mati. Da bi potolažili dete in umrli duši prinesli pokoj, so sosedje sklenili postaviti križ. Ko so svojo namero uresničili, se je otroški jok umiril in mati se ponoči ni več vračala k svojemu detetu.

Križ - znamenje ali razpelo, na katerega zgodbo bi nemara pozabili, pa še vedno stoji kot nema priča nekega bolečega dogodka, nek spomin preteklosti oz. vez z njo in v razmislek nam vsem.

Igrišče za tenis in »ulica« čebelnjakov

Takoj za ovinkom pri omenjenem križu prispemo do večje stanovanjske hiše, imenovane Tenez, in tam tudi prvič na poti uzremo naš cilj - Uršljo goro. Od tod izgleda kakor z bujnimi gozdovi porasel vulkanski stožec. Tenez stoji na precejšnji ravnici, kjer so v preteklih stoletjih, ko so za potrebe rudnika in še prej močne železarske industrije v bližnjih Prevaljah potrebovali gorivo, kuhali oglje. Tu so stale kope, ki so po svoji obliki spominjale na stožec Gore v ozadju. Iz teh črnih stožcev se je resnično kadilo kakor iz vulkanskih žrel. Drvarji so kuhali oglje, zaradi česar se je spre-

menila sestava drevja v okoliških gozdovih na škodo bukev in v pribitek iglavcev. Še dandanašnji je zemlja pred Tenezom izrazito črna in tudi rodovitna. Tenez pa je zanimiva stavba na poti proti Gori predvsem zaradi poimenovanja. Med obema vojnama po letu 1922, ko je bil Rudnik pod angleško upravo, so lastniki (angleška družba Central European Mining Ltd.), ki so stanovali v omenjeni vili, nekoliko niže v kraj prinesli tudi zanje tako značilno igro - tenis. Igrišče za tenis je bilo prav na ravnici, kjer stoji danes stanovanjska hiša, ki so ji domačini pridali tako zanimivo ime.

Pot nas po dolini ob žuborenju potoka Jazbina pripelje do manjšega strnjenegega naselja imenovanega Mrdavsovo. Tudi tukaj je v ozki dolini nekaj prostora za ravnico, ki je omogočala naselitev. To, na kar pa velja biti pozoren ob poti, je »ulica« čebelnjakov na desnem bregu potoka pod sončno rebrijo Pogorevca. Prav poredko lahko dandanašnji opazujemo takšno množico po vrsti stoječih čebelnjakov. Čebelarjenje, prastara dejavnost, značilna za Slovence, žal počasi tone v pozabo, pa tudi tehnologija čebelarjenja se je bistveno spremenila. Pravcata ulica čebelnjakov na Mrdavsovem pa je

Prav visokogorski videz Doline smrti - goličav, nastal zaradi erozije kot posledice izpušnih plinov v stoletjih obratovanja rudnika in topilnice v Žerjavu.

Čebelnjaki na jasi ob potoku Jazbine

svojevrsten pomnik preteklosti, ki je še kako živ v dolini Jazbine.

Župnik Ludvik Viternik

Po dolini se je moč peljati z avtom, saj je makadam dobro vzdrževan, splača pa se vozilo pustiti v Čemerju in nadaljevati peš, saj je pokrajina razgibana in pot kratkočasna, polna zanimivosti. Čemerje je osamljeno domovanje v kotu doline, kjer je svoja zadnja leta preživel znameniti gospod župnik Ludvik Viternik (1888–1973). Tam si je namreč kupil posestvo in v starosti kmetoval. Od leta 1918 je bil župnik in tudi učitelj v bližnjem Javorju. Gospod Viternik je bil pomemben skladatelj. Velja spomniti, da je bilo eno izmed njegovih glasbenih del v času nastanka samostojne Slovenije v izboru za našo himno. Pot na Uršljo goro lahko združimo z obiskom spominske sobe tega pomembnega Slovenca. Zaradi številnih originalnih predmetov iz polpreteklosti je obisk njegove sobe v obnovljenem župnišču v Javorju nadvse zanimiv.

Do Javorja se lahko peljemo po cesti, ki se odcepi v dolini Jazbine pri Jurinu.

Pri Močivniku in pri Lavterju

V Čemerju zavijemo na staro gozdno stezo, ki se strmo pne pod Goro. Čez slabo uro se gozd razširi v travnike in stopimo prav na prag domačije, imenovane Močivje (pri Močivniku). Domačijo sestavljajo številna poslopja, kot so

hiša, hlev, kašča, dandanašnji tudi garaža in kot arhitekturna posebnost stolpu podobna zgradba s fresko svetega Krištofa čez celo steno. Okenske odprtine v tej stavbi so prave line, ki dajejo slutiti posebno namembnost zgradbe. Na tem mestu je bila v času grofov Turnov, ki so bili lastniki gozdov tod okoli, nekdanj neke vrste lovska – gozdna postojanka. Ne ve se natančno, ali so bili tod tudi zapori in ime kmetije izvira od tod – torej kraj, kjer so ljudi mučili. Lahko pa je ime izpeljano tudi iz izraza močiti – torej pri Močivniku, tam kjer je moča, kjer je voda.

Nekoliko nad Močivjem je dandanašnji najvišje stoječa kmetija pod

Uršljo goro, ki se ji pravi pri Lavterju. Z obsežnih travnikov okrog domačije je prekrasen razgled po gozdni pokrajini in vršacih, ki se nizajo od Smrekovca prek Raduhe in tja do Pece. Dom, pravzaprav domovanje sestavljajo mnoga poslopja, tako kot je pač značilno za koroške visokogorske kmetije. Domačijo v poletju krasi prekrasno cvetje, ki ga goji skrbna gospodinja Micka. Ob hiši stoji kašča, zidan in lesen objekt, arhitekturni biser, značilen za Koroško tostran in onstran meje. Prostor, kjer so nekdanj hranili vse tisto, kar so s trudom pridelali v trdih razmerah na tej višini in kar jim je zagotavljalo preživeti več mesecev v dolgih zimah, ko dostop do dolin ni bil mogoč. Na tej znameniti kašči je dandanes spominska plošča, ki govori o tem, da so domači med zadnjo vojno in našo osamosvojitvijo države v prostorih te kašče hranili orožje teritorialne obrambe. Pogumno dejanje ljudi, ki so bili vedno z dušo in srcem vezani na prečudovito slovensko zemljo.

Povodni mož je selil jezero z Uršlje gore na Pohorje

Od Lavterjeve domačije krenemo naravnost navzgor prek travnikov do opustele Jelenove domačije in od tod navkreber spet prek trav do razvalin Šisernikove kmetije. Tu so bili doma Šisernikovi, ki jih legenda omenja kot tiste, pri katerih si je povodni mož, ko je selil jezero z Uršlje gore na Pohorje, sposojal vole. Prebrisan Šisernik ga je neke noči pričakal in zalotil pri

početu. Bil pa je toliko dober, da mu je dovoli prepeljati še zadnje sode vode, tako da je bilo delo v celoti opravljeno.

Pri znamenju nad opustelo domačijo se napotimo po markirani poti naravnost v gozd. Pot je dokaj strma, vendar v poletju prijetna, saj poteka v hladu. Nekje na sredini vzpona se znajdemo ob skali, ki jo je voda oblikovala v obliko ponvice v velikosti kolena in podaljška v obliki žlebička. Če v to skulpturo narave pokleknemo, se koleno in noga dodobra prilegata v tisočletjih nastali obliki. Na tem mestu velja omeniti med ljudmi znano legendo, češ da je ta zanimiva skalna skulptura od takrat, ko je na Goro romala Marija in je na tem mestu pokleknila in molila.

Veličastna cerkev vrh Gore

V slabi uri se gozd razredči in stopimo na prekrasne travnate površine vrh Uršlje gore

ali Plešivca (1698 m) in kmalu se pred nami pojavi znamenita najvišje ležeča cerkev na Slovenskem, cerkev sv. Uršule, za njo pa ugledamo televizijski stolp. Cerkev je bila zgrajena v času protireformacije (1602), v času Tomaža Hrena, in je vzorno obnovljena. Ne bom opisoval razgleda z vrha, ki je resnično prvovrsten, raje prepustim vam, spoštovani bralci, če se še niste prepričali v to, da se ga naužijete kar čim prej. Povem pa, da je Goro, o kateri gre beseda, moč videti skoraj z vsakega konca naše domovine, če smo le malo višje. Tako jo ugledamo seveda iz njenih sosedov Smrekovca, Pece, Raduhe in Olševe pa z mnogih vrhov Julijcev, Kamniških Alp in Karavank, recimo Košute, pa z zasneženih Avstrijskih centralnih Alp, celo z Velikega Kleka, z Obirja in s sosednjih Svinje in Golice, s Pohorja, Kozjaka, Savinjskega ali Zasavskega hribovja, Snežnika in še od kod. Uršlja gora nas torej vabi od blizu in od daleč. ●

Nedavno obnovljena cerkev na Uršlji gori je veličastna stavba, ki so jo kmetje doma pod goro (Florijan Plešivčnik in njegov sin Anton, Vincenc Prevolnik, Boltežar Navornik, Rupert Šisernik, Benedikt in Lambert Močilnik ter Jurij Prevolnik) sezidali v desetletju trdega dela dejansko brez načrtov. Torej svojevrsten ljudski arhitekturni in sakralni spomenik.

V Jalovčevem kraljestvu

Prek Jalovca na Pelc

✍ Stane Poljak

📍 Stane Poljak

»Konec tedna greva z Ivanom na Jalovec, a greš zraven?« me je poklicala prijateljica Darinka. »Hmm ...« Le za hip sem okleval; Jalovec je seveda magnet, ki pritegne vsakega količkaj zavednega hribovca. Resda se je moj dopust iztekkel, pa vendar prilike nisem hotel kar tako izpustiti iz rok. »Moram se s šefom dogovoriti za podaljšan vikend; upam, da ne bo težav kakor pretekli teden, ko sem moral dvakrat iz hribov nazaj v službo. Veš, kaj mi je ta hip šinilo v glavo: zraven Jalovca je Pelc nad Klonicami, brezpotni vrh, na katerega teme si že dolgo želim. Grem zraven, seveda bosta pa vidva šla z menoj na Pelc,« sva z Darinko zaključila pogovor.

Srečanja

Sončni žarki so pozlatili grebene Loške stene in mogočno Mangartovo kupolo, ko smo prepotenih čel obirali neskončne okljuje peščene mulatjere proti Kotovemu sedlu. Bili

smo sami v tihoti prebujajočega se nedeljskega jutra; nebotične kulise skalnih orjakov so pritiskale na nas in še povečevale tesnobno vzdušje, zlato ožarjeni vrh kraljevsko mogočnega Jalovca pa je vabil k sebi. Nekaj jeklenic v zglajeni grapi je popestrilo monotonost vzpona in rahlo zasopli zaradi dokaj strme poti smo kmalu stopili v sončno luč Kotovega sedla. Blaženega miru, ki so ga prej motili le škripajoči koraki na peščeni poti, je bilo v hipu konec. Poti iz Tamarja so bistveno bolj obljudene in kar nekaj skupinic zgodnjih planincev se je že potilo navzgor po sončnih travicah sedla proti začetku severozahodnega Jalovčevega grebena. Toplota sončnih žarkov pa ni prišla do izraza, kajti pošteno je vlekel vzhodnik in temeljito zmrazil naša prepotena telesa. Kar hitro smo poiskali zavetni prostor na osojni strani sedla in sedli k malici.

Medtem ko smo dopolnjevali nekoliko izčrpane energijske zaloge, smo se razgledovali po okoliških vrhovih. Grebeni Loške stene so

se kopali v soncu, Log pod Mangartom v globinah Loške Koritnice pa je še vedno dremal v spokojnosti in tihoti nastajajočega dne. Pozornost je najbolj pritegovala ponosna Kotova špica; nekoliko odmaknjena in rahlo v senci »njegovega veličanstva« Jalovca je razkazovala svoje sončne grebene. »Izziv za prihodnost,« sem pomislil.

Mraz nam je tudi v zavetju kmalu prišel do živega, zato smo pobrali šila in kopita in se v malodane viharnem vetru začeli vzpenjati proti začetku zavarovane poti na grebenu. Trop ovac se je stiskal na zadnjih zelenicah vrh Kotovega sedla in vztrajno mulil sočno travo. »Lahko vam, ko imate naravne tople kožuške, vas vsaj ne zebe,« sem jim skoraj malo zavidal. Mogoče so vsaj malce šklepetale z zobmi (kakor mi) in jim je bilo to v pomoč pri paši ... Na mali uravnavi vrh sedla smo se hitro opremili s plezalnimi pasovi ter čeladami in zaplezali navzgor. Gorniki, ki smo jih srečevali, so bili k sreči pazljivi in ni nič zarožljalo po naših glavah. V glavnem so bili tudi ostali bolj ali manj opremljeni, le dvoje hrvaških lepotic je paradiralo samo v teniških čepicah in vsaka z eno na pol zloženo pohodno palico, kakor da sta na popoldanskem sprehodu. Malce čudno sta nas gledali, tako »do zob« opremljene, vendar sta modro molčali in sestopali naprej. Mi pa smo še malo bolj popazili na drobne kamenčke pod nogami; nismo hoteli tvegati kakšnega neljubega presenečenja v obliki kamnitih izstrelkov na njuni ljubki glavici. »V bodoče naj pa le vzameta vsaj čeladi s seboj, čeprav z njima malce potlačita frizuri ...« smo komentirali.

Tik preden se strma in z drobirjem posuta steza priključi grebenski poti s Špičke, nam je nasproti prišel planinec, opremljen po zgledu svetlolasih lepotic, ki smo ju srečali malo prej: kratke hlače, teniška čepica, o kakšni varovalni opremi ne sluha ne duha. Sicer sta opremljenost in varovalna oprema stvar vsakega posameznika, vendar podzavestno (od vodniških tečajev naprej pa še posebej) spremljam, kako so obiskovalci gora opremljeni na zahtevnih planinskih poteh, in današnja pot na Jalovec je bila vsekakor ena takih. »Kar pogumno naprej, saj pazim, da vam ne bom kaj sesul na glave ...« je zaklical prišlek, ko je opazil naše obotavljajoče gibe. »Pa saj ste opremljeni, kot da greste na fronto; kaj vam le koristijo plezalni pasovi

in vsa ostala navlaka, ko se tako nimate kje varovati. Sam hodim svoboden kot ptič po gorah že od nekdanj ...« nam je mimogrede prodal svojo filozofijo. Nič mu nisem odgovoril, mislil sem si pa svoje: če bi on doživel toliko bližnjih srečanj s kamnitimi izstrelki, kot sem jih sam v svoji ne ravno kratki planinski zgodovini, bi gotovo razmišljal drugače in ne bi tako omalovažujoče gledal na nas. Ravno na tem mestu sem nekaj let nazaj pri sestopu z vrha Jalovca opazoval veselo družbico, ki je brezskrbno sestopala. Nenadoma je kot žoga velika skala treščila le seženj mimo glave enega izmed planincev; tudi čelada ga ne bi ubranila pred to »granato«, seveda pa čelade ni imel nihče v skupini, še niso bile moderne.

Kraljevski razgled, nato pa sestop

»Pogumnežu« smo zaželeli vso srečo (vsekakor jo bo na svojih podvigih v gorah še kako potreboval) in stopili še zadnje metre do vrha. Gneča na že tako tesnem vrhu Jalovca je bila nepopisna. Truma glasnih Italijanov je hitela na dolgo in široko razkladati o nebeških razgledih, čudovitem vremenu ... Odmaknili smo se na Jalovčevo streho in počakali, da je italijanske gornike minila začetna evforija in so se malce umirili. Sicer pa je bilo resnično kaj videti: pogled se je sprehodil od Montaža in Viša prek bližnjega Mangarta v zeleni Tamar, se vzpel na dolgi greben Šit, Travnika in Mojstrovk, preskočil serpentine vršiške ceste in začel odkrivati ter prepoznavati množico vrhov od Prisojnika, Razorja, očaka Triglava, Kanjavca nad samotno Zadnjico ter se prek mogočne stene Velikega Špičja spustil v mehko zelenilo Zadnje Trente. Mogočno panoramo so zaključili Trentski Pelc s trapezastim Srebrnjakom in plečati Bavški Grintavec. Bližnji Ozebnik je delno zakrival grebene Pelcev in tudi Pelc nad Klonicami, ozadje pa je lepo dopolnilo kamnito morje visokogorskih podov Kanina. Noben vetrič se ni zganil in resnično kraljevsko je bilo pasti oči nad veličastnim razgledom. Celo glasna družba se je polagoma umirila in sestopila; ostali smo sami v blaženi tišini. Lepo je bilo uživati mir na izpostavljenem vrhu, Ivan je celo oddremal »kitico in pol«.

Kar nekako se nam ni dalo sestopiti do zavetišča pod Špičkom, vendar smo se le dvignili

in se odpravili navzdol, kajti sonce je že krenilo proti zahodu in tudi pot je bila še kar strma. Koncentracija pri sestopanju ni smela popustiti niti za trenutek; greben do temnega Loškega žleba je terjal trezen korak in previdnost, saj je bila izpostavljenost na nekaterih mestih precejšnja. Bele plati nad melišči Jezerc so bile mestoma posute z drobnimi kamenčki, tako da smo bili zadovoljni, da smo sami in nad nami ni nikogar, ki bi lahko nehote sprožil kakšen kamen. Še zagruščene police v Ozebniku, ki jih kar ni hotelo biti konec, in okrog travnatega roba smo pogledali v krnico pod Špičkom, kjer se nam je v pozdrav zableščalo zavetišče, obsijano z zadnjimi žarki popoldanskega sonca. Sneli smo čelade s prepotenih glav in pospravili varovalno opremo v nahrbtnike. »Da se nas oskrbnici v koči ne bosta ustrašili, če bi tako opremljeni privršali navzdol,« sem pomežiknil Ivanu.

Pelc nad Klonicami in Špiček, pod njim Zavetišče pod Špičkom

Zavetišče pod ošiljeno ojstrico Špiček je samevalo, trume planincev so že zdavnaj odšle v dolino. Pozdravili smo prijazni oskrbnici in se najprej pozanimali glede prenočevanja. »Ni bojazni, saj ste skoraj edini ostali tu zgoraj; lahko si boste po mili volji izbirali postelje.« Posedli smo za mizo v jedilnici in Ivan je iz nahrbtnika potegnil pločevinke s pivom. In takrat je prišel trenutek resnice. »Dobro, da imate pivo s seboj, kajti nam ga je zmanjkalo,« je mimogrede pripomnila oskrbnica izza točilnega pulta. »Piva nimate?« kar nismo mogli verjeti njenim besedam. »Helikopterska dostava nekaj zamuja ...« se je hitela opravičevat prijazna gospa. »Imamo pa dobro črno vino.«

Pa smo se kar zadovoljili s svojim pivom, ki ga je Ivan tako mukoma pritovoril iz Loške Koritnice čez vrh Jalovca. Nam je pa zelo teknil jabolčni zavitek, ki je bil ravno tako v ponudbi

skromnega zavetišča. Sicer sta se pozorni oskrbnici skoraj pretirano ukvarjali z nami, tako da nam je bilo na trenutke kar malo nerodno. Utrujenost se je počasi naselila v naše ude in noge so naenkrat postale svinčeno težke, prav gotovo ne od pravkar popitega piva, ki ga je bilo komaj za vzorec. Zunaj se je zmračilo in kaj hitro smo se pobrali na skupna ležišča, kajti zavedali smo se, da nas jutri čaka še za odtенок napornejša tura. »Če nam bo vzpon na Kloniški Pelc sploh uspel,« je Darinka izrazila prikriti dvom. »Pustimo se presenetiti ...« nisem hotel kar takoj vreči puške v koruzo.

Plezanje na Pelc

Kako že gre tisti znani pregovor: »Rana ura, zlata ura ...«. In res je bila dobesedno zlata. Naslednje jutro smo namreč že navsezgodaj

 Peter Strgar

trepotali v jutranjem hladu pred zavetiščem in čakali na sončni vzhod. Najprej sta rahlo zardela vrhova Kloniškega Pelca in sosednjega Ozebnika, kakor da jima je nerodno. Nato pa je izza Špika in Frdamanih polic začela polagoma lesti ogromna ognjena krogla. Jutranje meglice so zagorele v škrlatnih odtenkih prebujajočega se jutra, eksplozija barv je bila silovita in hipoma je vsa okolica zagorela v slepeči sončni svetlobi. Tihoto jutra so občasno zmotili le vzdihni »Joj, kako je lepo ...« in škrtanje fotoaparatorov, ki so skoraj pregoreli od obremenitve. Lepota trenutka, ki je vse prehitro minil, je bila res enkratna.

Nekaj malega smo pozajtrkovali, vendar nam grizljaji niso šli v slast; vznemirjenje pred današnjo turo na Kloniški Pelc se je bližalo vrhuncu. Prek širnih in strmih melišč smo se napotili proti Škrbini za Gradom. Poti med ogromnimi balvani in po sipkem grušču je bilo mestoma kar težko slediti; prav videlo se je, da ta samotna krnica nima pretiranega obiska. Tišino prebujajočega se jutra je zmotil trop gamsov, ki se je visoko nad nami sprehodil po izpostavljenih plateg in krušljivih policah proti zahodnim strmim Ozebnika. Le kaj se je motalo gamsji materi po glavi, ko se je z mladim ob sebi umikala pred človeškimi vsiljivci, ki so jo motili v njenem kraljestvu? Saj ji nismo nič hoteli, toda tega ni mogla vedeti; po njenih izkušnjah je verjetno človeški vonj vse prevečkrat prinašal smrt.

Tudi mučnih melišč pod Škrbino je končno zmanjkalo in stali smo na začetku strmega severozahodnega grebena, ki se je v enem zamahu vzpenjal proti vrhu Pelca nad Klonicami. Po opisu sodeč nas je čakal kar resen vzpon po pravem, drznem trentarskem grebenu. Že prvopristopnik na ta ponosni vrh Julius Kugy s svojim priljubljenim trentarskim vodnikom Andrejem Komacem je turo opisal kot resno in vsega spoštovanja vredno plezarijo. Seveda je od takrat minilo kar nekaj časa, vendar se strmina in izpostavljenost nista nič spremenili, le plezalna oprema je danes mnogo boljša kakor v pionirskih časih. Opremili smo se torej za plezanje; množica pripomočkov se je preselila iz nahrbtnikov na plezalne pasove, da bi bila v primeru nuje takoj pri roki. Pripravil sem še plezalno vrv, vendar se v začetnem skrotju še nismo navezali. Dokaj hitro smo po strmih

travah priplezali do ozkega kamina, kjer je bilo konec šale. Navezali smo se in zaplezal sem v izpostavljeno zarezo nad spoštljivo globino. Saj je kar šlo, samo previden si moral biti s skalo in jo bolj ljubkovati in božati, ne pa brezobzirno vleči »za lase«. Mestoma kompaktna skala se je hipoma zamenjala s krušljivo in večkrat je kakšen skalnat okrušek kljub naši previdnosti neslišno odbrzel v zelene globočine Bavšice. Raztežaj je sledil raztežaju, izpostavljeni odstavki na že tako strmem grebenu pa so še popestrili napeto dogajanje in po žilah pognali vedno nove odmerke adrenalina. Edino težavnejše mesto tretje stopnje, prehod prek gladke plati v globoko zasekano škrbino, je bilo dodatno zavarovano s kosom vrvi z narejenimi vozli. Darinka je nekoliko neroden prestop, varovana z vrvjo, kar dobro preplezala, Ivan pa je tako ali tako plezal kot gams. Še nekaj skrotja ter gladek vršni žleb in stali smo na prostornem vrhu Kloniškega Pelca zraven mogočnega možica. Prešeren vrisk zadovoljstva in olajšanja je zaplaval v dolino; globoko spodaj z zavetišča pod Špičkom je kmalu prišel odgovor. Pomahali smo oskrbnicama, ki sta zjutraj (vsaj tako se mi je zdelo) malce dvomeče poslušali, kam smo namenjeni.

Dol gre težje ...

Trenutki počitka na vrhu so se prav prilegli, vendar so vse prehitro minili. Razgled je bil podoben tistemu z vrha Jalovca dan prej, le da smo imeli kot na dlani vso verigo grebenov od Bavškega Grintavca prek Pelcev in našega vrha do Jalovca, ki je mogočno kakor vladar stal nad zatrepom Loške Koritnice in Bavšice. Travnate strmali grebenov Loške stene so se prek Plešivca, Moreža in najvišjega Briceljka izgubljale v migetajoči soparici vročega poletnega dne. Tam nekje v daljavi pod kaninskim pogorjem smo bolj slutili kakor videli ošiljeni Svinjak - bovški Matterhorn. Pogled na znane vrhove z novega razgledišča je nudil posebno zadovoljstvo, še posebej zato, ker smo si ga trudoma zaslužili.

»Treba bo navzdol, če nočemo tu počakati noči,« sem omenil spremljevalcema. Uredili smo opremo in začeli sestopati po smeri vzpona; krušljivi žlebovi so terjali zvrhano mero pozornosti in pazljivosti, pa vendar so se vsake toliko časa slišali svareči klici: »Pazi,

kamen!!« Skalnate luske so letele v temne debri in zasmrdelo je po žveplu kot v peklu ... Varovanje na številnih rogljih je poskrbelo, da je sestop potekal varno in brez zapletov. Ivan je dogajanje marljivo beležil na filmski trak, kolikor mu je seveda čas dopuščal. Je bil pa sestop za odtенок težji kakor vzpon, posebej neroden je bil kamin na dnu. Na srečo je bil na vrhu zabit klin, v uho sem vdela vrvico, potegnil plezalno vrv skozi zanko in že smo se po vrvi zapeljali skozi temno žrelo; kmalu smo bili pri nahrbtnikih na škrbini. Zadovoljstvo nad opravljenim vzponom je bilo popolno, Darinka je kar žarela od ponosa in sreče. Manjkala je le ena malenkost - pločevinka hladnega piva ... Vendar je bilo do doline še presneto daleč, tako da sem mamljivo misel o hladnem hmeljevem napitku prepodil kot nadležno muho.

Strm sestop s Škrbine za Gradom proti prevalu Čez Brežice je minil, kot bi mignil. Pot se je vila po vrtoglavih policah nad zeleno Balo in kar oddahnili smo si, ko smo zakoračili v mehke trave sedla. Sprva smo nameravali še na Plešivec, vendar so suha usta in utrujene noge naredili svoje. »Vrh počaka za kdaj drugič, danes tako ne bi imeli kdove kakšnih užitkov, smo preveč zmahani ...«

Pot v Loško Koritnico se je sprva zlagoma spuščala med rušjem in osamelimi macesni, vendar bolj ko smo se bližali prodiščem pod nebotičnimi stenami Jalovca in Ozebnika, bolj nesramno strma je postajala in težje so naša kolena prenašala obremenitev sestopa. Končno so se tik pred dolino pojavile še jeklenice in prek porasle stene smo po pravi ferati odtelevadili do vznožja.

»To pa je bil dostojen zaključek dvodnevnega pohajanja po Jalovčevem kraljestvu,« smo preznojeni in tresočih se nog ugotovili pod steno Plešivca. »Tod bi šlo mnogo lepše navzgor, kot pa da preizkušaš vzdržljivost kolen in odpornost na vrtoglavico v tej strmini,« sem modro ugotovil. »Pa pojdi še enkrat nazaj gor, z Darinko te počakava ...« je hudomušno pripomnil Ivan. »Ne, hvala, za danes bo dovolj!«

Hlajenje pregretih nog v ledeno mrzli Koritnici je bilo kakor balzam utrujenim okončinam in izvrstna sprostitev po napornem sestopu. Tudi posedanje ob »bistri hčeri planin«, Soči, nekje zraven Bovca z orošeno pločevinko piva v roki ... pa to je že druga zgodba! ●

Nesreča ali sreča

Iz dnevnika gorskega vodnika

✍ in 📷 Klemen Gričar

Prigode in nezgode

Konec avgusta 2007 sem vodil na Mont Blanc du Tacul. Pred leti, ko smo bili prvič v Chamonixu, je bila to lažja tura. Z leti se je ledenik spremenil in seraki so postali aktivnejši, ledeniške razpoke bolj odprte. Čeprav Tacul z Aiguille du Midi nudi kratek dostop, je še vedno štiritisočak z vsemi elementi ledeniške ture, na koncu pa je še nekaj metrov vzpona po skalah. Imel sem dva gosta, očeta in sina. Mož je bil karseda neroden, že takoj iz tunela na zgornji postaji žičnice je po nekaj

metrih zdrsnil, in to na »ta globoko« stran proti Chamonixu. Za dobro jutro kar neprijetno presenečenje. Potem se je to še ponavljalo, malo so bile krive tudi muzejske dereze brez gume proti coklam, sneg je bil moker in sem in tja se je lepil tudi na moje dereze. Capljali smo bolj počasi, sin je dobro hodil, očetu je večkrat zmanjkalo sape. Vremenska napoved za dopoldan je bila še kar ugodna, popoldne pa so bile napovedane plohe in nevihte. Nekako smo se prebili čez razmočene mostove preko ledeniških razpok, pretirano nisem priganjal, čeravno nisem točno vedel, koliko imamo še

Mont Blanc du Tacul: po ledeniškem pobočju na desni poteka običajni pristop

Aiguille du Midi z vzpona na Tacul

Med ledeniškimi razpokami mora biti vodnik še zlasti pozoren

do vrha. Crknila mi je baterija na uri in sem ravnal bolj po občutku. Tako šele opaziš, kako koristne so ure z višino-merom, ko si enkrat brez nje. Malo pod vrhom so nas zagrnile meglice. Pred nami je bila španska naveza, gaz je bila široka, tako da si nisem pretirano gnal k srcu. Imeli smo še okoli 200 metrov višinske razlike do vrha. Kar naenkrat se je zabliskalo in takoj nato zagrmelo. Hudirja, tole je pa blizu. Usul se je sneg, poiskal sem zavetje pod serakom. Spet blisk in grom. Ni bilo druge, obrnili smo. Do platoja Col du Midi sem moža še nekajkrat ujel na vrvi. Moj najbolj priljubljeni greben na povratku do gondole je popestril močan veter. Za nameček sem naročil kavo v restavraciji, pa so rekli, da zapirajo zaradi nevihte in da gre čez nekaj minut zadnja gondola v Chamonix. Na poti navzdol sem razmišljal: nismo prišli na vrh, prav ponesrečena tura. Po drugi strani pa smo preživeli nevihto, na kratki vrvi sem zaustavil kar nekaj padcev, pa še gondolo za dolino smo ujeli.

Nevaren, a najlepši poklic na svetu

Kje je pravzaprav sreča? Gora počaka, na turo greš lahko drugič, če pa si gorski vodnik, moraš biti pripravljen znajti se v vsakih razmerah in v vremenu. Letos sem imel kar nekaj kočljivih situacij. Nevarnost snežnih plazov, požled, padci v ledeniške razpoke ..., vse to je del našega delovnega vsakdana. Gostom ne moreš iz kočje ali hotela razložiti, da je danes slabo vreme in da ne gremo. Vedno je treba poizkusiti in ugotoviti razmere na terenu. Včasih ni tako slabo, kot je videti, včasih pa se lep dan sprevrže v moro. Na kraju samem se je treba odločiti, ali gremo ali ne. Odločitve so težke, vrhovi so blizu, nevarnost preti. Iti, ne iti lahko pomeni biti ali ne biti. Izkušnje pomenijo veliko, na šolanju za gorskega vodnika sem se veliko naučil, praksa in delo skozi sezone vodenja po Alpah postrežejo z vedno novimi situacijami. Poiskati najboljšo rešitev v danem trenutku, saj so situacije lahko zelo resne, včasih kritične. Vedno se sprehajamo po robu in pazimo, da ne zaidemo čezenj. Letos poleti, avgusta, smo na Haute Route doživeli pravo zimo, in to

Tudi vodnik lahko zdrkne v ledeniško razpoko

ne slabe, mi je rekel francoski gorski vodnik v vasi Arolla, kamor smo utekli pred snegom. V hotelu Kurzhaus so nam dali polpenzion po ceni kot v planinskih kočah, lahko smo posušili oblačila, nahranili so nas kraljevsko. Preprosto razumejo, kako je, če slabo vreme preseneti v gorah. Tradicija in spoštovanje dela gorskih vodnikov sta navada, ne pravilo. Iz Arolle sem lovil prevoz v Täsch, kjer sem imel avto. V gorskih vasicah so navajeni pomagati in tako sem v slabih dveh urah na štop prepotoval 120 kilometrov. Imel sem jakno, na kateri imam vodniški znak, in v Staldnu mi je prav zaradi značke ustavila mlada ženska. Do St. Niklause sem izvedel za tragično zgodbo o nesreči njenega moža, vodnika na Ober Gabelhornu. Skupaj s klientom sta se smrtno ponesrečila. Ni bila vodniška napaka, odlomil se je balvan. Mlada žena je ostala sama, v času nesreče je bila noseča in z dveletnim otrokom. Na koncu mi je stisnila roko in zaželela srečo v mojem poklicu. Pri Klausu doma ob kavi sem pripovedoval o tem srečanju. Klaus Tscherig je gorski vodnik in reševalec iz Zermatta, dobro je poznal to tragično zgodbo. Čelo se mu je zmračilo, vedel je, da je lahko naslednji on, jaz ali kdo drug. Alpske doline so polne tragičnih zgodb vodnikov, ki so se ponesrečili. Vendar je naš poklic eden najlepših na svetu in opravljam ga z veseljem. Klub nevarnostim, ki nam pretijo. To pa veliko pomeni. ◉

V 10 dneh od askeze do razvrata

Na Ognjeni zemlji

✍ Alenka Krajnc 📷 Andrej Erceg

»Ampak tukaj nihče ne izstopi!« je zaprepano rekel taksist, ko naju je po krajšem tavanju in pogajanju glede cene odložil pri kilometru št. 16 na cesti Ruta Nacional 3, severovzhodno od Ushuaie v smeri proti Riu Grande, tam, kjer se plinovod spusti pod zemljo in stoji rumen znak »peligro« (nevarnost). Začetek poti je izgledal neobetavno: makadamsko parkirišče, mimo naju so drveli avtomobili, midva pa sva se z orjaškima nahrbtnikoma pogumno podala v grmovje ob cesti.

Vodnik *Trekking in the Patagonian Andes* za trekking po gorovju Sierra Valdivieso in Sierra Alvear na največjem otoku Ognjene zemlje, Isla

Prebijanje čez opuščeno bobrišče

de Tierra del Fuego, predvideva 4 dni, če naraščejo reke, pa je treba prišteti še kakšen dan ali dva. Poteka v glavnem po neoznačenem in neuhojenem terenu po divjji pokrajini, spada med napornejše in je zato primeren samo za kondicijsko pa tudi psihično dobro pripravljene, samozadostne pohodnike z dobrimi orientacijskimi sposobnostmi. Za Narodni park Ognjena zemlja (Parque Nacional Tierra del Fuego) je sicer potrebno posebno dovoljenje, vendar pa trekking Sierra Valdivieso poteka vzhodno od parka in vanj vstopaš samo občasno. Vsekakor pa se je treba pred trekkingom prijaviti pri upravi parka ali pa v turističnem biroju, kjer

Laguna Mariposa

izpolniš poseben obrazec, napišeš kam greš, kdaj se nameravaš vrniti in koga naj obvestijo, če se ti kaj zgodi. Ko se vrneš s trekinga, se moraš na istem mestu tudi odjaviti. Koliko dni po predvidenem povratku, če se ne vrneš, dejansko sprožijo reševalno akcijo, nisva vedela. Zavedala pa sva se, da bova na tem trekingu brez GSM in GPS bolj ali manj odvisna sama od sebe.

O flori in favni

Najino pustolovščino začneva na razmeroma topel patagonski jesenski dan; vreme se namreč po nekaj dneh dežja končno izboljša. Ko z glavne ceste zavijeva v gozd, najprej naletiva na nekakšen kolovoz, ki pa je tako razmočen in blaten, da ni niti prehodan, kaj šele prevozen, za nameček pa se počasi izgubi v ščavju. Kmalu se znajdeva na jasi, porasli z mehkim mahom, teren je močvirnato sočen. V daljavi za drevesi vidiva tudi nekaj ljudi, edine na vsej poti; morda se vračajo s trekinga ali pa z bivaka Bonete (Refugio Bonete). Ta je edina

postojanka na najini turi, a ga zgrešiva, kar pa naju ne prizadene pretirano, saj je še prezgodaj za počitek.

Naletiva na prvo bobrišče, ki izgleda kot zapuščeno gradbišče. Občudujeva gradbene sposobnosti teh glodalcev in skoraj pozabiva, da so bobri tukaj škodljivci. Povsem so preusmerili tok rek in potokov, jih zajezili in poplaviли ogromne dele doline. Ko so odšli novim terenom naproti, je za njimi ostala zamočvirjena dolina, drevesa so začela odmirati, vendar pa zaradi podnebja niso zgnila, temveč so se posušila. Argentinska vlada je leta 1946 v želji, da bi spodbudila krzinarsko industrijo, v Patagonijo pripeljala okrog 25 parov teh živali. Bobri pa zaradi podnebja, ki se razlikuje od kanadskega, niso imeli pričakovano dobrih kožuhov, obenem pa se je zmanjšalo povpraševanje po krznu, zato so jih kratko malo prepustili samim sebi. Na Ognjeni zemlji so se odlično znašli, tukaj nimajo nobenih naravnih sovražnikov, prilagodili so se celo tako, da imajo manj mladičev, ki pa zaradi dobrih pogojev skoraj vsi preživijo. Aktivni so vse leto ter v velikosti in

teži močno prekašajo svoje kanadske prednike. Razvil se je nekakšen »superbober« – iz 25 parov je nastalo 40.000 osebkov, ki sedaj navdušeno glodajo občutljiv fueginski ekosistem.

Zaradi napornega terena, težkih nahrbtnikov in pogostih fotografskih postankov napredujeva precej počasi. Ves čas občudujeva tipične razvlečene oblake in neverjetno intenzivne jesenske barve od rjasto in živo rdeče do zelene v vseh mogočih odtenkih. Za barvitost imajo glavno zaslugo slikovita, skrivenčena drevesa, po rodu večinoma bukve: lenga z asimetričnimi bleščečimi listi, ki se jeseni obarvajo intenzivno rdeče, rumeno in rjavo, pokrajini dajejo magični pridih, guindo in ñire ter antarktična bukev. Vse imajo zelo majhne in trde liste, po splošnem izgledu pa niso kaj prida podobne naši bukvi. Poleg bukev raste tukaj tudi različno grmovje, od katerega si najbolj zapomniva znameniti calafate, Magellanov češmin po naše, trnov grm z odličnimi temno modrimi plodovi. Če se želiš vrniti v te kraje, pij čaj mate in jej calafate, pravi patagonski pregovor. Jasno, ubogava!

Iz bolj tehničnih razlogov, beri (ne)prehodnosti, naju zelo zaposluje šotni mah, ki tvori debele in razsežne blazine, imenovane »turbales« (šotišča), prepredene s potočki in kanali. Najbolj razširjen je Magellanov mah. Šotni mah je izjemno vpojen in lahko nakopiči velikanske količine vode, deluje kot orjaška goba, naravni zadrževalnik vode, ki jo nato počasi oddaja nazaj v ozračje in predstavlja pomemben vir vlage na tem področju. Hoja po šotiščih je prvih pet minut zanimiva, udara se čez gležnje, mehko je, prijetno nasprotje trdim skalam, kmalu pa postane nadležna, saj imaš občutek, kakor da bi gazil po južnem snegu.

Najbolj naju navdušijo Magellanove jagode, podobne našim robidam, vendar ne bodejo; plodovi so živo rdeče barve, rastejo pa skrivajoč se pod lastnim listjem v bolj vlažnih tleh. Najprej v mahu opaziš tipične liste, jagode pa odkriješ šele, ko začneš liste in mah odmikati. Po vsem tem brskanju in šarjenju si nagrajen z jagodo izbranega okusa. Precej je tudi gob, ki pa jih ne pozna in se zato vzdrživa uživanja le-teh. Na drevju pogosto videvava nekakšne okrogle rumene izrastke, ki izgledajo, kakor da bi rasli iz drevesnega tumorja in jih zato »ljubkavalno« poimenujeva tumorjevi plodovi. Šele

doma ugotoviva, da je to parazitska drevesna goba oz. Darwinova goba, ki so jo fueginski Indijanci nabirali v velikih količinah, trdo in zrelo so jedli kar surovo.

Rajši po grdem kakor po lepem

Prvi dan se ob reki Rio Beban počasi prebija čez močvirja in opuščena bobrišča. Na desni strani se vije veriga Sierra Alvear z vrhovi Cerro Bonete (1118 m), Torre de Rino, Monte Falso Carbajal (1250 m), na levi pa Sierra Valdivieso. Vrhovi niso visoki, od 1000 do nekaj čez 1400 m, njihova pobočja so posuta z ledeniki in ker je gozdna meja tukaj že pri 600 metrih, pokrajina daje vtis, kot da si vsaj 1000 metrov višje.

Ko naslednji dan nadaljujeva pot po dolini v smeri prelaza Paso Beban Este (830 m) in nato na Paso Beban Oeste (850 m), naju začne prati zaradi močnega vetra skoraj vodoravno padajoč dež. Ker z dežnikom ne bi dosti opravila, si oblečeva nepremočljiv anorak ter hlače. A vreme je notorično spremenljivo. Kratkotrajnemu dežju običajno sledi kratkotrajno sonce, temperatura raste, raznorazni »-texi« pa še vedno ne delujejo kot koža in začneš se potiti. Večkratno preoblačenje tako postane ritual.

Tretji dan nadaljujeva pot na severozahod ob reki Rio Torito v smeri proti jezeru Fagnano. Od tu naprej na zemljevidu izgleda zanimivo, do jezera Fagnano je celo narisana pot. Andrej, ki v hribe hodi »rajši po grdem kakor po lepem«, če citiram Janka Mlakarja, predlaga, da greva malo po svoje, ne po navodilih v vodničku, in obrneva se bolj proti severu. Na koncu doline naletiva na aktivno bobrišče, ob reki je več načetih dreves, ostružki so še sveži, bobre sva očitno zmotila pri njihovih opravkih. Naenkrat jih zagledava ob vodi, Andrej hiti s fotoaparatom, da bi jih ujel, stopi na obrežje in se v trenutku pogrezne v živo blato. Iz zagate se reši tako, da se hitro vrže na hrbet in izvleče noge. S kričanjem in preklinjanjem, ki spremlja ta neljubi dogodek, bobre seveda preženeva, vendar se ne oddaljijo preveč od svojega delovišča in uspeva ujeti pogled nanje, ko pod vodo elegantno plavajo mimo in preverjajo položaj.

Gozd postaja neprehoden, lomastenje čez drn in strn Andreja prav nič ne moti, jaz pa vedno glasneje protestiram; podajava se namreč na teren, za katerega nimava nikakr-

šnega opisa, zemljevid pa nama celo laže, saj pot, ki je zarisana, v naravi sploh ne obstaja. Vzpneva se do nekakšnega prelaza in prideva do potoka Arroyo Azul (Modri potok). S te točke imava sicer lep razgled na jezero, vendar pa bi se najprej morala spustiti čez prepaden teren po skalah, slapovih in razmočeni zemlji, kar se mi zdi preveč tvegano. Andreju bi in tudi sem sledila na »konec sveta«, vendar pa sem globoko v svojem srcu prestrašen »homo alpinus vulgaris«, navadni planinec, če se vrnem k Mlakarju, zato vztrajam, da se obrneva. Misel na to, da bi se nama tam kaj pripetilo, pa čeprav samo kak zvit gleženj, in zavest, da se bi morala iz kakršne koli zagate rešiti popolnoma sama, pa še kratka inventura hrane, vse to je dovolj, da si premisliva.

Čof, čof ...

Po daljšem vzpenjanju po strmih travnatem in skalnatem terenu, shojeno ni nič, prav tako ni nikakršnih markacij niti možicev,

Jutro na Pasu de las Cinco Lagunas

nekako spet najdeva pravo pot. Saj ne, da bi se bila izgubila, z leti sva razvila filozofijo, da nikoli nisva izgubljena, samo ne veva povsem natančno, kje se nahajava ... Za vsakim prelazom se pojavi naslednji, navodila v vodničku so na prvi pogled zelo podrobna, vendar se nekako ne morem znebiti občutka, da avtor sploh ni hodil po teh krajih. Dvigneva se na skoraj 1000 metrov, drug za drugim si sledijo Paso Mariposa, Laguna Mariposa in nato Laguna Paso Valdivieso. Teren je v glavnem skalnat, hodiva mimo slikovitih jezer, nad nama krožijo kondorji, ves svet je najin. Ko se spuščava s Paso de las Cinco Lagunas, ne moreva verjeti, kako močvirnato je lahko pobočje. Ves čas, pa naj bo še v taki strmini, čofotava po vodi, mah je kot goba, ki spusti vodo ob najmanjšem dotiku. Zvečer se morava kljub lepemu terenu prav potruditi, da najdeva relativno suh kos tal, da lahko postavi šotor. Povsod vlaga, potočki, blato, vsak korak spremlja značilen zvok: čof, čof.

Naslednje jutro se začneva spuščati v dolino Valle Carbajal, po kateri teče reka Olivia. Dolina

Drevesa se je lotil bober

je precej široka, na severu jo obrobja Sierra Valdivieso, na jugu pa Cordon Vinciguerra z najvišjim vrhom Monte Vinciguerra (1476 m). Po tej dolini se pot vije nazaj proti jugovzhodu. Še zmeraj ni nikakršne prave poti, močvirnati teren se spreminja vsak dan, iščeva naravne prehode in pri tem morava večkrat prečkati Olivio. Boleče hladna je, vendar na srečo ni deroča.

Ko si po celodnevem čofotanju po »turbalib« zvečer v šotoru sezujem čevlje, se zgrozim nad stanjem svojih podplatov; koža je nagubana kot pri utopljenicah. Saj izgled ne bi bil problem, Andrej je celo navdušen, pravi, da so moji podplati kot nekakšen konstrukt iz hiše groze, mene pa je groza, kako bom s temi nogami hodila, zelo me namreč bolijo že na dotik, vsak korak pa je muka. Andrej ima več sreče; čeprav ima prav tako popolnoma premočene čevlje, nima takih posledic. Že drugi dan najinega pohoda je namreč dokončno popustila vsa impregnacija na obutvi, poleg tega pa sva nemalokrat vodo s čevlji dobesedno zajela.

Zadnji večer si ob potoku najdeva lep prostor za taborjenje. Nad nama so spet kon-

dorji, sem ter tja se pojavi tudi kakšna karakara, nenavadna ujeta, ki je odlično prilagojena na življenje v Patagoniji. Veliko časa preživi na tleh, ni izbirična in požre vse, kar je vsaj približno užitno, po lastnih izkušnjah veva, da se rada loti tudi kakšne polivinilaste vrečke s smetmi.

Zadnji dan hodiva v glavnem po ravnem, v labirintu »turbalov« najdeva celo nekaj takega kot potke, a se izkaže, da jih niso uhodili ljudje. Najprej sva pomislila na srnjad, potem pa sva ugotovila, da so to bile krave, najspretnjše in najokretnejše, kar sva jih kdaj koli videla. Razmočeni podplati v premočenih čevljih mi povzročajo precej težav, hoja po mahu je zdaj spet prijetna, ker se lepo vdira in ne čutim vsakega koraka kot udarca. Ironično se mi zdi, kako ti ista stvar, ki ti je prizadejala težave, lahko nudi olajšanje.

Iz močvirja se prebija do pobočja Cordona Vinciguerra in v gozdu se kar naenkrat pojavi pot, ki se sčasoma razširi v kolovoz. Veselje ob lažji prehodnosti terena pa se kmalu umakne melanholiji. Zaveva se namreč, da bo najine veličastne samote kmalu konec, da bova kmalu srečala prve ljudi in da se bo po petih dneh treba počasi umiti. Prideva do šotišča Turbera Valle Carbajal, kjer je mnogo stoyal za sušenje razrezane šote, prav tistega mahu, po katerem sva tacala zadnje dni in za katerega se nama je zdelo, da razvija čisto svoje življenje, da je celo malo zahrbtnen, saj te z mehko vabi, da stopiš vanj, potem pa te pusti, da se do kolen pogrezneš v njegovo vlažno drobovje. Sedaj pa se tukaj razrezan v žalostne kvadre suši za prodajo. Ne dovoliva si daljšega svetobolja in se mimo lajajočih psov odpraviva proti cesti do Posade del Peregrino.

Najboljše stvari so zastoj

Taksi naju v Ushuaii odloži pred turistično agencijo, pri kateri sva pred odhodom na treking rezervirala križarjenje. Direktno iz divjine, vsa blatna, preznojena in razmršena, kot dva gozdna škrata, vplačava celo premoženje za štiridnevni »all-inclusive« aranžma. Najin cilj je Punta Arenas, od koder sva namenjena naprej v Puerto Natales, izhodišče za treking v narodnem parku Torres del Paine. Naslednji dan se vkrcava na ladjo Mare Australis. Najprej

odplujemo do čilenskega mesta Puerto Williams na otoku Isla Navarino, potem pa nadaljujemo nazaj po Beaglovem kanalu in na jug do rta Horn. Ker nam je vreme naklonjeno, se lahko izkrcamo na Isli Hornos. Na otoku je čilenska vojaška postaja, nekaj vojakov in delavcev, dva oficirja in kapelica Stella Maris. Ker je morje presenetljivo mirno, obplujemo rt in se prav po turistično čudimo, zakaj je toliko ladij tukaj potonilo, saj vendar ni videti nič posebnega. Popoldne se izkrcamo na otoku Navarino v zalivu Caleta Wulaia, kar v jeziku staroselcev, Indijancev Yamana, pomeni Lepi zaliv.

Plovbo nadaljujemo proti zahodu po Beaglovem kanalu. Na severu se vije gorska veriga Cordillera Darwin, ki predstavlja zadnje ostanke Andov. Obala je zelo razčlenjena, ledeniki se na koncu fjordov spuščajo prav v morje, videti je, kakor da bi se preselili v ledeno dobo. V močnem nalivu nas vkrcajo v čolne, da si

ogledamo ledenika Piloto in Nena, ki sta zanimiva predvsem zato, ker sta zelo blizu, ločuje ju le nekaj sto metrov skal, vendar pa Piloto raste, kar se odraža kot ledena stena, ki se dviguje direktno iz morja, Nena pa izginja, kar izgleda kot nekakšna ledena, umazana avtocesta, ki se konča v morju. Zadnji dan križarjenja se navsezgodaj izkrcamo na čilenskem otoku Isla Magdalena, kjer domuje 75.000 parov magelanovih pingvinov, otok pa je razglašen za naravni spomenik (Monumento natural los pinguinos).

S križarjenja sva prišla z mešanimi občutki. Navdušili so naju odlična hrana, v glavnem morske specialitete, dobra čilenska vina, uglašeni natakariji, dvakrat na dan sveže brisače v kabinah in postlana postelja, manj navdušena pa sva bila nad prisiljeno prijaznostjo animatorjev, ki se je na koncu razkrila kot pričakovane visoke napitnine.

V labirintu turbalov

Ko se s starim avtobusom peljeva iz Punte Arenas v Puerto Natales, izhodišče za najin naslednji trekking, primerjava in urejava vtise s trekinga in križarjenja. Kontrast ne bi mogel biti večji: od popolne samote, samozadostnosti in neodvisnosti, do popolne predaje. Vse razkošje in udobje, ko skrbijo zate kot za otroka, pospravljajo kabino, pripravijo vsak obrok, ti ga postrežejo in te napojijo, vozijo na izlete, pazijo nate na vsakem koraku, pa ima precej visoko ceno. Odpovedati se moraš neodvisnosti, postati ovčeka. Vse to seveda proti ustreznemu plačilu. Kot da bi nekomu plačal, da misli namesto tebe, da prevzame vso odgovornost za tvoje počutje. Ko tako razmišlja, začenja razumeti enega izmed najinih sopotnikov, sitnega Nemca, ki je mastno plačal svoje potovanje in je vso odgovornost za svoje dobro počutje in užitke naložil drugim. Vse to se nama je zdelo vnaprej programirano razočaranje. Složno ugotoviva, da so najboljše stvari zastonj, čarom, ki jih ponuja križarjenje, pa se bova naslednjic predajala, če se bo dalo, v dozorelih letih.

V Puerto Natalesu se kar na avtobusni postaji z nekim mimoidočim dogovoriva za

Magellanov mah

prenočišče. Vhodna vrata se niso zaklepala, na stranišču, ki se je nahajalo v hiši, da ne bo pomote, je rasla majhna, lepa, popolna goba. Nisva preverila, ali je užitna. ●

Ognjena zemlja

Tierra del Fuego je otočje na skrajnem jugu Južne Amerike, ki se razteza od Magellanovega preliva na severu do razvpitega rta Horn na jugu. Leta 1881 sta si jo po zahodnem vzporedniku 68°36' razdelila Argentina in Čile. Vzhodni del je sedaj argentinski (provinca Tierra del Fuego), zahodni pa čilenski (Magallanes). Meri 73.746 km², največji otok je Isla Grande de Tierra del Fuego (47.000 km²), drugi večji otoki so še Isla Navarino in otočje Islas Wollaston, kamor spada tudi Isla de los Hornos. Skupno šteje nekaj čez 250.000 prebivalcev, katerih večina živi v argentinskem delu. Največji mesti v argentinskem delu sta Ushuaia in Rio Grande, v čilenskem pa Porvenir in Puerto Williams.

Izvor imena Ognjena zemlja ni povsem jasen. Po eni izmed razlag naj bi Magellan leta 1520 med več kot 20 dni trajajočo plovbo po prelivu, ki ga je sam poimenoval Estreito de Todos los Santos ali Preliv vseh svetih (sedaj Magellanov preliv), na obalah opazil dim, ki se je dvigal iz gozdov na obrežjih. Kraj je zato poimenoval Tierra del Humo, Dežela dima. Španskemu kralju Carlosu V. pa ime ni ugajalo, dejal je, kjer je dim, je tudi ogenj in je deželo preimenoval v Ognjeno zemljo.

Podnebje na Ognjeni zemlji ni tako ostro, kot se na splošno domneva. Pozimi temperature padejo do -20° C, poleti pa narastejo do 24°. Na obalah temperature v poprečju niso nižje od -4° C. Podnebje je čez vse leto relativno hladno in vlažno, vreme pa na splošno zelo nestanovitno in nepredvidljivo, pogosto močno piha, vetrovi pa se radi hitro prelevijo v prave viharje.

Pokrajina ponuja patagonske stepe na severu, zaradi hladne klime do 10 m globoka močvirja, goste gozdove antarktičnih bukev, prepredene z bobrišči, rekami in jezeri, ter visoke hribe, fjorde in ledenike, ki segajo vse do morja. Tukaj se z gorsko verigo Cordillera Darwin končujejo Andi, najvišji vrh, Monte Darwin, pa je visok 2488 metrov.

Na Ognjeno zemljo najlaže pridemo z letalom do Ushuaie. Mesto velja za najjužnejše na svetu in se nahaja v neposredni bližini narodnega parka Tierra del Fuego. Je torej odlično pohodniško izhodišče, lahko pa se podamo tudi na plovbo do bližnjega otoka Isla de los Lobos, kjer živi kolonija morskih levov, ali pa recimo na »last minute« križarjenje do rta Horn oziroma Antarktike. V Ushuaui se nahajajo trgovine z vso pohodniško opremo in zemljevidi. Zelo zanimiva je knjigarna z verjetno najširšim izborom arktične literature na svetu. Precej je tudi internetnih kavarn, čokoladnic ter odličnih restavracij z morskno hrano.

Čas za cepljenje proti klopnemu meningoencefalitisu je zdaj!

✍ Urška Tomec

Klopni meningoencefalitis (KME) je ena izmed hujših okužb centralnega živčnega sistema ljudi. Povzročitelj je virus, ki ga prenašajo klopi, zato govorimo o klopno prenosljivi bolezni. Med boleznimi, ki jih prenašajo klopi, spada tudi lymska boreliozna.

Okužbe s KME so sezonske, ker je tudi pojavnost klopov sezonska - vrh obolevnosti je maja in junija ter septembra in oktobra. Vlažna poletja in mile zime povečujejo število klopov, toplejše pomladi pa povzročajo njihovo zgodnejše pojavljanje. Kadar je klop okužen z virusom, le-tega ob vbodu s svojo slino prenese v gostitelja. Lani je v Sloveniji za KME zbolelo 362 ljudi. Slovenija je endemično področje za virus KME, znotraj nje pa obstajajo posamezna območja, kjer je tveganje, da bo prišlo do okužbe, večje. Pri odraslih klopi največkrat najdemo na nogah, zadnjici in v bližini spolovil, pri otrocih pa v 75 % na glavi.

Znaki bolezni

Klinično se bolezen najprej pojavi s simptomi, podobnimi gripi (utrujenost, glavobol, bolečine v mišicah, slabost, povišana telesna temperatura), ki trajajo nekaj dni. Temu sledi čas, ko je bolnik brez bolezenskih simptomov (do 20 dni), nato pa pride do vdora virusa v centralni živčni sistem, kar se kaže z visokim porastom telesne temperature in s klinično sliko meningitisa (vnetja možganske ovojnice - glavobol, slabost, bruhanje, otrdelost tilnika). Razvijejo se lahko težje oblike prizadetosti možganov ter drugih delov živčevja v telesu. Skoraj polovica bolnikov kasneje trpi za dolgotrajnimi posledicami bolezni, v 1-2 % pa je bolezen tudi smrtna. Preboleli za isto boleznijo ne more več zboleti, ker je proti virusu dosmrtno zaščiteno.

Cepljenje – edina zanesljiva zaščita

Zaenkrat specifično vzročno zdravljenje te bolezni ne obstaja, že več kot 20 let pa je na voljo učinkovito in varno cepivo. Za popolno zaščito so potrebni trije odmerki cepiva. Odpornost obnavljamo z enim odmerkom v 3- do 5-letnih presledkih. Spodnja starostna meja za cepljenje je 1 leto, zgornje starostne meje pa ni. Cepljenje je obvezno za vse, ki so okužbi izpostavljeni pri svojem delu, in priporočljivo za osebe, ki preživljajo svoj prosti čas v naravi na okuženih območjih. Cepimo se lahko pri izbranem zdravniku ali pa na lokalnem Zavodu za zdravstveno varstvo. Cepivo proti KME ne varuje pred boreliozo, proti njej cepiva še ni.

Zaščita pred klopi

Seveda je najboljša preventiva, pri čemer ima bistveno vlogo preprečevanje vbodov klopov. Pred odhodom v gozd se ustrezno zaščitimo, in sicer je najbolje, če se oblečemo v oblačila iz gladkih materialov, ki klopom onemogočajo, da bi se oprijeli, hkrati pa poskrbimo, da je čim več kože pokrite (dolge hlače, visoko obuvalo, kapa). Oblačila naj bodo svetla, da klopa prej opazimo. Odkrite dele telesa zaščitimo s pripravki, ki odganjajo mrčes (repelenti). Ko se vrnemo domov, natančno pregledamo telo (kožne gube, uhlje, dimlje, pazduhi). Če pri telesnem pregledu opazimo klopa, ga čim prej previdno odstranimo. S pinceto ga zagrabimo v bližini kože in ga izvlečemo navzgor brez vrtenja; pred tem na kožo ne nanašamo ničesar. V naslednjih dneh kožo, kjer je bil klop pritrjen, opazujemo. Na mestu vboda se lahko v prvih nekaj dneh pojavi rdečina, ki običajno ni nevarna in izgine sama od sebe, če pa se neboleča rdečina pojavi po več kot treh dneh oz. več kot mesec dni kasneje in če je kolobarjasta ter se širi, moramo obiskati zdravnika (obstaja možnost oz. verjetnost borelioze). ●

Stoletnica prve postavitve koče na Poreznu

✍ Olga Zgaga

28. februarja 1904, enajst let po ustanovitvi Slovenskega planinskega društva (SPD), je bil 1. občni zbor cerkljanske podružnice SPD. Pokrivala je območje Blegoša, Porezna, Črne prsti, Rodice in Baške grape. Med Cerkljani je bila želja po svojem planinskem društvu prisotna že prej, saj je bilo enajst planincev vključenih v Soško podružnico SPD v Tolminu. Tudi želja po postavitvi koče je tlela med njimi. Leta 1901 so jo javno izrazili v časopisu Soča: »Ako bi se Cerkljani kakor tudi Podbrčani in oni iz Soške doline s SPD vred nekoliko potrudili, bi lahko kmalu in z majhnimi stroški imeli kočo na Poreznu.«

Leta 1906 je Planinski vestnik (PV) že poročal, da je komaj tri leta stara podružnica na občnem zboru 7. januarja potrdila načrt in stroškovnik za novo planinsko kočo na Poreznu. Poročilo o tem je pripravil takratni blagajnik Franc Terček. Pri izdelavi načrta in stroškovnika je pomagal Peter Bevk. Predvideni stroški graditve so znašali 2550 kron. Da bi načrt čim hitreje in čim bolje realizirali, sta bila v odbor izvoljena še Gabrijel Bevk in Anton Ruzzier. Pri graditvi so se posebno izkazali in bili zato na slovesnosti ob odprtju tudi javno

Ob otvoritvi prve koče je bil Porezen videti kot mravljišče.

pohvaljeni Franc Terček in Jernej Štravs iz Cerknega ter Ivan Štravs iz Podbrda, zaslužni pa so bili še Peter Brelih, Vaclav Tušar, Polde Pagon in stavbenik Peter Bevk. Podružnica se je odločila zbirati sredstva tudi z darovi. Tako je že leta 1906 prejela več darilnih prispevkov pomembnejših mož takratnega družbenega življenja.

Graditev se začne

Kočo so sklenili zgraditi prav na vrhu Porezna (1631 m). Cerkljanski podružnici SPD je 120 m² veliko zemljišče brezplačno prepustila planinska zadruga iz Sorice. Omenjeno lokacijo so izbrali tudi zaradi čudovitega razgleda, ki se od tam odpira na vse strani.

Konec poletja 1906 je bilo zelo lepo vreme, zato so začeli graditi že v avgustu. Odločili so se zgraditi kočo iz kamna, zunaj po skladih izdelanega s cementom. Masivna, trdna zgradba naj bi kljubovala dežju, snegu in vetrovom s severa, ki so tam še posebno divjli. »Bivanja v njej ne moti škripanje in tresenje, ki ob viharjih nadleguje človeka,« so jo hvalili. Zgradba (tloris 6 m x 8,5 m) je od tal do slemena merila 6 m. Po zunanjem videzu je spominjala na manjše objekte ob bohinjski progi.

Graditev je vzbudila zanimanje pri mnogih ljubiteljih gora in hodili so gledat, kako napreduje. Tako so leta 1906 na gori našteni okrog 400 obiskovalcev. Prizadevni graditelji so jo že sredi septembra spravili pod zasilno streho. Pokrili so jo le z deskami in lepenko ter namestili dva strelododa. Peter Brelih, ki je v PV leta 1906 objavil poučen članek o Poreznu kot zeleni gori, bogati s floro in čudovitimi razgledi, je zapisal zanimivost, da je bilo med triindvajsetimi graditelji kar enajst Janezov in osem Petrov.

Potem je sredstev dokončno zmanjkalo, saj je investicija pomenila velik zalogaj za tako mlado društvo. Toda zagnanost v njem ni popustila, že naslednjo pomlad so nadaljevali

dela. Kočo so pokrili z eternitom, ki je bil zelo odporen proti vremenskim spremembam, nato pa poskrbeli še za notranjo opremo. Tudi pri tem se je pokazala pripravljenost ljudi pomagati društvu: cerkljanski fantje so opremo prostovoljno znesli v kočo. V pritličju je imela spalnico (tloris 5 x 4 m) z dvema oknoma in jedilnico s kuhinjo (tloris 5 x 3,3 m). Stene so obložili z deskami. Lesene stopnice so vodile na podstrešje, na katerem so uredili še eno spalnico.

Stroški graditve so v prvem letu znašali 2225 kron, v letu 1907 pa so porabili še 800 kron. Sredstva so zbrali s članarino ter prodajo razglednic, društvenih znakov in številnih daril posameznikov. Pozivu za donacijo se je odzvala Obrtna zadruga v Gorici, prav tako tudi Železniško ministrstvo na Dunaju. Pri dogovorih za to pomoč sta bila najbolj prizadevna poslanca Anton Gregorčič in Oskar Gabršček. Društvu je uspelo znižati stroške graditve tudi s pridobitvijo popustov pri transportu materiala. Za kočo, ki so jo zidali točno leto dni, je bilo slišati, da je ena najlepših stavb SPD.

Na občnem zboru februarja 1907 so sklenili, da se bo koča imenovala »Koča na Poreznu«. Tabla s tem napisom je visela nad vhodnimi vrati in je razločno vidna na razglednici koče, ki je nastala ob odprtju.

Odprtje koče

Člani društva so se na izrednem občnem zboru dogovorili, da bo koča odprta 11. avgusta 1907 ob 11. uri. V občilih so na široko oglaševali dogodek, z vznesenimi besedami so opisovali novo kočo in cvetne lepote Porezna. Natančno so opisali pristope na goro, ki naj bi bili vsi po vrsti »brez najmanjše nevarnosti«. »Brez posebnega truda lahko vsak dospe na Porezen,« so zatrjevali. Predstavili so pot iz Selške doline – iz Železnikov, ki je bila na novo markirana, pa iz Hudajužne, najbolj pa so priporočali pristop iz Podbrda, v katerem je bilo glavno zbirališče pohodnikov. Še posebno so poudarjali časovno kratek pristop iz drugih krajev Slovenije zaradi na novo zgrajene bohinjske proge. Podbrdo so že propagirali kot »prvo postajo Bohinjske železnice od Bohinjske Bistrice«. Reklamirali so tudi dobro postrežbo v gostilni Štravs, opozorili pa so, da prenočišč v Podbrdu ni.

Prva koča na Poreznu

Drugo večje zbirališče pohodnikov, namenjenih k odprtju koče, je bilo v Cerknem. Od tam se je že v soboto odpravila na goro večja skupina ljudi, da bi pripravila vse potrebno za veliki dan. Hrano in pijačo so namreč nakupili kar sami prizadevni člani društva, stregla pa so dekleta v narodnih nošah. Šolski nadzornik iz Tolmina Andrej Lasič je prav za dan slovesnosti na posebni mizi ob koči narisal improvizirano orientacijsko tablo, na kateri je označil vrhove, ki se vidijo s Porezna.

Proti večeru so že prišle prve skupine obiskovalcev. Slavnostno razpoloženje je preplavilo večer, razpoloženje je raslo. Vsi so se zbrali na vrhu gore, na katerem so prižgali velik kres. V čudovito zvezdnato noč so švigale rakete v barvah trobojnice, pesem in vriskanje sta se razlegala vsenaokrog, tako da s spanjem tisto noč ni bilo nič.

Toda jutro se je prevesilo v oblačen dan in za Črno prstjo so se začeli zbirati težki oblaki. Kljub temu so se proti novi koči vile kolone obiskovalcev. Ocenili so, da jih je bilo kakih 1500. »Velikanska množica je stala okoli poldneva vrhu Porezna in ves greben je bil videti od daleč kakor kako mravljišče,« je zapisal kronist. Na srečo so se težki oblaki razlili le nad Črno prstjo in kmalu je posijalo sonce. Slovesnost se je začela z enourno zamudo.

Kako velik in težko pričakovan dogodek je bil to za slovensko planinstvo, priča tudi udeležba številnih planinskih društev, ki so v svojih nagovorih navdušeno pozdravljala in hvalila cerkljansko podružnico. Prišli so zastopniki Češke podružnice iz Prage, Hrvaškega planinskega društva iz Zagreba, idrijske,

Po vojni so novo kočo uredili iz italijanske vojašnice.

soške, radovljiške, selške, kamniške, kranjske, tržaške in ajdovsko-vipavske podružnice SPD, planinskega odseka iz Gorice in akademskega planinskega krožka iz Prage. Osrednje društvo SPD pa je tega dne organiziralo pohod svojih članov na Porezen.

Navzoče je pozdravil načelnik Josip Rakovšek, potem pa so govorili predsednik SPD dr. Fran Tomišek, zastopnik češke podružnice arhitekt Velflik iz Prage, zastopnik hrvaškega planinskega društva dr. Dvorak iz Zagreba in predstavnik idrijske podružnice. Slovesnost se je zavlekla, zato so drugi napovedani govori odpadli. Ob odprtju je pel zbor goriških dijakov, kočo pa je blagoslovil župnik Klopčič z Bukovega.

Navzoče je čakal še spust v dolino, nekatere na cerkljansko, druge na podbrško stran. Mnogi so se v ustavili v Cerknem in se udeležili še planinske zabave s petjem, godbo in plesom. Cerkno jih je pričakalo slovesno okrašeno, z razobešenimi slovenskimi zastavami.

Prva leta delovanja

V prvih letih delovanja je bila kočica odprta ob sobotah in nedeljah. Obiskovalcem so ponujali vino, pivo in konzerve. Sicer pa so planinci lahko dobili ključ tudi v Podbrdu pri Ivanu Štravsu, v Cerknem pri Jerneju Štravsu in v Hudajužni pri Antonu Mauriju. Od leta 1907 so ga lahko dobili še pri nadučitelju pri Sveti Luciji (Mostu na Soči), pri Čeliku na Bukovem, pri Francu Demšarju v Zalem logu, svoj ključ pa sta imela tudi tržaška podružnica in Osrednje društvo SPD v Ljubljani.

Tudi ob novi koči, odprti leta 1949, je bilo vedno polno obiskovalcev.

Na občnem zboru 5. januarja 1908 so predlagali graditev vodnjaka ob koči, vendar zanj niso imeli dovolj sredstev. Zato so vodo zajemali ob izviru pol ure hoda od kočice in pot do njega označili. Kako so ljudje že takrat cenili dobro pitno vodo, pričajo reklamni oglasi v takratnih časopisih, ki so vabili na Porezen. Poudarjali so, da na poti nanj »na Jeseniški in Soriški planini vabi žejnega turista izvrstna, bistra studenčnica, ki izčisti želodec in ga spravi v najboljši red!« V tem letu so nepridipravi s kočice izpulili 6 metrov visok železen strelodod ter mu odnesli konico in železni podstavek. Uničili so tudi več smerokaznih tabel.

Leta 1909 je društvu uspelo postaviti ob koči vodnjak za zbiranje deževnice. Z zadovoljstvom so ugotavljali, da je bilo za zgraditev potrebnega veliko denarja in časa, vode pa le ni bilo treba več nositi pol ure daleč. Tega leta so morali tudi popraviti streho, ki jo je poškodoval sneg. Kočo so oskrbovali tudi pozimi ob lepem vremenu. V vsem letu jo je obiskalo 226 planincev.

V koči so skupaj s člani soške in tržaške podružnice praznovali silvestrski večer. »Koča od časa otvoritve vendar še ni imela toliko in tako veselih gostov kakor ta večer. Med petjem, napitnicami in razgovori smo dočakali polnoč in potem smo hiteli na vrh pozdravljat novo leto,« so zapisali. Leta 1910 so za postelje priskrbeli zimske odeje in kočico dodatno zavarovali proti vlagi. Dela so bila opravljena donatorsko. Leta 1911 so z žalostjo ugotavljali, da je kočica v

slabem stanju. Okna in vrata so bila že potrebna popravila, tudi ognjišče je bilo dotrajano. Podružnica pa denarja za vsa ta popravila ni imela. V tem letu so kočo dva meseca poskusno oskrbovali vsak dan. Da bi povečali obisk, so bili domačini, ki so prihajali na Porezen po vsakdanjih opravkih (košnja, paša ipd.), oproščeni vstopnine. Razmišljali so, da bi naslednje leto začeli oskrbovati kočo že spomladi.

Leta 1912 jim je vendarle uspelo izpeljati vsa popravila na koči. Z zadovoljstvom so ugotavljali, da se bodo poslej lahko posvetili tudi drugim aktivnostim v društvu: npr. vzdrževanju poti, organiziranju izletov. V letu 1913 so bili res zelo dejavni na tem področju. Pripravili so več izletov na Porezen in druge okoliške kraje; to je naletelo na dober odziv pri prebivalstvu. Povečalo se je število članov, pa tudi število obiskovalcev koč na Poreznu. Medtem ko jih je bilo leta 1912 le 120, so jih v tem letu našteali 309. Koča je bila prvič odprta in oskrbovana kar pet mesecev.

Medvojni čas

Leto 1914 je bilo prvo vojno leto, vendar so še leta 1915 v koči imeli 256 obiskovalcev. Med vojno društvo ni delovalo. Konec vojne je prinesel cerkljanski podružnici korenite spremembe. Prav po vrhu Porezna so začrtali rapalsko mejo, dostop nanj je bil prepovedan oziroma dovoljen samo s posebnimi dovolilnicami. Kočo so zasedle italijanske obmejne straže. Delegat cerkljanske podružnice Peter Brelih je na zboru delegatov 16. novembra 1919 v Ljubljani poročal, da je na zasedenem ozemlju nemogoče delovati.

Zanimiv je zapis v časopisu Goriška straža iz leta 1923, ki govori o množici turistov, ki se z vlakom že v soboto zvečer pripelje v Podbrdo in se odpravi na sankanje na Porezen. Med turisti je bilo veliko žensk, oblečenih v hlače – to je bilo za tiste čase prava atrakcija. Na pobočja Porezna so se povzpeli čez Petrovo Brdo, in to ob spremljavi godbe. Kje so prespali, zapis ne omenja. Verjetno so bili to Italijani, ki so si želeli spoznati »novi svet« zasedenega ozemlja. Pozneje so Italijani na Poreznu zgradili dve večji vojašnici, planinsko kočo pa popolnoma uničili. V prvotnem stanju ni bila obnovljena nikoli več.

Spomenik padlim partizanom na mestu, kjer je stala prva koč

Po drugi vojni obnovljena cerkljanska podružnica je v planinsko koč preuredila eno izmed italijanskih vojašnic in jo slavno-odprla 14. avgusta leta 1949. Na kraju, na katerem je stala nekdanja planinska koč, pa so hkrati odkrili spomenik padlim borcem NOV na Poreznu. ●

V oktobrskem Vestniku nam jo je zagodel tiskarski škrt in odrezal zadnji del članka Boruta Mencingerja (stran 15). Takole se glasi:

V žepu sem že imel listek z Aleševim podrobnim opisom dostopa na vrh Kobilne glave. Nič zato, saj ga lahko doma sežgem v kaminu – kajti ne bom ga potreboval – ne bom hodil po temenu Kobilne glave! Le zakaj? Povejte mi en *sam dober razlog, zakaj. Ker ga ni, bom ostal v dolini.*

Uredništvo

Na Porezen malce drugače

Po Zapoški grapi

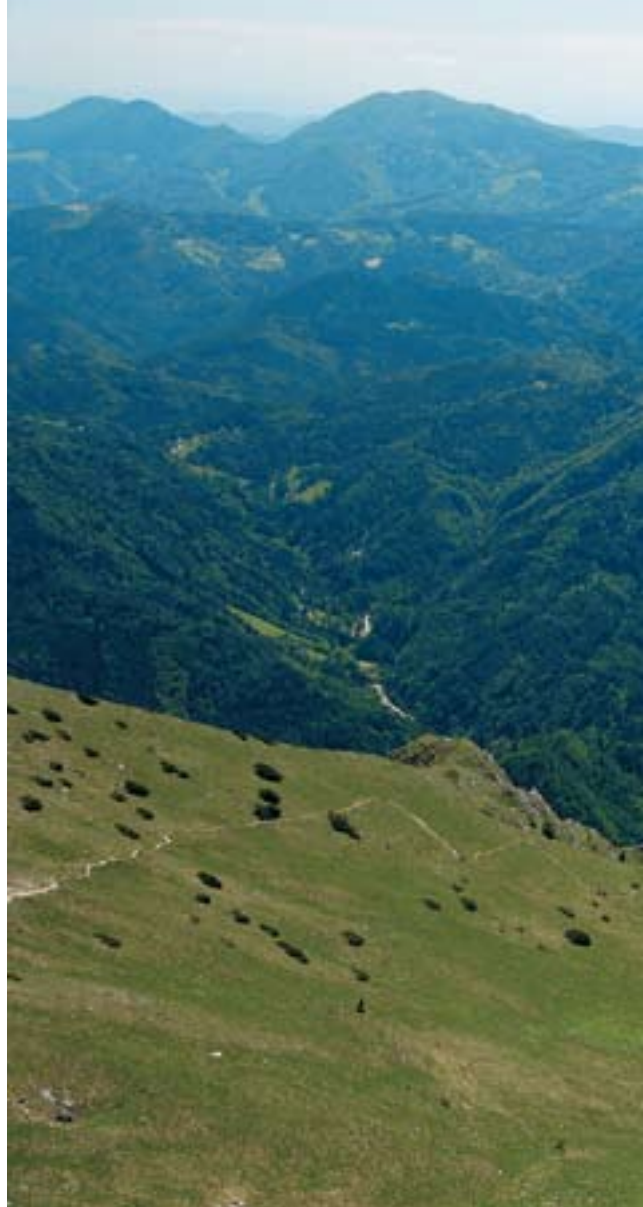
✍ Leopold Kržišnik in Ivan Filipič

Bila je še tema, ko sva z Ivanom parkirala avto na zadnjem ovinku pod Počami, obula trde plastične zimske čevlje, oprtala pripravljena nahrbtnika z opremo in odhitela po gozdni cesti proti grapi. Tako se je pričela ponovitev Ivanovega vzpona na 1630 m visoki Porezen, ki ga je pred letom dni opravil sam skozi Zapoško grapo in preko južnih pobočij. Ob spotikanju po sedaj že bolj kolovozni poti kot cesti je Ivan med drugim o smeri povedal tudi tole: »Po dobrih 1000 m vzpona in hoje po grapah, bregovih in travnatih strminah do vrha Porezna bova imela po žepih prst, kamenje in listje, v čevljih pa z nekaj sreče le od znoja vlažne nogavice.« Tako je tudi bilo.

Kakšna grapa in koliko slapov!

Ni se še niti dobro zdanilo, ko sva s traktor-ske poti, po kateri sva hodila bolj ali manj molče, opazila prvi slap. Pred nekaj leti so poleg njega vklesali ozko gozdno vlako za lažje spravilo lesa po grapi navzdol. Do takrat so menda les oziroma drva metali kar preko slapu. Kako so s stroji izklesali to pot od spodaj navzgor, mi ni čisto jasno. Nad omenjenim slapom je še nekaj zložne poti, nato pa jo je kar naenkrat konec. Z leve in desne so skoraj navpične, z drevjem poraščene stene, spredaj pa je zopet slap. Do tu je prišla gradbena mehanizacija.

Palice sva zložila v nahrbtnik, v roke vzela cepina, krenila desno čez grapo in naravnost navzgor kakšnih 30 m, nato pa levo nad slap. Nazaj proti vodi oziroma vrhu slapu sva si pomagala z vrvjo. Na tem mestu sta bila cepina še kako dobrodošla pripomočka. Z njima sva zatikala za korenine in si na ta način pomagala

Porezen izpod Črne prsti

pri vzponu in prečenju, ki naju je čakalo nad slapom. Ko sem kasneje po koncu dneva zbral in uredil vtise, misli in doživetja, se mi je zdel ta del poti nekako najbolj neprijeten in tudi nevaren.

Nadaljevala sva po dnu grape zdaj po eni, zdaj po drugi strani, ob tem pa ogledovala slapove in slapiče, ki so pritekali in padali po grapi ali v njo s stranskih pobočij. V grapi so še vidni ostanki Zapoškarjeve elektrarne in bodeče žice izpred mnogih let. Tako sva po kakšni uri in pol hoje, vzpenjanja in preskakanja vode, iskanja najlažjih prehodov skozi grmovje, čez podrto drevje, goščavo in ob

 Oton Naglost

lažjih plezalnih prijemih čez manjše nekajmetrske slapove prišla do večjega razcepa grape.

Ven iz grape

Gledano od spodaj navzgor je imel desni pritok večjo količino vode in je pritekal po strmem pobočju, spodaj skoraj v obliki slapu, nekje izpod lovske kočice. Drugi pritok je bil nekako v smeri nadaljevanja glavne grape in bolj izrazit, vendar z manjšo količino vode. Po občutku bi nadaljevanje vzpona v omenjeni smeri moralo pripeljati na snežišče pod južnim pobočjem Porezna. Voda, ki je pritekala po

tem delu grape, je resda bila količinsko bolj skromna, zato pa so bili slapovi, ki so se prelivali po strmem pobočju, toliko lepši. Voda je pršela čez strmo pobočje precej na široko in je, kolikor je bilo vidno, večkrat spremenila smer.

Kam sedaj? Odgovor je imel Ivan že pripravljen. Prehod naravnost navzgor ob manjši vodi bi bil zelo težaven, ob večji pa smer vzpona ni bila prava. Šla sva torej po poraščenem hrbtu med obema pritokoma naravnost navzgor skozi sprva bukov in kasneje mešani gozd. Ob vzpenjanju sva prečkala nekaj starih zapuščenih stez. Po kakšnih 400 napornih višinskih metrih, ko se je na levi strani nad grapo že dalo

Porezen s Črne prsti

✉ Vladimir Habjan

Porezen, 1630 m

✉ Irena Mušič

Mesto najvišjega vrha Cerkljanskega hribovja pripada Poreznu. Ta 1630 metrov visoki s travo porasli vrh je med planinci zelo priljubljen cilj. Mizasta gora na severu strmo prepada v Baško grapo, na jugu pa se z gozdovi in pašniki poraščeno pobočje znižuje v Cerkljansko dolino. Porezen je tudi dober razglednik, saj se z njega vidi čez Spodnje Bohinjske gore (Peči) do Triglava na severu, na vzhodu se nam kaže Škofjeloško hribovje, na jugu Idrijsko hribovje, pogled pa sega vse do Trnovskega gozda na zahodu. Na vrhu so vidni ostanki delovanja italijanske vojske med svetovnimi vojnami, na hude trenutke v drugi svetovni vojni pa opozarja tudi spomenik, posvečen padlim partizanom. Konec marca organizirajo tudi vsakoletni spominski pohod na Porezen. Na vrh oziroma čezenj vodi veliko število markiranih poti, nekatere izmed njih tudi kot del transverzala, kot so: Slovenska planinska pot (SPP), Evropska pešpot E7, Slovenska geološka pot, Loška planinska pot (LPP), Pot kurirjev in vezistov in del trase Maratona štirih občin (MŠO). V nadaljevanju bomo opisali le nekatere markirane poti.

Koča: Koča na Poreznu oziroma uradno Dom Andreja Žvana - Borisa, 1590 m, stoji na njegovi severni strani, malo pod vrhom. Koča je stalno odprta od zadnjega tedna v juniju pa do srede septembra, zunaj poletne sezone pa ob lepih koncih tedna. Pozimi je zaprta.

Iz Petrovega Brda, (SPP, LPP): Na cestnem prelazu na kažipot usmeri po gozdni cesti proti Poreznu. Po označeni poti, ki pelje po njej, pridemo do razpotja, tam pa se usmerimo na desno (levo naprej pelje cesta do turistične kmetije Podhočar).

Nato cesto zapustimo in se po stezi skozi gozd vzpnejo mimo Hoča (1514 m) na naši levi, čez Pohoški kup (1542 m), potem pa po razglednem grebenu do kočice in od te je še 5 minut do vrha. Nezahtevna označena pot, 2 h 30.

Iz Davče od kmetije Jurež, (LPP): Nasproti kmetije Jurež se po gozdni cesti dvignemo do lovske kočice na severnem pobočju Galečne (1203 m) in mimo Konjskega brda (1344 m) do poti, ki pripelje čez Cimprovko malo nad planino Medrce (1410 m). Skupna pot pelje naprej po slabem kolovozu do kočice in vrha. Nezahtevna označena pot, 2 h.

Iz Davče čez Cimprovko, (E 7): Od kmetije Urh v Davči zavijemo na levo (proti jugu) in naprej strmo po cesti do domačije Pavlin. Od tam nadaljujemo pot po skromnem kolovozu do prečne ceste, na kateri bomo našli markacije poti E 7. Cesta pelje precej vodoravno po širokem slemenu Cimprovke. S severnega pobočja se obrnemo na južno stran, nato se zložno vzpenjamo mimo vrha Hum (1423 m) in mimo planine Medrce ter naprej po slabem kolovozu do kočice. Nezahtevna označena pot, 2 h 30.

Iz Poljan nad Cerknim, (SPP). Na zahodnem koncu vasi poiščemo markacije, te nas vodijo najprej čez travnik, nato pa ob potoku Trševka ter višje do stika s potjo, ki pride z desne, iz vasi Labinje. Skupna pot se nadaljuje do travnikov Labinjske lehe in naprej skozi gozd navzgor do sedla Velbnik, na katerem je križišče več poti. Nadaljujemo navzgor, mimo planine Medrce ter po travnatem hrbtu do vrha. Nezahtevna označena pot, 2 h 30.

Iz Poč: V vasi Poče nas markacije vodijo najprej po kolovozu, nato pa se višje desno odcepi pot na sedlo

opaziti zaplate snega, pred nama pa se je skozi gozd že videlo travnato pobočje, sva zavila levo in prečila zelo strmo pobočje vse do ostankov snega, ki se v ta del splazi z vrha Porezna po njegovih južnih pobočjih.

Po strmih travah naravnost na vrh

Nadaljevala sva sprva kar po snegu navzgor, nato pa zavila nekoliko desno na polico pod navpično steno. Ob tem sva prečkala dve stari poti, ki skoraj vodoravno prečita prej omenjena in z vrha vidna strma pobočja Porezna. Tako kot na dosedanem delu poti so tudi na strmih travah trdi plastični čevlji prišli še kako prav. Hoja je bila podobna tisti po delno zmežčanem snegu; skoraj za vsako stopinjo je bilo, tako kot v snegu, potrebno z nogo nekoliko močnejše udariti ob tla.

Po polici pod steno sva prečila proti desni in se za značilnim zobom povzpela levo navzgor po strmem razu. V skalnih špranjah so se že bohotile nekatere spomladanske rože, druge, npr. avrikelj, so se na to šele pripravljale. Po skoraj navpičnem razu sva prilezla na markirano pot, ki pelje čez »Durnk« na vrh Porezna. Do vrha je bilo le še nekaj korakov, za nama pa več kot 1000 m napornega vzpona skozi neokrnjen cerkljanski svet. Bližnji in po višini primerljivi vrhovi (Blegoš, Ratitovec) s svojo okolico se prav po neokrnjenosti in odmaknjenosti ne morejo primerjati s svetom, ki sva ga to dopoldne prehodila. Da ne omenjam Bevkovega Zakojškega konca s Cimarijo in delom Baške grape, ki je tudi nekaj posebnega. Videno in delno opisano me nekoliko spominja na svet okoli Trebuše.

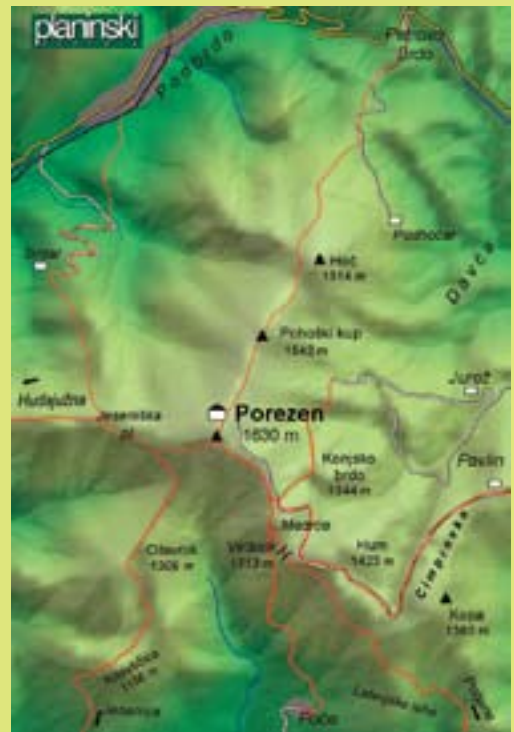
Velbnik. Mimo planine Medrce se po travnatem pobočju vzpnemo na vrh. Nezahtevna označena pot, 2 h.

Iz Jesenic: Severno od vasi Jesenica poiščemo markacije na poti, ki pripelje z desne, iz Zakojce. Skupaj se dvigujemo po zahodnem pobočju Ritovščice (1156 m) in višje mimo planine Otavnik (1309 m). Pot se nato na grebenu nad Jeseniško planino priključi poti, ki pripelje iz Podbrda oz. Hudajužne. Do kočice oz. vrha je še nekaj minut. Nezahtevna označena pot, 2 h 30.

Iz Hudajužne: Od železniške postaje zavijemo na levo v Matevževo grapo in višje na desno, na greben. Po njem (strmo) se dvigamo mimo ostankov italijanskih žičnic do Durnika (1152 m). Svet postaja nekoliko bolj razgleden; še naprej se vzpenjamo po grebenu Robija do stika s potjo, ki pripelje iz Podbrda, in naprej do sedla Prehod in mimo Jeseniške planine do vrha. Zahtevna označena pot, 2 h 30–3 h.

Iz Podbrda: Pred mostom čez reko Bačo zavijemo na desno na makadamsko cesto, ki pelje v vas Porezen. Po njej gremo na sedlo Nekelj in čez Lajtno grapo do uravnave, nato pa cesto zapustimo in zavijemo na levo na kolovoz, ki vodi mimo kmetije Brdar. Tam se pot zoži, vzpenjamo se po strmem gozdnem hrbtu. Višje prideemo na travnat greben, na katerem se z desne priključi pot iz Hudajužne, in gremo po njem do sedla Prehod; na tem se z desne priključi pot iz Jesenic. Nadaljujemo po severnem pobočju Porezna mimo Jeseniške planine do kočice in vrha. Nezahtevna označena pot, 3 h.

Vodniki: Jože Dobnik: Pot kurirjev in vezistov, Slovenska planinska pot ter Vodnik po planinskih kočah po Sloveniji (Planinska založba), Stojan Kenda: Pohodniške poti. Baška grapa in Šentviška planota (samoza-ložba).

Zemljevida: Škofjeloško pogorje, 1 : 40.000 (Planinska založba), Škofjeloško in Cerkljansko hribovje, 1 : 50.000 (Geodetski zavod).

Na vrhu sva bila deležna nekaj nepotrebne pozornosti drugih obiskovalcev, in sicer predvsem zaradi plastičnih čevljev, v katerih sva prišla. V lepem sončnem vremenu z odlično vidljivostjo in lepimi razgledi sva nekaj pomdrovala o že presmučanih smereh v tem letu, predvsem z grebena Bohinjskih gora, in tudi o tem, kaj bi se na omenjenem področju v zelo kratki prihodnosti še dalo storiti. Beseda je seveda nanesla tudi na medveda, ki se je to pomlad pridno sprehajal po grebenu med Črno prstjo in Rodico.

Zapuščena Zapoškarjeva domačija

Z vrha sva sestopila na greben »Otavnka« in nato navzdol mimo zapuščene, zaraščene in podirajoče se Zapoškarjeve domačije. Kako hitro se izpraznjena in zapuščena domačija prične podirati, ne dolgo nazaj obdelana zemlja zaraščati, poti in steze do nje in okoli nje pa spremenjati nekdanjo podobo ... Takšne in podobne misli so mi rojile po glavi ob sestopu v dolino. Zakaj so ljudje zapustili te kraje? Morda zaradi oddaljenosti od doline, pomanjkanja potomcev, bolezni, občutka zapuščenosti, nemoči, dolgočasja. Kaj je potrebno, da bi ostali tukaj in vztrajali? Mogoče le nekaj pomoči pri izgra-

dnji ceste do domačije, mogoče zaposlitev v bližnji dolini ali samo nekaj več človeške pozornosti, mogoče kakšna materialna spodbuda za pretežno ročno obdelavo bregov?! Je pa res, da takšno razmišljanje verjetno meji že na sanjarjenje nekoga, ki ni živel v tistem času in na tistem kraju. Čisto nekaj drugega je kruta realnost bivanja in življenja takrat. Podobnih krajev je na Cerkljanskem še kar nekaj.

Ob takšnem razmišljanju sva hitro sestopila po drzno speljani, tu pa tam vklesani in v spodnjem delu nekoliko bolje vzdrževani poti na izhodišče. Sklenila sva, da o omenjenem vzponu in krajih pod Poreznom kaj napiševa in da se še kdaj odpraviva v težko dostopne grape in zapuščene kraje na Cerkljanskem.

Za vzpon na vrh sva potrebovala približno štiri ure, za sestop pa nekaj več kot dve uri. Najprimernejši čas za to je zgodaj spomladi, ko je v spodnjem delu travnatega južnega pobočja še sneg, v grapah pa še ni nadležnih kopriv in podobnega zelenja. Opisani vzpon neizkušenim in neizurjenim v brezpotju odsvetujeva.

Pripis: poplave 18. 9. 2007 in nekaj razdejanja v Cerknem je v največji meri povzročila voda, ki je pridrla po Zapoški grapi izpod Porezna in je verjetno kar precej spremenila dno struge, po kateri sva se vzpenjala.

Gorske sanje

Cordillera Huayhuash

Andrej Stritar

Ste si kdaj predstavljali sanjsko gorovje: umito nebo, ostri, visoki, beli vršaci, prostrana pokrajina, neskončne poti, prijazni ljudje ... Pojdite v pogorje Huayhuash v daljnem Peruju!

Yerupaja Grande in Chico ter Jirishanca

Nemirni oblaki nad Yerupajo

Magični odsev v jezeru Cachuacocho

Yerupaja in Siula

Pod Puscanturpo

Mogočni Cuyoc nad prostorno dolino

Kaj se je zgodilo z auroro borealis?

Zgodbe z norveškega severa

✍ Aljaž Anderle 📍 Urban Golob

Ura je štiri popoldne in zavlada je tema. Pod severnim nebom ni opaziti nič pretresljivega. Severnica sicer visi nekam čudno visoko na nebu in zahteva za opazovanje posebej razgiban vrat, vendar pa še vedno kaže proti severu. Severni sij se prefrigano prikazuje predvsem domačinom, ki so do njega itak ravnodušni, medtem ko morajo tujci brskati po revijah ali verjeti starim fotografijam, da ga lahko vidijo in da se jih vsaj preko papirja dotakne s svojo nedojemljivostjo, če ga že nad severnim horizontom ni videti. Severno morje ne reče nobene odvečne. Malce buči, malce prši z vodo čez valobrane, v zatrepu fjordov pa lenobno poležava in se razburja zgolj toliko, da ne zamrzne. Samo v zares do kraja zavitih in od boga pozabljenih plitvinah in zalivčkih, kjer mraz prezebe ne le vso vodo pač pa tudi morsko dno, se zgodi, da morje za nekaj mesecev zaspi in malce zakristalizira. Tako, za spremembo.

Ko pridrvimo okrog zamrznjenega kraka Ramfjorda na poti iz Tromsa proti jugu, se med prehitevanjem tovornjakov zavem pomena špic na naših gumah. Aleluja, ježevke! Brez vas ne bi prišli nikamor. Tako pa požiramo stotine kilometrov brez incidenta, s hitrostmi nad 100 kilometrov na uro po živem ledu. Dva GPS-a nas zanesljivo pripeljeta v Setermoen, ki ga bi moral sicer najti tudi popoln navigacijski analfabet, saj glavna cesta E6 pelje naravnost skozenj. Marius in družčina nas pričakujejo na farmi blizu mesta. Potem ko prodremo mimo parih vojaških patrulj, ki se igrajo okrog največje vojaške baze na Norveškem, se končno objamemo z njima, Guyem in severnim medvedom Sjurejem. Na voljo imamo celo hišo, zato se hitro vselimo. Ljubo doma, kdor ga ima! Debatam ni konca, vsebina treh novih *prasic* nadgradi hišni kreativni kaos, spanec pa nas

V vertikali

prestavi v dan potem. Dan, ko napoči čas za tako zeleni led.

Salangen

Gaz je globoka poldrugi čevelj in na dnu vsake stopinje je slišati pljuske. Spodaj pod nami je jezero, zato premikamo noge kar se da hitro, kot bi hodili po zelo zgoščeni gladini, na katero je nebo nasulo pol metra pršiča. Zadnje,

kar si želimo v teh hopsajočih trenutkih, je nordijsko plavanje. Obala je vse bliže, plundra pa nam že dodobra omoči spodnji del nog - kdo ve, kolikokrat bomo še prečkali tale zaliv? Ko se malce razgledam, opazim most in od njega potekajočo gaz. Najbrž je mi ne uporabljamo zato, ker bi nam sicer manjkalo vznemirjenja in resnosti na sicer kratkem dostopu. Guy, Sjur in Marius se zaganjanjo v novopečene *mikse* tam na obali; 60-metrski smeri se zdijo kot nalašč za pridobivanje izkušenj in so prve te vrste na severnem Norveškem. Mene nič kaj ne privlači skalolazenje, ne po vseh kilometrih *drytoolinga*, narejenih pretekle jeseni. Želim si čistega, dobrega, mrzlega in krušljivega ledu. Najdemo ga, nedaleč stran se pne 150 metrov visok rumen, strm, *svečkast* slap. Po stari navadi zapičim cepine naravnost pod najbolj oduren del, kjer mi že po nekaj metrih pot prekrižajo gobasti previsi. Vendar čeznje ne gre, ker jih pokriva sipek sneg in cepini nič ne primejo. Tako se veliki zagnanec opečen skobacam nazaj na izhodišče in si izberem pohlevnejšo linijo. Seveda se tudi ta postavi pokonci, led postane krušljiv in votel. Medtem ko se ubadam z iskanjem pravega občutka, se mi prav počasi in zahrbtno v prste na rokah naseli mraz. Cepine slabo čutim, prijem je premočan, prsti pa se v vertikalni nočejo ogreti. Plezam naprej, dokler se mi ne zazdi, da bi nemara kazalo namestiti kako varovalo. Prvemu vijaku počasi sledijo še trije, vrv se izteka, meni pa premrli prsti ne dovolijo oddiha - prav pošteno me navija in počasi se moram prebijati proti polici, kjer bom Klemen odrešil dolgega čakanja. Meni ena ura mine, kot bi rekel keks, tam spodaj pa čas teče povsem drugače. To je moč tudi slišati; sodeč po zvokih, ki jih veter prinaša od vstopa sem, me Klemen *napizdeva*. Ko pripleza do mene, takoj potegne še en raztežaj, nato pa jaz še zadnjega. Kot kaže - predolgega. Na oči nama pade že druga faza mraka, zaradi česar v kratkem norveškem dnevu nemara grozi bivak. Čeprav je ura šele dve popoldan, izgleda, kot da se bo vsak čas znočilo. Klemenu se mrači malo bolj kot meni, zato nestrpno priganja. Medtem ko motoviliva navzdol, se zamenjata še tretja in četrta faza, a še vedno se vidi dovolj, da z lahkoto doseževa tla in tudi ujameva prijatelje, ki so že odkolovratili k avtu. V mraku št. 5 se odpeljemo domov. Prvi stik z ledom je vzpo-

Klemen v ledenem oklepu

stavljen. Malce posiljen in zasoljen. Ampak od zdaj naprej ne bo več nobena stvar težka.

Akvaplaniranje

Naslednje jutro skoraj padeva čez novega člana našega gospodinjstva, ki si je postlal v kuhinji. Zaspani Edvard naju trikrat opozori, da bo pihalo, nakar se odpravi v gornje sobane nadaljevat prekinjeni spanec. Zamišljeno zajtrkujeva in se odpeljeva v temno jutro. Res piha. Edo je imel prav. 20 m/s. Gaženje do vstopa naju ogreje, medtem ko se 600-metrski slap skriva v oblakih snega, ki ga nosi močan jugo. Prvih 300 metrov počasi odsolirava in sproti iščeva abalake, ki so jih namestile predhodne naveze. Pod vršnimi 200 metri se naveževa in potegneva še 4 raztežaje. Zahtevna prvenstvena linija, ki sva si jo sprva ogledovala prejšnji dan, postane *odmišljena*. Veter se krepi, sneg in pršeča voda pa v trenutku zmrzujeta in naju spreminjata v dva prozorna ledena *zombija*. Tik pod robom slapu si morava urediti varovališče v ledeni luknji, da imava mir pred vetrom. Bila sva kar hitra: štiri ure za vse skupaj. Deloma s spusti po ledeni vrvi, deloma pa s plezanjem se hitro vračava navzdol. Pri tem naju globok, napihan sneg ne navdaja s prevelikim vese-

ljem. Kak plaz naju bi v nekaj sekundah odložil par sto metrov nižje. Ker se to ne zgodi, se skozi gozd počasi privaliva do avta in šele tam opaziva, kakšno odjugo je prinesel južni veter. Ledena cesta se je začela taliti, šipe na avtu so mokre. Madona, saj pada dež! Hitro jo odkuriva nazaj na farmo in med potjo odkrijeva, da ježevke na odtajanem ledu ne držijo prav nič.

Zvečer se nič hudega sluteč odpravimo na predavanje v 140 kilometrov oddaljeni Boguzahrbrtomselva. Vse bi še šlo, če se ne bi vozne razmere res obupno poslabšale in vse ceste ne bi postale zrcalne podobe najbolj drsečih drsališč. Po podlagi, po kateri ni mogoče hoditi, se odpeljemo v eno in, potem ko sem spustil svojo projekcijo v nabito polno dvorano z nagačenim severnim jelenom na čelu, še v drugo smer. Ledeno je tako, da se moramo na parkirišču pred našo hišo oprijemati avta, da stoje pridemo do vhoda. Nevideno! Domačini povedo, da se takšne razmere pojavijo enkrat na leto in da so ježevke tod v uporabi predvsem za takšne primere. Smo pa občutili, da je njihov oprijem na vodnatem ledu pošteno zmanjšan, saj neprestano prihaja do akvaplaninga in avto zanaša že na ravnih delih ceste, kaj šele

v ovinkih. Naslednji dan spet pritisne mraz in ceste vkuje v pošteno trd led, po katerem je veseljje voziti.

Scenarij poštenega počitka

Naslednjega dne se me loti nekaj, kar simptomi opredelijo kot gripo. Tri dni nato spoznavam različne posteljne položaje, si grejem sokove na radiatorjih, se vživljam v Kurosawine heroje in prosim nordijska božanstva naj mi *usrane* lekadol plus C spremenijo v antibiotike. Brez zdravil kaj klavrno vegetiram in žlampam tetrapak za tetrapakom in twinnings za twinningsom. Empirično ugotovim, da se mi kardamom v 72 urah povsem priskuti, če ga v tem času popijem vsaj 31 skodelic. Hipotetično naj bi se z vsako podobno čajno sestavino zgodilo enako.

V tem času sta Klemen in Urban dejavna – poplezavata nad jezerom, obiskujeta predavanja in si dasta duška v novem slapu, odideta pa tudi na poizvedovalno odpravo globlje v dolino Soerdal, opremljena z norveškimi vojaškimi krpljami. Obrneta se, še preden emigrirata na Švedsko in ne odkrijeta ničesar, kar bi bilo

Čakali smo na severni sij. Slika na naslednji strani: Težko prehoden teren

v prihodnjih dneh vredno večurnega dostopa. Glede na vremensko napoved – hud mraz – in moje težave se odločimo, da se preselimo na Primorsko. Ko se toliko pozdravim, da lahko sedim v avtu, se odpeljemo v objem svežega in zdravilnega morskega zraka, kjer naj bi po napovedih osebnega zdravniškega konzilija vzbrstel kot japonska češnja. Popoldne tako prispemo na otok Senja, kjer so Edvard, Marius in Sjur ravnokar splezali prvenstveno alpsko smer v steni Breitind. Juhu, zdaj pa še mi!

Senja

Senja sprva ne izžareva kake posebne gorniške karizme, ko se preko visoko izbočenega mostu prepelješ nanjo s celine. Redko poseljena z razpotegnjenimi vasicami in oblimi hribočki sprva ne izvablja občudujočih pogledov in čudnih medmetov, ki smo jim priča slabo urico kasneje, ko se z avtom prebijemo na severni del otoka. Tu se vanj zajedajo ozki fjordi, ki ločujejo prav tako ozke polotoke, posute s strmimi gorami, ki padajo naravnost v morje. Izjemen pogled, ki kar vleče iz ust vzklrike, kot so »u jebemti«, »dej fotko«, »ne me basat, matr, lej tole!«, »ej ej, dej mal ustav!«, »uu fak, uu fak« in tipično zame: »Kje je naslednja bencinska?« Od pogostega zaviranja našega passata že boljko kolesa, bencina tako ali tako nima več, mi pa kar naprej skačemo iz njega in nazaj vanj. Tule bomo pa plezali, linije se kar same ponujajo. Vse je še nepreplezano!

Ko se utaborimo v Medfjodvaeru, smo polni optimizma, avto pa na srečo spet poln bencina. Če bo vreme držalo, bomo lahko veliko plezali. Naslednje jutro naredimo izvidniško odpravo okrog fjordov v iskanju bodočih ciljev. Najdemo več slapov in najdostopnejšega s Klemenom splezava še v istem sončnem dopoldnevu. Pri povratku si zaznamujemo cilje za naslednje dni. Finkonna, prvenstveni vzpon in prva ponovitev, potem pa Breitind ali pa tista nora linija naravnost iz voda Maedfjorda ...

Dnevi velikega vetra

Tako se nekega četrta ob petih zjutraj prav z veseljem zbašemo pokonci in ne opazimo takoj spremembe v vedenju vremena. Ko pa stopim skozi vrata, me skorajda podre razigra-

ni veter, sneg pa mi v trenutku zasuje vse nezaičtene odprtine. Nikamor se ne vidi in naš vzpon se konča po desetih z muko prevoženih kilometrih na zamedeni cesti nekje blizu Ersfjorda. Iskanje globljega smisla nas pripelje nazaj v sobo na nekaj dodatnih ur spanja. Popoldne izkoristimo za slikanje v bližnjem slapu, ki ga ne ogrožajo plazovi. Vreme pa ne odneha. Prav nalašč nam med zavijanjem vetra vsako jutro na avto nasuje novih 30 cm snega. Vidljivosti ni, razen če se mogoče kak žarek sonca uspe prebiti skozi raztrgane oblake fronte. No, pa smo jo našli, Arktiko. Zvečer spet zijamo v zrak, če bomo kje videli tudi auroro borealis, ki se po Mariusovih poročilih in fotografijah kaže precej pogosto in ravno med 7. in 9. uro zvečer. Dežuramo na pomolu in brcamo v temo, na nebu pa nič. Nad grebenom tam na drugi strani fjorda se pojavlja nek čuden odsev. Glej jo, auroro! Danes je malce nerazpoložena, nič kaj preveč ne migota. Možnost, da preko hribov sije svetloba kakega trgovskega centra Spar, brž ubijemo kot izdajalsko subverzivno spodkopavanje čiste arktične morale. Naslednji dan jo bomo pa prav gotovo fotografirali.

Naslednjega dne brije tak veter, da ne vidiš niti tal pred nosom, ki tiči globoko v kapuci. Pogled nam tako ne nese niti do prvega nadstropja sosednje hiše, kaj šele do stratosfere. Počasi nam prihaja v zavest, da nemara ne bomo zlezli nič več pametnega. Imamo še tri dni. Slabo vreme se bo še kar nadaljevalo. Snega je padlo toliko, da v velike stene sploh ne moremo vstopiti. Zato se odločimo, da bomo pač zadovoljni s čimerkoli. Tako kot z namišljeno auroro borealis. V zadnjem križarskem poskusu se odpeljemo skozi tunel v Ersfjorden. Tam nas čaka neka prvenstvena smer v Snykolli, blizu ceste, zgolj kakih 500 metrov proč, brez snežišč na vrhu stene, ki bi stresala svoj gnev nad nas, brez snežišč na dostopu, ki bi nas ustavila ... Skratka: opcija!

Nenavadni dogodki v nič kaj lepem dnevu

Zagrizemo se v breg, ki ga biča hud veter z zahoda in pridno odlaga sneg na odvetnem delu strmine in nič mi ni jasno, zakaj hodimo gor ravno tod. Nemara zaradi zavetja. Počasi se prebijemo pod steno, kjer nas od vstopa v smer

V meglo in veter

loči edinole krajša grapica, ki pa je naphana s snegom. Počasi se prebijemo preko poledenelih skal v mali zatrep tik pod slapom. Tu je napihanega vsaj 2 metra pršiča, v katerega se pogrezamo do pasu in čez, dokler si ne steptamo nekakšne police. Ves čas nabija veter navzgor po pobočju in to tako, da človek še gledati ne more. Ko si zamenjam kapo, mi sneg primrzne na čelo pod čelado, da me od mraza vse boli. Počasi diham v kapuco, da bi se kaj odtalilo, pa se noče. Odločimo se, da bova s Klemenom oba splezala prvi raztežaj v vodstvu, Urban pa bo *scimpral* kako pametno fotko. Klemen *odbuldožira* preostalih 10 metrov do ledu, medtem ko se midva na polici ubadava s premagovanjem mraza in časa. Približno takrat mi nekoliko nepričakovano v naročje skoči nahrbtnik, da padem vznak po pobočju. Megleno se zavem, da je nahrbtniku sledil Urban, pa tudi nekaj snega, pravzaprav veliko snega. V bistvu kar celo pobočje snega. Glej si ga no – če to ni plaz! Medtem ko naju nosi v smeri dostopa, ponavlja osnovne gimnastične prvine: premet nazaj, zaporedni prevali nazaj in naprej, vmes se najde tudi kako kolo. Nato naju malo *pobuta* v skale in naju potem, ko imava res že vsega

dovolj, pusti hlastajoča in šokirana na snežišču pod steno. Urban je prislalomiral mimo velikih skal, skupaj s svojim EOS 5D v rokah, za ceno nekaj bušk, jaz pa sem se ustavil kakih 50 metrov višje z zvitim gležnjem, ki sem ga nekam zapel z derezo, in z velikimi očmi. Nekaj časa vsak za sebe preklinja svoj *deštin*, ker misli, da je edini živ na tem svetu. Nakar opazim rumeno packo Urbanove puhovke, ki miga spodaj pod mano. Tudi sam se naredim živega in začnem migati. Klemen ni odneslo in že urno sestopa, medtem ko z Urbanom hecno gledava in se

počasi odkobacava navzdol. Pobereva nekaj razsute opreme, razen mojih cepinov in nekaj rokavic, ki so ostali kdo ve kje. Zazdi se nam, da je bilo dovolj športa za danes in da gremo lahko mirne duše na kavo in dve risanki.

Ko smo tako v velikem stilu opravili z zadnjim športnim dnevom, nam ni kazalo drugega, kot da preostanek časa kreativno porabimo za krajši izlet na otok hiš - Husoy, udeležbo na lokalni zabavi, prebiranje visoke literature in ogled nekaterih dosežkov svetovne filmografije. Po izteku odjavnih špic Prgišča dolarjev, Bilo je nekoč na divjem zahodu, Rashomona, Sedmih samurajev, Parfuma in kajpada Galactice je prišlo po nas eno izmed letal, ki so v Tromsu zaključevala pristajalni krog natančno nad Sjuurovo hišo, v kateri smo preživeli zadnji dan. Odnoslo nas je nekam na *brezzimni* jug, skupaj z virusi arktične atipične pljučnice, senco bežno zapaženega losa, od vetra razmršenimi lasmi in sramežljivo podobo aurore borealis, zapisane v naše možgane pod rubriko »verjetno«. Za seboj smo pustili nepospravljeno kuhinjo in lepo arktično popoldne, ki smo ga, v dobri veri, razumeli kot opravičilo za vse nevšečnosti. ◉

Zlatorogove steze v Triglavu

Velikopotezno prečenje

✍ in 📷 Janez Toni

Proti Jugovi grapi

Zlatorogove steze - delo legendarnih plezalcev Mihe Potočnika, Stanka Tominška, Jože Čopa in Matevža Freliha, ki so 24. julija 1931 prečili Steno v enem dnevu z znamenitim kartanjem vmes. Ni kaj, bili so *carji*. Podroben opis njihove pustolovščine si lahko preberemo v knjigi Stena, ki jo je napisal Tone Svetina. Prvo tako zeleno zimsko ponovitev so med 19. in 23. decembrom 1977 opravili Bohinjci (Pavel Odar, Janko Humar, Marko Šurc, Janko Arh in Lojze Budkovič). Bistvo alpinizma lepo ponažarja razmišljanje Marka Šurca med sestopom proti Doliču: »Misli so bile čudno jasne, mirne, urejene. Razmišljal sem o minulih dneh, ki sem jih prebil v Steni. Vedno znova se mi je vsiljevalo vprašanje, zakaj smo pravzaprav plezali, čemu ozeble roke, čemu ti do kraja utrujeni koraki, ki sem jim sledil skozi svetlo noč. ... O, prekleto hrepenenje! A vendar, hvala ti! Hrepeneli smo po ledenih vesinah, zasneženih grapah. Hrepenimo po topli sobi, vročem vinu in morda bomo čez mesec dni zopet hrepen-

li po hladni senci v skalah in nam bo pesem kladiva mila.«

Ko sem Marku (sotrpinu na odseku, da ne bo pomote) predlagal Zlatorogove steze, sva se soočila z vprašanji, če sva prava za tak vzpon, bova potrebovala en dan ali dva ..., ter s *pametovanjem*, da če bo potrebno, lahko izplezava tudi po Sfingi (sem kar vesel, da sem ob pivu lahko pameten).

Prav od začetka

V soboto zjutraj se v vremenu, ki se ne sklada z napovedjo prejšnjega dne, znajdem pred trgovino v Mojstrani. Malo pred dogovorjeno uro zazvoni mobilitel: »Ma, stari, veš, tle je cela štala na avtocesti ...« Nenadejane priložnosti se razveselim kot mali otrok in počistim avto. Vsaj približno ... Smeti so zaradi vsakodnevne časovne stiske stare dober mesec; po petih minutah intenzivnega čiščenja je avto približno urejen. Nato se zgodi *čakajoč Marka*.

Kot vsako dejanje se tudi to nekoč zaključi (za primerjavo naj omenim, da tudi sončeva svetloba ni večna) in po obvezni kavici ter obisku tistega sosedu, ki ga ima vsaka vas, se znajdeva v Vratih. »Ja, *fak* stari, ej! Ja kje bova pa parkirala?!« Dobrohoden redar naju usmeri na neko gozdno cestico in končno lahko začneva zvončkljati z opremo. Pot čez Prag do originalnega vstopa Zlatorogovih polic mine v prijetnem kramljanju in malo manj prijetnem rinjenju v breg. A si nisem enkrat letos že obljubil, da tu niti sestopal ne bom več, zdaj pa ... sestopam sicer ne, sem pa dejansko res tako neumen, da rinem po tem bregu gor!

Vstopni del večina plezalcev obide in pride do Zlatorogovih stez po Slovenski smeri. Midva sva se odločila, da turo opraviva v celoti. Začetni kamin je krušljiv. Ko plezam nenavezan za Markom, imava vsak svoj monolog, zakaj sva s seboj vzela vrv, pasove in podobno navlako. Krušljiv kamin je pravzaprav najbolj siten del ture in to že kar za začetek. Opremlje-

nost s klini je sumljivo podobna tisti v smereh, ki se vertikalno pnejo čez Steno. Slediva Miheličevem opisu in kmalu uzreva Ustoličenje. Steze naju rahlo spuščajoč peljejo proti Slovenski grapi. Razveseliva se znanih krajev, zato se že n-tič ustaviva in fotografirava. Nikamor se nama ne mudi. Povezava Slovenska grapa–Nemški turnc je res prava steza. Kot bi se sprehajala po kaki poti na Šmarno goro, le da sva sredi Stene. Na Nemškem turncu ni nikogar več. Privoščiva si prvi premor s prebiranjem vpisne knjige in obujanjem spominov. Do Nemškega turnca je šla najina pot rahlo navzdol, tu pa se priključi Dolgi Nemški smeri in tako se tudi midva vzpneva proti oknu. Prečiva v desno, natančno tako, kot je priporočeno v opisu. En del opraviva kar po kolenih, prepevajoč si znamenito Saškino pesem Ne grem na kolena. Tu se za naju začne neznan svet. V Črni graben, proti kateremu se spuščava, se še ne vidi. To je bila ena izmed neznank prvih plezalcev. Polica je široka, da bi zlahka

Za prvim krušljivim kaminom te pričaka tudi kaj bolj kompaktnega.

Ne grem na kolena ...

bivakirala kar tu. Po opisu sledi eno izmed mest, ocenjenih s IV-. Spoštovanje do prvih plezalcev, njihovega slovesa ter upoštevanje načel varnega plezanja naju prepričata v to, da se naveževa in preobujeva v plezalnike. Svoj ego potolaživa z debatiranjem v slogu, da če že imava toliko opreme s seboj, jo morava uporabiti ... Črni graben sploh ni strašljiv, pa še voda teče po njem. Vesela sva, da si lahko napolniva čutare. Vseeno se kaj hitro pobereva proti Gorenjskemu turncu, saj sta bili malo prej navezi v Ladji kar radodarni s kamenjanjem Črnega grabna. Na turncu je spet čas za fotografiranje, razlaganje, kje gre Čopov steber, *nabijanje* o lastni superiornosti, malico, ... prvo debato, kje bova prespala. Da bi se ustavila kar tu, je še vseeno malo prezgodaj. Opis in skica sta si edina, da se morava sedaj malo spustiti, kar pa se lažje sliši kot naredi, predvsem če smeri ne poznaš prav natanko. Slabo uro porabiva za iskanje prehoda. Seveda morava najprej pretehtati oziroma preizkusiti vse druge možnosti, preden najdeva prehod.

Bivak sredi stene

Sledita druga in tretja razprava o primernem mestu za bivak. Ta del Stene nama ni znan, ime Prižnica pa verjetno nakazuje prostor podobne velikosti, zato se za bivak odločiva kar na razu znamenitega Čopovega stebra. Joža Čop ga je v legendarnem petdnevem vzponu skupaj s Pavlo Jesih preplezal v svojem 52. letu starosti. Zadnji del zaradi izčrpanosti soplezalke celo sam. V težkih delih se je po njegovih lastnih besedah pač v meglo oprl. To je bil tudi njegov največji vzpon. Po tem se je le vdal svoji zaobljubi in se poročil. Posvetil se je drugim stvarim, kot so otroci, družina. Med njegovimi hudomušnimi izjavami je tudi tale o rojstvu hčerke: »Sadil sem korenje, pa je zrastle češplja«.

Naju pa trenutno najbolj zanima preživljanje noči v Steni. Marko si pod manjšim previsom iz skal jasnovidno sestavi dokaj udobno ležišče, sam pa se ne obremenjujem preveč ter točno na razu razgrnem *armafleks*. Večerja je podobna požrtiji. Ker se podobno kot najina

Izpostavljenost kot se šika

smer imenuje tudi znana slovenska znamka piva, si odpreva vsak svojo pločevinko. Ob smotki in pivu zreva v del smeri, ki vodi proti stiku s Prusikovo smerjo. Substance in pojemajoča svetloba napravita svoje. »Ej, stari ...« »Kaj?« »Ej, tole pa zgleda *kr zajeban* ...« »Ja, a je tebe *tut kej* strah?« Končni sklep je bil, da je pri bivakiranju priporočljivo gledati v del stene, ki si ga že preplezal in hkrati v višave povzdigovati že premagane težave.

Sredi noči me zbudi par kapljic. Saj bo nehalo, si mislim, vendar se to kot ponavadi ne uresniči in čez nekaj trenutkov se s *spalko* in *armafleksom*, pripet na *fiks*, znajdem pri Marku. »Ej, dežuje!« *Spalka* se počasi zasuče, iz nje se zasliši nerazumljivo mrmranje, nato pa se obrne nazaj. »Mah, prijatelj pa tak,« si mislim, ko se čepeče-sedeč pokrivam z vetrovko. Ko plohica poneha, se prestavim nazaj na svoj prostorček. Zjutraj sem tako len, da samo opazim prelepe barve sončnega vzhoda. V danem trenutku bi jemanje fotoaparata iz nahrbtnika pomenilo neravnovesje med željo, energijo in voljo, zato,

jasno, tega tudi ne storim. Potem od zapriseženega fotografa slišim kar nekaj krepkih na svoj račun. Kaj on teži, ko sem ga potem ob osmih komaj zbudil! Pa še nergal je: »Kaj si ena *mona*, daj pusti me, da se vsaj enkrat naspim!«

Po lagodnem zajtrku se počasi odpraviva naprej proti stiku s Prusikovo smerjo. Spotoma srečava še navezo iz bratske domovine. Takoj ugotovimo, da imamo skupnega znanca in seveda poleg iskanja prave smeri dovolj materiala za pogovor. Včerajšnja grozota se izkaže za pohlevno plezarijo. Prižnice niti ne najdeva, verjetno bo krivo to, da nisva prave vere. Zgoraj se svet postavi malo bolj proti navpičnici in iz spoštovanja se navežemo. Mesto je ocenjeno s IV- in nam kljub enemu samemu klinu (pa še ta je na sidrišču) ne povzroča težav. Dolžina plezalnega dela je, mogoče tudi zaradi rahle naveličanosti, nesorazmerna s skico. Kmalu pride do spremembe razpoloženja, saj se znajdeva pred zračno strmo dvojko z odličnimi prijemi. Prideva v gruščnat kotel, ki zgleda podoben malo bolj strmemu peskovniku. Tu naju dohiti

naveza Marenče-Plemeniti. Marko, jasno, ne more biti tiho in se pohvali, da je bivakiral. Marenče ga pobara, če je bivakiral s punco. Po *obelodanjenju*, da sem z njim bivakiral jaz, ki glede na zadnji podrobni fizični pregled nimam nikakršnih atributov ženske, sledi poved, ki vključuje besedo v povezavi s toplo vodo.

Zadovoljna sploh z vsem

Na škrbini se odpre pogled v Amfiteater in na Sfingo. Iz samega navdušenja sledi par fraz o reproduktivnih organih. Ampak najina smer je še dolga, zato se po mojem klasičnem nerganju odpraviva naprej. Kolega nama je spust v dno Amfiteatra opisoval kot zelo zoprn: *plate*, posute s peskom. Ponovno se izkaže, da naju je preveč skrbelo. Spust v dno Amfiteatra je v nekaterih delih podoben sestopu po melišču s Kamniškega sedla. Na naju čaka zadnja zagonetka smeri, kar pomeni najti pravo polico, ki iz Amfiteatra pripelje v Jugovo grapo. V Slovenskih stenah je lepo zapisano, da ne smeš izbrati prve police, ki pelje iz Amfiteatra. Hkrati tudi piše, da pravo in tudi edino polico, ki omogoča prehod, označuje travnata zaplata. Dobro, teoretično je seveda možen prehod po katerikoli polici, ampak to rahlo presega sposobnosti povprečnežev, kot sva midva. Torej poskusiva po dokaj očitni polici, ki jo označuje manjši travnik. Polica postane izpostavljena. Marko pravi, da se mu zdi, da to ni to, čeprav je še minuto prej trdil nasprotno. Vseeno se odločim, da je zagotovo prava in grem pogledat. Kmalu postane nesramno majhna in naenkrat je zmanjka. Dobro, saj je Joža bil *car*, samo po mojem pa tu čez res ni rinil. Odločiva se, da polica ni prava. Nato končno pogledava tudi na skico, kjer je seveda lepo narisano, v opisu pa jasno opisano, da se spustiš po žlebu navzdol. Kmalu jo odkrijeva, polico, ki je zares prava. Na njenem koncu je malo zoprno mesto. Pri klinu, ki označuje majhno stojišče, se naveževa in kmalu se znajdeva v Jugovi grapi. Čaka naju še malenkost, ki se ji reče izstop, a je vseeno ne gre zapostavljati. Vzpeti se je potrebno kakšnih 100 metrov po Jugovi grapi in nato prečiti navzgor proti levi na veliko belo ploščo. Zopet sva v znanem svetu. Kmalu si na najlepšem možnem prostorčku v zahodnem delu Triglava seževa v roke. Zadovoljna s seboj, z življenjem, s svetom

in sploh z vsem za kratek čas zadremljeva na soncu v najlepšem travnatem naslonjaču Triglava. Sledi še radosten sestop do *Aljaža*, kjer ob pivu uživamo ob lepotah Triglava, ki jih poseblja punca s tetovažo na skrajno spodnjem delu hrbta, ki po anatomski klasifikaciji morda spada že k zadnji plati.

Zakonec naj dodam, da so Zlatorogove steze resna tura, ki bo z užitki postregla le kondicijsko dobro pripravljenemu plezalcu. Do izraza prideta predvsem občutek za orientacijo ter navajenost na *šoder*. Sposoben moraš biti plezanja mest z oceno II-III, medtem ko imaš pod *ritjo* polovico Stene. V nasprotnem primeru je zagotovljen vsaj en bivak. Užitki med plezanjem in po turi so pa ... neprecenljivi!

Zlatorogove steze, IV- (3 mesta), I-III, najmanj 4 km, čas plezanja je (zelo optimističnih) 6 ur in več.

Zaradi kompleksnosti opisane smeri tokrat ne objavljamo njene skice. Najdete jo v plezalskem vodniku Rudija Zamana in Tineta Miheliča Slovenske stene (Didakta, 2003). ◉

Nov podvig Alexa Huberja

Alex Huber je zopet presenetil svetovno alpinistično javnost, in sicer z novo smerjo Pan Aroma, ki jo je 26. julija letos speljal čez t. i. največjo streho v Alpah. Spodnji del severne stene Zahodne Cine v Dolomitih namreč tvori sistem ogromnih streh, ki se vesijo več deset metrov nad vznožna melišča. Čeznje so se leta 1968 s pomočjo neprekinjenega niza številnih svedrovcev in s tehničnim plezanjem prebili Gerhard Baur ter Walter in Erich Rudolf. Huber se je področja velike strehe v Zahodni Cini lotil že pozimi leta 2000, ko je v levem delu tehnično preplezal smer Bellavista (IX-/A4), leto kasneje pa jo je zmožel tudi prosto (XI-). Novo smer Pan Aroma je preplezal prosto z rdečo piko v osrednjem delu streh, pred tem pa jo je več dni opremljal. Do začetka streh je splezal po smeri Bellavista (IX-, VII+, VII-, VIII), nato pa v dveh raztežajih s skrajnimi težavami in v izjemni izpostavljenosti premagal ključno mesto. Smer je ocenil z VIII+, X+, XI-, VIII+, VII+. S tem podvigom so se Tri Cine zopet prerinile v sam vrh svetovne alpinistične zgodovine.

Andrej Mašera

Vevnica

Sredi septembra sta se po daljšem času spet navezala na »štrik« Peter Podgornik in Pavle Kozjek in preplezala prvenstveno smer v Vevnici. Novo smer Planikin cvet (VII-/V-VI, 550 m, 6 ur in pol) sta posvetila spominu na Tina Miheliča in Jožeta Žumra, nekoč redna obiskovalca sten nad Mangartskimi jezeri. Lepo dejanje in zahvala alpinistoma, ki sta zaslužna za popularizacijo Zahodnih Julijcev med slovenskimi alpinisti. Smer poteka med Barbaro in Desnim Piussijem, plezanje je lepo in poteka po naravnih prehodih in po večini v zelo dobri skali. Spodaj je smer povsem samostojna, zgoraj pa se v višini druge velike strehe dotakne Barbare, s katero ima nato tudi skupen izstop po kaminu. Ključ smeri je gladka previsna poč v petem raztežaju; Pavle je med gvozdjenjem strgal pomožno vrvico na kladivu in ta zdaj čaka najditelja pod steno. V zgoranjem delu sta nato nadaljevala le z enim kladivom in presenetljivo v smeri pustila samo en klin.

Na Ježu

Stena in tudi sama gora Jež sta znani le malo plezalcem, saj tam doslej ni bilo zaznani večje aktivnosti. Tadej Kodrič in Tine Ščuka sta na lovu za dobro skalo že lani opremila smer Bodica (7a+, 180 m) v severni steni Ježa in opazila linijo v desnem delu stene; letos sta jo preplezala Tadej Kodrič in Primož Buh (oba AO Črnuče) in jo poimenovala Skrokanka (6b, 160 m). Bodico je Tadej prosto ponovil septembra lani. Smer je opremljena s svetrovci in nekaj klini, zanjo pa potrebujemo 7 kompletov, metulje št. 1-3 in čelado. Mogoč je obvoz najtežjega raztežaja po rampi na desni. Skrokanka je opremljena s svetrovci, klini in trakovi oz. vrvicami okoli skalnih ušes. Potrebna oprema je 8 kompletov, metulji št. 1-4 in čelada. Za obe smeri velja, da v strmem delu potekata po

odlični skali, tu in tam pa po lažjih drobljivih policah. Dostop do stene vodi od hotela na Krvavcu po markirani poti do planine Dolga njiva, na tej pa na desno s poti v široko grapo in po njej mimo izvira do stene (1 ura). Sestop pelje po markirani poti, ki vodi od Vrha Korena, po grebenu Ježa do Zvoha in naprej proti Krvavcu. Možen je tudi spust po vrvi.

El Capitan

Gregor Malenšek in Neda Podergajs (oba AO Lj. Matica) sta v čudoviti dolini Yosemite v steni El Capitana preplezala smer Triple Direct. Gre za lepo linijo, eno najdaljših v steni. Spodaj poteka po smeri Salathe, srednji del po Muir Wallu in zgornji del po smeri Nos. V steni se jima je dogajalo vse mogoče, doživela sta tudi bližnje srečanje z bratom Huber, ki si prizadevata doseči najhitrejši plezalni čas v smeri Nos.

Nove smeri

Nove smeri se letos rišejo po stenah kot grafiti v sobotni noči. Za tovrstni alpinizem je treba dobro poznati steno oziroma se lotiti stene, ki je sicer ne pozna (skoraj) nihče. Oboje sta izkoristila Peter Podgornik in Zlatko Koren in na prvi jesenski dan v Lešarjevi peči nad Mlinarico preplezala novo smer v SZ steni. Že pod steno ju je pričakal novi sneg in tudi v steni jima ni bilo vroče, če sodimo po za taka mojstra precej nizki težavnosti smeri (V/III-IV, 400 m). Za to steno je značilna skala, skopa z razpokami. Smer sta imenovala Taleva. Nedaleč stran, v JV steni Bavškega Grintavca, sta Ivan Razpet in Jože Makuc (oba AO Cerčno) preplezala novo smer, ki sta jo poimenovala Smer belih stopnic (V+/II, III-IV, 700 m). Poteka v desnem delu stene, precej desno od Oriona. Dostop vodi od parkirišča pri tabli Trenta po stezi na desno skozi gozd (enako kot za Delavsko grapo). Ko pridemo

do grape, gremo desno ob njej po stezi, ki se više obrne proti desni. Nadaljujemo po grapi do izteka pod veliko votlino (2 uri). Smer ponuja čudovito kompaktno skalo in ni orientacijsko zahtevna. Sestop pelje po travah navzgor na greben med Sravnikom in B. Grintavcem (1 h). Po njem pridemo na levo na vrh Grintavca (II-III) in po markirani poti nazaj v dolino.

Iz južnih sten

V lepem jesenskem vremenu so bile na udaru v glavnem južne in bolj primorske stene. V Rušici je bilo kar precej navez. Izvedel sem za Matevža Kunšiča in Matjaža Jerana, ki sta odšla proslavljat rojstne dneve v smer Čingulmaki (VIII+/IX-, 250 m). Gladko sta jo preplezala prosto. Le lučaj bolj levo je smer Živela klasika (VII/VI+, V, 250 m), katere drugo ponovitev sta 13. septembra opravila David Debeljak in Peter Juvan (oba AO Rašica). Najtežji raztežaji so opremljeni in smer je zelo lepa, sta rekla. David se je takoj zatem z Gregorjem Mikličem odpravil v Paklenico in v naslednjih dveh dneh sta prosto preplezala Šbaro direkt in Funkcijo (obe 6c+, 350 m). Po prihodu domov je David komaj čakal, da spet pride konec tedna, ko bo lahko šel plezat. S Petrom Juvanom sta preplezala smer Sanje delfina v Ojstrici. David je dejal, da skica ni najboljša in da so ocene nekoliko previsoke. Sicer pa je smer lepa, da ne bo pomote! V Rušici so v smeri Lijak (VI+, 250 m) uživali tudi Klemen Gričar in Tina Di Batista ter njen gostitelj na predzadnjem srečanju na Škotskem Ian Small s svojim dekletom Susan.

Mokre sanje

Luka Kranjc (AO Celje) in Albin Simonič (PAS Gamsi Hrastnik) sta spet združila moči v zelo zanimivi smeri. Tokrat so bile na vrsti Mokre sanje v Strevčevi peči. Gre za smer, ki jo je opremil (z

več soplezalci) in nato tudi prosto preplezal Andrej Grmovšek, ocenjena je s 7a in dolga enajst raztežajev. To je resna smer, sicer opremljena s svetrovci, ki pa so praviloma precej narazen in je treba imeti kar precej občutka za iskanje prave linije. Večina smeri je sicer v dobri skali, prečnica pod streho in raztežaj nad njo pa sta precej krušljiva in blatna. Luka je smer v celoti preplezal na pogled, Albin pa je po poletu z oprimkom v roki zadnje tri raztežaje preplezal drugi. Po težavnosti je smer primerljiva s smerjo Compagni di merenda v Tofani (7b), ki sta jo preplezala Julija, psihično pa je zahtevnejša. Albin je sporočil tudi, da je dober vzpon uspel tudi Izidorju Zupanu (PAS Gamsi), ki mu je kot enemu njihovih najmlajših plezalcev (letnik 1992) uspelo preplezati smer z oceno 8b+. Gre za povezavo smeri Kmečka malca, Specialist za življenje in Guernica v Kotečniku, ki jo je prvi, ki se je spomnil preplezati to kombinacijo, poimenoval Agresija I. Albin je ob tem napisal tudi svoje mnenje o takšnih in drugačnih povezavah že obstoječih smeri. »Z njimi vsekakor ni nič narobe. Si pa te povezave ne zaslužijo imena, ker ni nihče avtor smeri, ampak je le povezal že obstoječe smeri, ki so jih ustvarili drugi. Avtor smeri je tisti, ki jo je opremil in uredil linijo, in ta si nedvomno zasluži, da jo poimenuje. Pri povezavah se lahko omeni, katere smeri so v povezavi, in konec, ne pa, da iz tega nastane deset novih smeri in imen (značilen primer so Divje ome, Brine, več Agresij itn).»

Lovro

Tadej Golob (AO Črna) in Štefan Mlinarič (AO Železničar) sta znova preplezala novo smer na primorski strani Julijcev. Speljala sta jo po lepih prehodih čez spodnji del stene Plešivca v verigi Loške stene, vzporedno in desno ob Čmrli. Orientacija - malenkost. Prvi raztežaj je skupen s Čmrlo,

na travnati gredini pa zavije na desno v vpadnico vodilne razčlemba. Ta se na začetku kaže kot dvojna zajeda. Na začetku plezaš po levi, po približno petnajstih metrih pa pod majhnim previsom prestopiš na desno in potem na udobno polico. Sledi nekajmeterska plezarija po krušljivih ploščah, ki pripeljejo na travnato polico pod vznožjem kamina. Do njegovega vznožja priplezaš po lepih ploščah bolj na levi, kompaktni strani, nato se zavihtiš na vrh velike krušljive luske, ki odpira pot v kamin. Kamin je previsen in se zoži v poč. Tam je najtežje mesto smeri. Ko se zavihtiš čez in se zrineš v zajedo, te čaka lepo plezanje v odlični skali. Pripelje te na gredino, tam pa slediš žlamborju, zajedi, ki pripelje z leve na vrh stolpa; tja pripelje tudi Čmrla z leve. Ta z vrha stolpa za raztežaj zavije v Lepotičko, Lovro pa od tam nadaljuje rahlo na desno čez plošče na začetek velike police. S police poteka do strehe nad njo in na levo do prehoda navzgor in stika s Čmrlo ter po njej do vrha stene. Smer je lepa, a zaradi krušljive prekinitve v spodnjem delu smeri, predvsem pa zaradi »sedmice« v kaminu na prehodu v poč, precej resna. Tedi pravi: »V smeri je ostalo nekaj klinov, v najtežjem raztežaju pa tudi metulj (šmrc). Kdor ga dobi ven, ga lahko ima, kdor se zvali nanj, mi je pa dolžen pivo!«

Paklenica

Matjaž Jeran (AO Ljubljana Matica) pošilja novice iz rajske Paklenice. Katarina Kežar (ŠPK Andreja Kokalja) in Vid Zabel (AO Ljubljana Matica) sta preplezala nekaj lepih smeri, najpomembnejši sta BWSC (6c+, 200 m) in Brez milosti (6b+, 200 m), ki ju je Katarina preplezala na pogled (najtežja raztežaja v vodstvu). Tudi Matjaž je v navezi s sedemnajstletnim Klemenom Kežarjem (ŠPK Andreja Kokalja) preplezal veliko lepih smeri. Klemen je v ne najugodnejših

razmerah (mokro) za ogrevanje na pogled preplezal legendarni Brid za mali čekič (v vodstvu) v povezavi s smerjo Bears on toast (6c+). V soboto sta se šla »klasični alpinizem« in ob pomoči klasičnih varoval opravila z Riom (VIII+, 350 m), le da je tokrat mesto »capocordata« prevzel Matjaž. V nedeljo pa sta se lotila Klina; vse težje raztežaje je Klemen preplezal v vodstvu.

Johanov memorial

Deset let je že minilo, odkar se je Janez Jeglič - Johan tragično ponesrečil v Himalaji. S Tomažem Humarjem sta v prvih dneh oktobra 1997 kot prva preplezala jugozahodno steno Nuptseja. Johana je prav z vrha gore odpihnil močan sunek vetra in končala se je pot enega najboljših alpinistov na svetu. Vsak resnejši alpinist pozna Johanove dosežke, preostalim pa suhoparno naštevanje ne bi dalo prave slike o kvaliteti plezalnega virtuoza Johanovega kova, zato bom to izpustil. Njegova največja odlika je bila univerzalnost, zmožnost opravljati vrhunske vzpone na prav vseh alpinističnih področjih, ledu, skali in visokih gorah. Največ težkih vzponov je opravil v navezi s Frančkom Knezom in Silvom Karom. Tako rekoč vse, česar so se lotili, jim je uspelo, marsikatera njihova smer je prerasla v kultno in marsikatera njihova zgodba je postala ep.

Jubilejno tekmovanje je potekalo v Veliki steni nad Ospom in je brez dvoma preraslo v pravi spektakel. Posebno v moški konkurenci, ki se je pomerila v verjetno najvišjem *top ropu* na svetu. Tekmovalci so namreč z varovanjem od zgoraj plezali čez prvih pet raztežajev legendarne smeri Goba - to je zneslo približno 80 višinskih metrov plezanja. Težave v prvih petih raztežajih Gobe so 6b+, 7b, 6c, 7b+ in 7c. Dekleta so morala tekrovati v dveh smereh, in sicer v novi smeri levo od

Žage (6b), potem pa še v prvih 40 metrih Stebra spominov (7a).

Vreme na dan tekmovanja ni bilo obetavno in vsakdo, ki je zjutraj pogledal skozi okno, je podvomil o uspešni izvedbi, zato je veliko gledalcev, ki bi sicer prišli, ostalo doma. A vreme nad Ospom je držalo presenetljivo dolgo in ulilo se je šele okoli druge ure popoldan. Tri dekleta so bila zaradi mokrih smeri prikrajšana za tekmovanje. Fantje so imeli srečo, saj Gobe naliv ni tako zmočil, da bi bilo plezanje ovirano, pozneje pa se je vreme popravilo in prav vseh trinajst moških tekmovalcev je dokončalo tekmo. Pri dekletih je bila najhitrejša Lučka Franko, pri fantih pa Frenk Jensterle, ki je tudi največkrat doslej odnesel zmago na memorialu. Sledila sta Klemen Bečan in Luka Zazvonil. Med dekleti je bila druga Tina Di Batista, tretja pa Asja Gosar.

Čas (dobre četrte ure), ki so ga najboljši plezalci porabili za prvih pet raztežajev Gobe, je osupljiv, brez dvoma pa se ga bo dalo v prihodnjih letih še izboljšati, še posebno ker so bili prav vsi tekmovalci navdušeni nad novo obliko tekme in tekmovalnimi smerni. Pri PD Domžale, ki je organizator tekme, sicer razmišljajo tudi o večjih spremembah koncepta, rodila se je celo ideja o organizaciji mednarodnega plezalnega srečanja. Johanov memorial je bil vseskozi tudi odlično družabno srečanje. Vsako leto je bilo vrhunec družabnega dela srečanja predavanje katerega izmed Johanovih soplezalcev ali sodobnikov. Tokrat je pregled nad dosedanjimi memoriali opravil prav Silvo Karo. V prvih letih je vedno sledil tudi velik žur, ki je z leti sicer izgubil ostrino, a je letos v finalu vseeno pridobil nekaj decibelov. Vsi, ki smo bili tam, upamo, da je bil letošnji upad gledalstva in udeležencev družabnega srečanja posledica slabega vremena in da se drugo leto spet vidimo v Ospu v polnem številu.

Novice je pripravil Tomaž Jakofčič

Kratek pregled vrst plezalnih vzponov

Vzponi v športnoplezalnih smereh:

- **na pogled (*on sight*)** – plezalec mora kot prvi v navezi v prvem poskusu (ne da bi padel) preplezati smer, o kateri nima nobenih informacij. Lahko si jo ogleda s tal, vendar ne sme opazovati plezanja drugih plezalcev v smeri;
- **na fleš (*flash*)** – podobno kot pri vzponu na pogled, le da si plezalec lahko ogleda plezanje drugih plezalcev v smeri in se z njimi pogovori o ključnih mestih v njej;
- **z rdečo piko (*red point*)** – plezalec smer prepleza v vodstvu od začetka do vrha brez padca, vendar šele po več predhodnih poskusih v njej;
- **z rožnato piko (*pink point*)** – enako kot pri vzponu z rdečo piko, le da so varovala (kompleti) nameščena že prej;
- **z rdečim krogom (*red circle, yo-yo*)** – gre za vzpon, pri katerem je plezalec med plezanjem v vodstvu padel, po padcu pa ne začne plezati od začetka smeri, temveč z najbližjega mesta, na katerem lahko stoji, ne da bi uporabil roke;
- **z varovanjem z vrha (*top rope*)** – plezalec je varovan z vrvjo, ki poteka skozi sidrišče na vrhu smeri do soplezalca, ki varuje;
- **od spodaj** – s sprotnim vpenjanjem svedrovcev.

Balvansko plezanje je prosto plezanje po balvanih, brez varovanja, s polaganjem blazin pod smer ali z ročnim lovljenjem soplezalcev.

Deep water soloing (DWS) je plezanje solo brez varovanja po klifih nad morjem.

Vzponi v alpinističnih smereh:

- **prosto** – brez uporabe tehničnih pripomočkov, klini so uporabljani le za varovanje, ne pa tudi za napredovanje;
- **tehnično** (na A0, A1, A2, A3, A4, A5) – ob uporabi tehničnih pripomočkov za napredovanje (klinov, lestvic, krempeljcev, ...);
- **solo** – plezanje enega samega plezalca ob pomoči varovalnih pripomočkov ali brez njih;
- **odpravarski slog** – dalj časa trajajoč vzpon s postavljanjem višinskih taborov, napanjanjem fiksni vrvi, vračanjem v bazni tabor; značilen za najvišja gorstva sveta;
- **alpski slog** – vzpon brez postavljanja vmesnih taborov in vračanja v bazni tabor, vzpon v enem zamahu z vso opremo, potrebno za plezanje do vrha (lahko z bivakiranjem); značilen predvsem za Alpe;
- **single push** – brez vračanja v bazni tabor, v enem zamahu v čim krajšem času do vrha in nazaj;
- **tradicionalni oz. čisti slog** – plezanje, pri katerem se za varovanje uporabljajo varovala, ki ne poškodujejo skale (zatiči, metulji, zanke); nekoč: plezanje brez varoval.

Reference:

Planinski terminološki slovar. ZRC SAZU, Ljubljana, 2002.
Lorin Möscha. Plezanje kot igra. Modrijan, Ljubljana, 2004.

M. P.

Kaj se je zgodilo z nami?

Kaj je pravzaprav človeška sreča, se vedno znova vpraša planinski prijatelj Borut. Je to res tudi sreča, da smo v nekem življenjskem obdobju sodelovali ali se morda samo srečali s človekom volje, sposobnosti, vztrajnosti in topline, kakršen je bil dr. Miha Potočnik, kot so ugotavljali njegovi planinski prijatelji, sodelavci ali le poznavalci njegovih zaslug za našo planinsko organizacijo, na planinskem večeru, ki ga je organizirala Planinska zveza Slovenije v prostorih slovenskega parlamenta in je bil posvečen 100. obletnici njegovega rojstva? Prav gotovo. Sam sem bil srečen, da sem naj tej odlični priveditvi sploh bil, in sem srečen, da sem kar tri leta sodeloval v UO PZS, ko je dr. Miha Potočnik kot častni predsednik PZS skoraj redno hodil na njegove seje, tudi na tisto 23. septembra 1995, ko je ob prihodu v okroglo dvorano ČZP Delo vsakemu izmed nas stisnil roko, takrat tudi v slovo.

Zakaj to pišem? Ker bi rad opozoril mlade, predvsem pa funkcionarje naše zveze, načelnike komisij, člane UO PZS, predsednike društev, vodje različnih odborov in načelnike odsekov, da je škoda, da niso navzoči na takih priveditvah, saj dajejo s tem slab zgled tistim, ki jih vodijo pri različnih dejavnostih planinstva, in hkrati kratijo srečo sebi ali je ne dopustijo drugim. Imel sem npr. tudi srečo, da sem bil pred dvajsetimi leti na Strehi Evrope skupaj z nekaterimi stebri slovenskega

alpinizma Tonetom Škarjo, Vikijem Grošljem, Stanetom Belakom - Šraufom in Tonetom Sozonovim - Tonačem, z zadnjim celo v navezi, pa z Mitjo Brajnikom, ki je tako tragično končal nad Okrešljem; srečen sem, da sem bil 6. avgusta 1995 ob 100. obletnici postavitve Aljaževega stolpa na Triglavu prisoten na priveditvi na Kredarici in sem nato sestopal v dolino s prijateljem Tomažem Vrhovcem, ki sem ga leto prej zamenjal v vlogi načelnika KVIZ, in srečen, da sem lahko letos na Okrešlju ob 10. obletnici tragične nesreče nagovoril tam zbrane svojce ponesečenih, prijatelje gorske reševalce in vse planince, ki so se prišli poklonit spominu na tragično preminule. In še veliko je podobnih sreč.

To srečo vidim in iščem tudi na skupščinah Planinske zveze Slovenije, na katerih sem od leta 1998 manjkal samo enkrat, na občnih zborih društev in srečanjih, ki jih organizirajo meddruštveni odbori, in tudi na dnevih slovenskih planincev ali slovenskih obletnicah planinskih društev. Zakaj bi sicer pred leti želel počastiti 100. obletnico PD Kamnik in hkrati dan slovenskih planincev, ko me tja ni nihče povabil, ali pa po dolgem premoru enake praznike planinstva, kot je te dogodke poimenoval Adi Vidmajer, nekdanji podpredsednik PZS in predan planinski zanesenjak, na Lisci, na Žavcarjevem vrhu, v Vratih, na Sviščakih, pa srečanja koroških, podravske, gorenjske, dolenske, savinjske in drugih planincev, priveditve ob 100. obletnicah, kot je bila

npr. zadnja - PD za Selško dolino Železniki - itn. itn.? Zato, da sem lahko stisnil roko prizadevnim organizatorjem in se hkrati poklonil njihovemu delu, in zato, da bi tam srečal planinske prijatelje, še posebno tiste, ki so zaznamovali delo planinske organizacije v petdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, pa tudi tiste, s katerimi sodelujem sam v zadnjih dvajsetih letih. Ni jih malo in vsakega srečanja z njimi se veselim. Kaj se je torej zgodilo, da na srečanja ne pridejo tudi mladi, da se jih izogibajo celo tisti, ki trdijo, da jih vodijo in usmerjajo, da na njih ni vodnikov, ki tako uspešno in varno vodijo izlete v društvih, pa mladih alpinistov, mentorjev in drugih planinskih kadrov? Ali nam mora res spolzeti pol življenja skozi prste, da bodo doumeli, da so tudi srečanja in vse oblike druženja planincev dogodek za našo notranjo srečo? Kako bodo naši otroci in vnuki lahko vrednotili naša dela in bili ponosni na nas, če jim ne ponudimo možnosti, da vidijo, kako spoštujejo korenine slovenskega planinstva in svoje prednike tisti, ki so to že doživeli?

Potrudimo se tudi v planinskih društvih in načrtujemo izlete tako, da bomo kakšnega organizirali tudi na dan slovenskih planincev ali ob srečanju planincev svojega meddruštvenega odbora planinskih društev, če že ne gremo na druga. Prav v letu 2008 bo za to velika priložnost, ko bo tako srečanje 7. junija na Krašnjem vrhu, prvič v pokrajini tihih brez, stelnikov, lip in vinogradov.

Rudolf Skobe, podpredsednik PZS

Dragi planinci in planinke,
Radio Ognišče vas po novem razveseljuje 2x tedensko:

- ob četrkih ob 9.30 z rubriko Vabilo na pot
- ob petkih ob 17.00 prisluhnite oddaji Doživetja narave

Vabljeni k poslušanju!

RADIO OGNISČE

Oddaja "Čez hribe in doline"
vsak tretji četrtek v mesecu ob 17. uri

107.5 MHz

RADIO UNIVOX

e-mail: info@univox.si

Za ljubitelje cvetja

Zavarovane rastline Slovenije, žepni vodnik, Peter Skoberne, Mladinska knjiga, Ljubljana, 2007.

Ko sem kot obetaven gorski stražar pred sedemindvajsetimi leti na pamet ponavljal latinska imena osemindvajsetih tedaj zavarovanih rastlin (po odloku iz leta 1976), ni bilo težko. Danes je povsem drugače – v vodničku Petra Skoberneta jih je zdaj predstavljenih kakih sto, v Uredbi o zavarovanih prostoživečih rastlinskih vrstah iz leta 2004 pa je v poglavju A navedenih kar 205 rastlinskih vrst. Malo zapleteno? Ne, saj nam avtor v uvodu v lično knjižico Zavarovane rastline Slovenije iz zbirke Narava na dlani natančno pove, kako je z zavarovanimi rastlinami danes, ko je naša zakonodaja usklajena z evropsko. Uredba ima namreč dve poglavji – poglavje A govori o domorodnih rastlinah, poglavje B pa našteva še vse tiste, ki so zavarovane na ozemljih drugih članic Evropske unije. Številka 205 je visoka tudi zato, ker so

ponekod zavarovani celi rodovi (npr. pri kukavičnicah), to pomeni vse vrste znotraj rodu. Pa še ni konec – tudi načini varovanja so različni, od strogega, pri katerem rastline ne smemo ne nabirati ne presajati, do tistih, pri katerih rastlino brez težav nabiramo za svoje lastne potrebe (šopek), ne smemo pa presajati čebulic ali zbirati semen za hortikulturene namene.

Če se zdaj pogledimo v samo vsebino, vidimo, da doslej zavarovane vrste ostajajo zavarovane, v strogi režim pa so vključene tudi nekatere nove. Med njimi je nekaj takih, ki po fotografiji sodeč niso nič posebnega (le redko kdo bi si jih zaželel v šopku), so pa izjemno redke in avtohtone, pogosto le na zelo omejenem območju. Med take gotovo sodi kratkodlakava popkoresa, ki se po večini »skriva« le v previsnih stenah Baške grape.

Peter Skoberne nam vsako vrsto predstavi z imenom in družino (tudi z latinskim poimenovanjem), s fotografijo (lahko bi bile za spoznanje večje) in z osnovnim opisom rastline, ki vključuje tudi čas cvetenja. Pove nam, zakaj je rastlina ogrožena, na kakšnih rastiščih jo najdemo in kje v Sloveniji je razširjena. Posebno privlačen pa je stolpec pod sliko, v katerem avtor dostikrat navede kakšno zanimivost o rastlini. Tako npr. na strani 48 ob dinarski smiljki, ki raste na Snežniku, lahko preberemo: » ... Na vrhu Snežnika so se ob teh selitvah 'zataknile' tako alpske kot dinarske (ilirske) rastline. Tako rasteta skupaj na primer alpska planika in čisto dinarska travnolistna vrčica. Za navadnega obiskovalca tega razglednega vrha nič posebnega, za botanika pa nekaj podobnega, kot če bi med knjigami v izložbi knjigarne ležale klobase.«

Pozoren bralec bo opazil, da se tudi v botaniki še vedno veliko dogaja. Če nič drugega, se rastline malce »premeščajo«, to je opaziti tudi iz spremenjenih latinskih imen. Če sem se na tistem

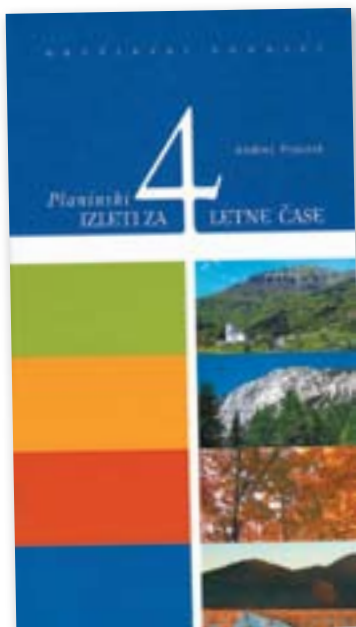
tečaju gorske straže prav naučil, potem vidim, da je danes gorska logarica po latinsko *fritillaria orientalis*, takrat pa je bila *fritillaria tenella*; spremembe so tudi pri črni in kamniški murki (zdaj sta *nigritella rhellicani* in *nigritella lithopolitanica*). Zanimivo tudi za tiste, ki se rastlinam bolj posvečajo, še posebno za varuhe gorske narave in za vse, ki imajo radi rože – v njihovem naravnem okolju, seveda! Da so zavarovane rože priljubljene, pove tudi to, da jih ima kar nekaj slovenskih občin za svoj simbol – močvirska logarica je kar v štirih grbih (Ig, Trzin, Trnovska vas in Brezovica), Laško ima peruniko, avtor pa ni omenil, da je tudi blagajana v grbu občine Dobrova-Polhov Gradec. Skratka, očitno se pomena narave in ogroženosti vse bolj zavedamo. In prav tu velja omeniti avtorjevo razlago – nekatere rastline niso ogrožene zaradi trgiranja, pač pa zaradi spreminjanja njihovega življenjskega okolja (habitata). Torej, ko bomo z žepnim vodničkom hodili po naravi, pri najredkejših rastlinah pazimo, da jih bomo gledali bolj od daleč. Drobna in lepa knjižica, drobne rastline – pa toliko veselja za vsakogar, ki po poteh hodi z odprtimi očmi.

Marjan Bradeško

Izleti za vse leto

Planinski izleti za 4 letne čase, Andrej Praznik, Družina, Ljubljana, 2007.

Vodniške literature je v naši deželi zdaj zares veliko in nepokrita ostajajo le nekatera redka območja. Tudi izbirni vodniki, v katerih avtorji v povabilo naberejo prgišče zanimivih delov naše dežele, so lepo zastopani v knjižni beri. Andrej Praznik je dobil novo idejo – ponuditi izlete, urejene po letnih časih – in s tem poskusil rešiti težave marsikoga, ki se za izlete odloča glede na letni čas: poleti visoko v gore, pozimi na nizke vzpetine. Ko pogledamo na zemljevid na

sprednjem notranjem zavihku knjige Planinski izleti za 4 letne čase, vidimo precej enakomerno porazdelitev dvainpetdesetih ciljev (kolikor je tednov v letu) po vsej Sloveniji, nekoliko manj jih je v vzhodni Sloveniji. Zemljevid je zelo uporaben, saj barve nakazujejo letni čas, številka pri cilju pa stran v vodniku, na kateri je izlet opisan. Avtor, ki je skupaj z Ano Praznik prispeval tudi vse fotografije, nam na začetku priročne knjižice da nekaj splošnih nasvetov za hojo v gore in v naravo, potem pa kar začne opise pomladnih izletov. Vsak izlet v vodniku zavzema štiri strani, lepo prepletene s fotografijami – po večini so zgovorne, a bi zvedav popotnik vendarle kdaj želel natančno vedeti, kaj je na posnetku. Na začetku opisa je vedno nekaj osnovnih podatkov – izhodišče, višinska razlika, dolžina vzpona, povzetek poti in predlog ustreznega zemljevida, na miniaturnem zemljevidu pa je označena lega cilja, ne manjka niti informacija za tiste, ki bi želeli obiskati tudi cerkev v bližini in iti k maši (tudi slovenske škofije so označene). Je pa škoda, da je pri dolžini vzpona podan za res samo čas vzpona, ne pa tudi

skupna dolžina poti – razen pri krožnih turah. To utegne biti zavajajoče posebno pri turah, ki jih je komaj mogoče opraviti v enem dnevu: torej, če je vzpona za 6 ur, je to seveda skupaj z vrnitvijo in počitki celodnevna tura. Enostavno – zdi se, da vodnik zahteva izkušenega popotnika; tudi avtor sam v uvodu pravi, da je ubral ta pristop preprosto zato, ker ni namen, da bi tekli po poti, pač pa, da bi vsak sam prilagajal pot svojim željam, zavil še kam v stran, uporabil zemljevid, raziskoval. Je pa v vodniku nekaj, kar redko vidimo – kar velik del opisov je namenjen temu, kar ob poti vidimo, čutimo, zaznavamo, avtor na trenutke zaide celo v krajša razmišljanja o smislu našega zemeljskega bivanja. Če pustimo to ob strani, pa je opisovanje dogodkov ob poti vsekakor nekaj, kar sam opis poživim in bralcu da jasno vedeti, da je Andrej Praznik tam res hodil, da je takrat bilo tako vreme, da je videl takšne živali in da so dišale take rože. To nas kar takoj spodbudi, da bi tudi sami šli in pogledali, kaj se bo pa nam zgodilo, ter to primerjali z avtorjevimi izkušnjami in doživetji. Opisi so precej natančni, s predlaganimi zemljevidi potem verjetno ne

bo težko slediti, še posebno ker jih veliko poteka tudi po sicer označenih planinskih ali tematskih pešpoteh. Vzpne se na gričke, kot je Krašnji vrh v Beli Krajini, najvišje pa nas avtor povede na Stenar. Najjužnejši izlet je Kuželjska stena, najsevernejša in hkrati najvzhodnejša točka je Sotinski breg, najzahodnejše pa gremo na Kobariški Stol. Vmes je še veliko lepih, nekaj tudi napornih poti, so pa tudi take – počivalne, kot je denimo mulatjera na Komno. Ob njej je avtor zapisal: »Blagor tistim, ki doma pustijo skrb in težave preteklih dni, polnih obveznosti in hitenja. Kako sproščeno lahko hodijo. Še bolj blagor pa onim, ki ves omenjeni balast prinesejo s seboj. Kajti prav na taki vijugavi poti lahko človek marsikaj pretuhta in odmeče odvečno kramo, da se potem v njem znova naselita veselje in mir.« In v dvainpetdesetih tednih se bo vsakomur, ki bo sledil potem iz vodnika, prav gotovo nabralo veliko dobrega počutja in še več vtisov – saj gremo tudi na območja Slovenije, ki so manj znana – ste že bili na Paškem Kozjaku ali pa na Kuku nad Movraško valo? Še veliko je takih povabil.

Marjan Bradeško

Iz Mladinske knjige Trgovine,
KNJIGARNE KONZORCIJ,
Slovenska 29, Ljubljana

Pestra izbira knjig s področja gorništvaja, alpinizma, fotomonografij in potopisov.

Paul Tapponier:

MOUNTAINS: WONDERS OF THE NATURAL WORLD

Harry N. Abrams, december 2006

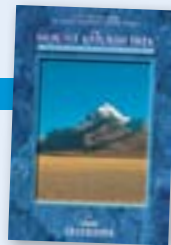
(352 strani, barvne fotografije, trda vezava)

Sian Pritchard Jones and Bob Gibbons:

THE MOUNT KAILASH TREK (Tibet's Sacred Mountain and Western Tibet)

Cicerone Press, avgust 2007

(288 strani, barvne fotografije, mehka vezava)

Ruska kapelica še vedno govori in povezuje

Ruska kapelica pod Vrščičem, Zvonka Zupanič Slavec, Petra Testen et al., Unireal: Znanstveno društvo za zgodovino zdravstvene kulture Slovenije, Ljubljana, 2007.

Kadarkoli vzamem v roke knjigo, ki vsaj deloma govori o soški fronti, sem skoraj prepričan, da bom našel v njej nekaj človeškega, nekaj, kar govori o pomembnosti dobrih medčloveških odnosov, o spoštovanju. O spoštovanju pa govori tudi Ruska kapelica pod Vrščičem. Najprej o spoštovanju ruskih ujetnikov do tovarišev v nesreči – hudem plazu, ki jih je zasul med prvo svetovno vojno. Potem pa tudi o spoštovanju vseh naslednjih generacij, ki se umrlih spominjajo, ki ob njihovem spominu navezujejo nova prijateljstva. In Ruska kapelica pod Vrščičem opominja, povezuje, še posebej v zadnjih petnajstih letih, ko so ob njej postala srečanja ruskih in slovenskih predstavnikov že tradicionalna in ko so pred dvemi leti kapelico tudi v celoti obnovili. Zdaj spet v vsem sijaju in tihoti vršiških gozdov kliče po prijateljstvu in opominja na strahote vojne. Tiste vojne, ki ji ni mar za lepoto in samoto gorskega sveta, ki ji ni mar za človeka, za narode, za svet.

Pomembnost Ruske kapelice pod Vrščičem in istoimenske knjige nakazujejo že besede, ki so jih knjigi na pot zapisali ugledni predstavniki obeh narodov in Cerkva: Aleksij II, patriarh Moskve in vse Rusije, msgr. Alojž Uran, ljubljanski nadškof in metropolit, kardinal Tomaž Špidlik, Janez Janša, predsednik vlade Republike Slovenije, Mihail Valentinovič Vanin, ruski veleposlanik in številni drugi pobudniki srečanj ob kapelici. Lepo opremljeno knjigo, ki je dvojezična (v slovenščini in ruščini), tvorita v osnovi dva dela. V prvem izpod peresa Zvonke Zupanič Slavec, ki je tudi pobudnica knjige, izvemo vse o gradnji vršiške, danes Ruske ceste, in o nesrečnih dneh soške fronte. Še nekaj študij v tem delu osvetljuje znamenito cesto in ljudi, povezane z njo: o kranjskogorski župniji in dogodkih v zvezi z Rusko kapelico (M. Benedik), o slovenskem ozemlju in Slovincih kot mostu med krščanskima verama (S. Granda), o stikih Slovencev z ruskim narodom (I. Grdina) ter o sami obnovi kapelice (S. Gaberšček). Zgodba gradnje vršiške ceste je žalostna – od 10.000 do 12.000 ujetnikov z vzhoda (tudi drugih narodnosti, ne le Rusov, čeprav danes govorimo le o »ruskih ujetnikih«) je moralo na jesen leta 1915 na hitro pričetih z gradnjo ceste, ki bi avstrijski vojski omogočila oskrbo enot v Soški dolini. V težkih razmerah, v mrazu, ob slabi prehrani in celodnevem delu so mnogi zboleli in umrli, nekateri tudi od poškodb pri nevarnem delu. Najhujše pa se je zgodilo marca 1916, ko je velik plaz izpod Mojstrovke zasul barake in cesto blizu prelaza. Pod težkim snegom je našlo smrt preko dvesto ujetnikov in precej njihovih stražarjev (avstrijska vojska), skupaj blizu tristo. Da je prva svetovna vojna še vedno imela nekaj humanega pečata, izvemo na številnih mestih v knjigi. Kaj kmalu po nesreči so tovariši v spomin na preminule postavi-

li leseno kapelico s čebulastima zvonikoma. Največ gotovo pove fotografija na sliki 111 – s slavnostnega odprtja kapelice (leta 1916 ali 1917). Pred kapelico so namreč zbrani avstrijski vojaki s častnikom, pomešani s številnimi ujetniki. Podpis med drugim pravi: *»Skupna slika zbranih kaže na njihovo pripravljenost, da v nenavadnih življenjskih okoliščinah vojnega časa strpno dočakaajo konec strašne življenjske preizkušnje.«*

Drugi del knjige je kronika petnajstletnih srečanj ob kapelici, ki jo je zbrala Petra Testen. Ob druženju ruskih predstavnikov in Slovencev ob kapelici in ob številnih dejavnostih, ki spremljajo vsakoletna julijska srečanja, lahko zapišemo le, da kažejo na povezovanje – in govore proti razdvajanju, proti sovraštvu, sporom, vojni. Glede na to, da so udeleženci vedno visoki posvetni in cerkveni dostojanstveniki obeh držav, si lahko le želimo, da bodo s svojim ugledom in močjo znali voditi svet na bolje. Ob tem navedimo samo dva zapisa, vzeta iz spominske knjige družine Slavec, ki je pobudnica teh srečanj in je bila dolga leta »oskrbnica« kapelice. Podpredsednica ruske Državne dume Ljubov Sliska je leta 2006 zapisala: *»Dokler hranimo spomine, živimo in imamo prihodnost. Ljubite, delajte dobro in pomnite, da je življenje kratko, zato naredite čimveč dobrega, da se nas bodo tisti, ki bodo živeli za nami, nekoč spomnili v dobrem.«* Kardinal Tomaž Špidlik pa je v knjigo istega leta dodal tale stavek: *»Življenje ni čas, ampak srečanje s prijatelji, ki jih imaš rad. Vsem slovanskim prijateljem – naj se / drug drugega / spominjajo v molitvi.«*

Zato se vsakič, ko nas poti vodijo mimo Ruske kapelice v naročje vršiških gora, ali na povratku z njih, spomnimo prav na te besede. Kapelica je že s samo podobo na gozdni jasi dovolj zgovorno sporočilo.

Marjan Bradeško

Sporočilo gora

Iz nekega avstrijskega hotela, kjer smo prebivali med smučanjem, smo dobili reklamo. Taka pisma navadno pristanejo v kotu, kjer zbiramo star papir, to pa je bilo izjema. Začelo se je namreč takole: *Upokojeni škof Reinhold Stecher, navdušen gornik* (ko sem prebrala do tu, so me že imeli – prebrala sem do konca), *je nekoč dejal, da k Bogu vodi veliko poti in ena izmed njih pelje čez gore.* Škof? Kdo ve, ali je hotel narediti reklamo za gore ali za nebesa ... sem bila nezaupljiva. In čez čas pozabila na vse skupaj. Na jesenskem knjižnem sejmu pa se mi je oko ustavilo na naslovu *Sporočilo gora*. Reinhold Stecher – od kod že poznam to ime? Ko sem knjižnico¹ prinesla domov, sem pobrskala po spletu: množica zadetkov! Knjiga *Botschaft der Berge* je

doživela že štirinajst izdaj in tudi slovenska je že tretja.

To je berilo za tiste, ki imajo radi »lepe misli«. Avtor je bil dolgo študentski duhovnik, zato vzgojni poudarki niso presenetljivi, a čeprav sem se nekoliko bala »pridigarstva«, so vpleteni v besedilo dovolj nevsiljivo, da me niso motili. Tudi moj predsodek, da jemljem v roke nekakšno versko čtivo, je bil odveč. Pisec bi nam rad predstavil gore ne le kot telovadnico v naravi, ne kot poligon za izzivanje sreče in sploh ne kot pribežališče pred težavami, ampak kot kraj, kjer se notranje okrepimo ravno za spopad z njimi. Šele ko si odpočijemo od hrupa in nemira, vsakršne kričavosti in gostobesednosti, lahko prisluhnemo glasovom narave in svoji notranjosti. Nič in nihče nas ne priganja, saj gora ne živi za trenutek – njen čas se meri v tisočih, milijonih let. Če začutimo njen umirjeni utrip in z njo globoko zadihamo, se umirimo tudi sami; tako »človeka dohiti duša«. V gorah spet slišimo odmev, ki ga v dolini zaduši nerazločen trušč, in zunanji vtisi, ki nam v vsakdanji naglici kar ubežijo (ali mi ubežimo njim), lahko odmevajo tudi v naši notranjosti. Hrepenenje po ekstazi si prepogosto potešimo z opoji, ki nas uničujejo, opojnost gora pa nas osrečuje, ne da bi povzročala »mačka«. Tam zgoraj ne manjka toplote, tudi kadar zmrzuje: grejejo nas duhovna bližina, prijazni pozdravi (kako to, da se lepa navada pozdravljati vse, ki jih srečamo, konča že spodaj na parkirišču?), nesebična pripravljenost pomagati tovarišu in celo tujcu v nesreči. Človek gore »ne more kar tako prelisiti« s karto za žičnico in z lepim razgledom iz kavarne»; pri njej ničesar ne dobimo s pritiskom na gumb in iz udobnega fotelja, a se tudi nikoli ne dolgočasimo. Tudi nevarna je lahko, zato ni za lahkomišelnost. Gora pa ne le ogroža, ampak je tudi ogrožena – kot vsa

narava v teh časih. In še o njenih kažipotih in skalah piše Stecher, o tratah in gozdovih, o »zdravem realizmu« planinskih kavk, o podobah – edini govoric gora – in spominu, o naši majhnosti ... Tudi o veri seveda. Preberite sami.

Žal se je avtor nekje na polovici nekoliko »utrudil«, tako da je tudi moje navdušenje nekoliko popustilo, kljub temu pa sem vesela, da sem ga odkrila. Zaradi nekaterih misli, ki so tudi moje, le da jih sama najbrž ne bi znala tako izraziti, pa tudi zaradi tistih, ki so se mi porodile šele ob branju njegove knjižice. Posebno ena se mi je izluščila iz dotlej nedoločnega občutka zaradi tehle Stecherjevih besed: »Največja nesreča ateistov je, da ne vedo, komu naj se zahvalijo ...« Hvaležnost potrebuje osebo, pravi. Že mogoče – če jo čutiš kot dolg. A ko srečna stojim na gori in me res preplavi nekakšna hvaležnost, ne čutim potrebe, da bi jo na koga naslovila, čutim pa močno željo, da bi jo s kom delila. Hvaležnost si marsikdo zasluži, pa je ne dobi, ker ne izvira (samo) iz zasluga, ampak (tudi) iz ljubezni. To je seveda »krivično«, ampak ljubezen nima nič opraviti s »pravico«. Naj to ne izzveni kot polemiziranje s Stecherjem: mišljeno je kot povabilo k branju, k presoji piščevih misli in k razkrivanju svojih.

Mojca Luštrek

¹ Reinhold Stecher: *Sporočilo gora*. Župnijski zavod Dravljje, Ljubljana 2006.

Razpis

Planinska založba PZS išče pisce za planinski vodnik Karavanke. Obsegal naj bi približno 320 strani formata 12 cm × 16 cm. Vse, ki se boste odločili za sodelovanje, prosimo, da nam to sporočite do 31. 12. 2007. Vlogi priložite primer opisa ture na izbranem območju. Pošljite jo na naslov Planinska zveza Slovenije, Založniški odbor, Dvorčakova 9, 1000 Ljubljana, ali na e-naslov planinska.zalozba@pzs.si. Vse podrobnosti bomo določili v osebni pogovoru, na podlagi katerega bomo sklenili tudi avtorsko pogodbo.

Založniški odbor pri PZS,
predsednik Božidar Lavrič

Obvestilo članom A o poravnavi članarine za leto 2008

Vsem, ki nameravate tudi naslednje leto plačati članarino kategorije A, priporočamo, da to storite že na začetku leta (do 31. januarja 2008). Le tako boste Planinski vestnik dobivali neprekinjeno, zagotovili pa si boste tudi neprekinjene zavarovalne ugodnosti.

40 let Trdinove poti

Le nekaj let po uvedbi slovenske planinske poti od Maribora do Ankarana so novomeški planinci leta 1967 vzorno uredili in odprli 153 km dolgo Trdinovo pot. Prvi markacisti, ki so jo uredili za varno hojo, so bili Miloš Kobe in njegova žena Zofka ter Franci Štirn. Danes je od te trojice živa samo še Zofka Kobe. Upali smo, da jo bomo lahko pozdravili 15. avgusta 2007 na jubilejnim Furlanovem pohodu, na slovesnosti pri Planinskem domu Gospodična, toda njene zdravstvene težave so to preprečile. PZS jo je za plemenito delo nagradila s srebrnim častnim znakom. Zadnjih dvajset let sta za urejenost Trdinove poti skrbela markacista Tone in Katarina Trunkel. Pred dvema letoma smo vzgojili skupino mladih markacistov, ki bodo nadaljevali njuno delo.

Potek Trdinove poti

Trdinova pot se začne v Novem mestu in pelje ob zeleni Krki do Cegelnice ter naprej v Prečno in Luknjo. V lepo urejenem gostišču na Frati pohodnike sprejemajo vse leto. Po prijetnem počitku nadaljujejo pot po gostoljubni Suhi krajini in se nato pri Soteski spustijo v dolino zasanjane reke Krke. Kdo ne želi vsaj enkrat v življenju obiskati skrivnostnega Kočevskega Roga? Lepa, s Kna-

feljčevimi markacijami označena pot nas pelje naprej v Komarno vas, nato pa čez Gače (smučišče Bela) na Mirno goro, s katere se pohodniku odpre nepozaben pogled na Belo krajino. Dobršen del poti je speljan po Gorjancih: Maličev krč, Trdinov vrh, Planinski dom Gospodična, Miklavž, grebeni Pendirjevke in Kobil, Špilerjeva špica, Opatova gora ... Prav ta del poti je posebno mikaven, saj poteka čez planinske košenice, ki so prav gotovo Trdinovi Cvetniki. Ob poti bomo srečali gradove in razvaline, saj je speljana mimo Soteske, Prežeka, Gracarjevega turna, Otočca, Starega gradu in Hmeljnika. Nihče ne bo zgrešil edinstvenega spomenika kartuzije Pleterje, da o naravnih znamenitostih, ki jih srečamo skoraj na vsakem koraku, sploh ne govorim.

Nekajdnevni počitek v prijaznem Domu pri Gospodični vas bo razvajal in studenček morda tudi »pomladil«!

Od kod ime Trdinova pot?

Učiteljica slovenskega jezika Sonja Kocuvan je v Vodniku po Trdinovi poti zapisala: »Profesor Janez Trdina je prišel v Novo mesto, ko so ga avstrijske oblasti zaradi naprednih idej upokojile, ko mu je bilo komaj 37 let. Po rodu Gorenjec se je Trdina vživel v dolenske razmere, prepotoval to mehko, valovito dolensko pokrajino po dolgem in počez,

opazoval življenje dolenskega kmeta, njegove šege in navade, prisluhnil njegovi govorici.

Posebno so ga mikali Gorjanci s svojo tiho lepoto. Posedal je s Podgorci pred njihovimi domovi ali zidanicami, poslušal zgodbe o temnih gozdovih, vilah in škrahtih, grajskih gospodih in gospeh, čarovnicah, pa tudi o resničnih ljudeh, jih doma umetniško oblikoval in tako ustvaril čudovite bajke o tem lepem koščku dolenske zemlje. Le malo je Dolenjcev, ki bi svojo ožjo domovino tako poznali in ljubili kot Trdina.

Gorjance in deželico cvička, sonca in zelenih gričev ter Belo Krajino, kamor je tudi zahajal, je ovekovečil v Bajkah in povestih o Gorjancih.

V te bajke pa je Trdina vpletel tudi svoje misli o slovenstvu, v njih je izražal svojo ljubezen do zatirane slovenske domovine.

Trdina počiva na novomeškem pokopališču v Ločni.»

Trdinovo pot je v teh 40 letih prehodilo kar lepo število pohodnikov. Sprva so bili to Dolenjci. Zadnje čase pa je postala zanimiva tudi za planince vse Slovenije. V

sedemdesetih letih preteklega stoletja jo je prehodila tudi skupina planincev iz Vojvodine. V njej so bili Belorusi, Ukrajinec, Čehi, Madžari in Srbi. Pred desetimi leti smo posneli dokumentarni film, ki ga je letos novomeška televizija v počastitev 40-letnice kar trikrat uvrstila v svoj program.

V jeseni, od 4. do 7. oktobra, je skupina dolenskih in belokranjskih planincev prehodila Trdinovo pot v celoti. V četrtek, 4. oktobra, so se v zgodnjem jutru zbrali v Novem mestu pred mestno hišo in se odpravili ob zeleni Krki do Cegelnice, Prečne, Frate in Soteske, se povzpeli na Rog (1099 m) in prespali v Lukovem domu na Bazi 20. Drugi dan so nadaljevali pot skozi Komarno vas na Gače, Mirno goro, Smuk, se povzpeli na Gorjance in prenočili v Domu pri Gospodični. Ob poti po Beli krajini so pohodnike ves dan gostili belokranjski planinci. Na Gorjance niso prišli ne lačni ne žejni, pač pa prijetno utrujeni. Tretji dan jih je pozdravilo deževno jutro, toda pohodnikov to ni motilo. Po zajtrku so se napotili po grebenu Gorjancev do Kostanjevice, v kateri so jih sprejeli gostoljubni kostanjeviški planinci, v Cerovem logu pa Šentjer-

(Ne)markacije naših gora

Nismo mislili, da bo iz slike v minuli številki nastala rubrika, toda v tem mesecu smo dobili še dve dokazili o uničenih kažipotih. Naša bralka Hilda

Jejič Bele nam je skupaj z rešitvijo uganke poslala tudi sliko »posrečenega« kažipota na Lučki Dedec.

Drugi avtor pa nam je poslal sliko prestreljenega kažipota in zapisal: »Kdo se izživlja s streljanjem v planinske smerne table? »Divji lovci« verjetno ne, saj bi s streljanjem povzročali hrup, ta pa je njihov največji sovražnik. Bi to počel tisti, ki se z orožjem lahko »sprehaja« po naravi povsem zakonito in javno? Smerne table so pripomoček za varno hojo po markiranih poteh, ki jih od letos varuje tudi zakon o planinskih poteh. Tako nekulturno početje je žalitev in posmeh »orožarjev«

društvenim prostovoljcem, ki skrbijo za vzdrževanje in ohranjanje planinskih poti. Na sliki je prestreljena tabla na Gradišču nad Bašljem, za katero skrbi planinska sekcija iz Preddvora.«

A.S.

nejčani. Tam so tudi prenočili. V nedeljo so se jim pridružili novi pohodniki. Družno so krenili proti Strugi, Otočcu, Trški gori in Hmeljniku.

Ob treh popoldan je posijalo sonce, ki se je ves dan sramežljivo skrivalo za oblaki. Na Glavnem trgu pred rotovžem se je zbrala velika množica prijateljev pohodnikov. Navzoče je nagovoril podžupan mestne občine Novo mesto Ivan Gril, predsednik PD Novo mesto pa jih je pozdravil tudi v imenu Meddruštvenega odbora za Dolenjsko in Belo krajino ter pohodnikom, ki so prehodili Trdinovo pot v celoti, podelil značke.

Jože Perše

V. S.

6. alpinistični tečaj v Nepal

Tečaj je potekal od 15. avgusta do 20. septembra 2007 v Langtang, Rasuwa v Nepal. Organizator je bil Nepal Mountaineering Association (NMA) v sodelovanju s Planinsko zvezo Slovenije (KOTG - Odbor za šolo vodnikov NMA). Sodelovalo je devet nepalskih inštruktorjev, ki so se usposabljali na tečajih za vodnike NMA, nadaljevalnih tečajih NMA in v šoli Ecole Nationale du Ski et Alpinisme v Chamonixu, ter dva slovenska inštruktorja z zdravnikom. Glavni inštruktor je bil gorski vodnik IFMGA Vladimir Schlamberger, iz gorske šole slovenske vojske pa je prišel inštruktor Rajko Lotrič.

Na razpis NMA za začetniški tečaj se je prijavilo 139 kandidatov, izbranih je bilo 37. Za najprimernejšo lokacijo za izvedbo tečaja je bil sprejet Langtang, ker je v bližini Katmanduja. Tečajniki so morali poskrbeti za primerna oblačila in opremo (čelada, plezalni pas, plezalniki, višinski čevlje, vponke in vrvice, čelada in kompas). Vsak izmed njih je od slovenske strani dobil za darilo komplet prve pomoči.

Tečaj je bil kot po navadi v obdobju monsuna. Ta je bil letos iz-

jemno močan. V Langtang sta megla in dež zelo ovirala izvedbo programa.

Letošnji tečaj je bil šesti po vrsti v skladu s predlaganimi osnovami za doseganje naziva vodnik NMA. Inštruktorji so delali po pisnem časovnem programu, ki ga je pripravil šerpa Ngawang Ngima s sodelavci. V za izvedbo tečaja težkih razmerah sta se izkazala tudi inštruktor SV Rajko Lotrič ter zdravnik Damijan Meško. Sprejeto je bilo priporočilo, da bi naslednje leto drugi del tečaja v višinskem taboru za pet dni podaljšali, tako da bi imeli tečajniki več časa za vadbo hoje in plezanje z derezami. Nepalski inštruktorji so dovolj usposobljeni, da so sposobni sami izve-

sti začetni tečaj, vendar se jim zdi naše sodelovanje pomembno in potrebno za doseganje boljših rezultatov.

Vladimir Schlamberger

26. srečanje alpinistov veteranov

5. in 6. oktobra 2007 je v prijaznem ambientu Erjavčeve kočice na Vršiču potekalo srečanje alpinistov veteranov. Tradicionalnega srečanja, tokrat že šestindvajsetega po vrsti, se je udeležilo kar 53 alpinistov, ki so presegli mejo šestdesetih let. V uradnem delu so se z minuto molka spomnili preminulih veteranov Mira

V. H.

✉ V. H.

Gregorina, Dušana Vodeba in Ljuba Zupančiča. Predsednik odbora za srečanja veteranov pri PZS France Zupan je jubilarantom Mitji Milovanoviču (85 let), Zvonku Čemažarju in Evgenju Vavknu (80 let), Janezu Bratini, Cenetu Griljcu, Romanu Herlecu in Jožetu Melanšku (75 let) ter Pavlu Dimitrovu, Vanču Potrču, Marti Reissnerjevi, Antonu Sazonovu-Tonaču in Tonetu Škarji (70 let) izročil spominsko darilo, knjigo Mihe Potočnika Posušeni rožmarin. Po večerji je sledilo predavanje Tine Di Batista, zadnja leta zelo uspešne alpinistke; predstavila je svojo alpinistično pot. Srečanje, ki se ga je udeležil tudi predsednik Planinske zveze Franci Ekar, se je ob pogovoru in ogledovanju slik iz albumov zavleklo pozno v noč. Skupna tura, ki je po navadi organizirana naslednji dan, pa je zaradi dežja žal odpadla.

Irena Mušič

Jubilejni izlet PD Podbrdo

PD Podbrdo je že prvo leto delovanja, leta 1957, organiziralo izlet na Triglav. Udeleženci so se peljali z vlakom od Podbrda do Mojstrane, nato pa šli peš po dolini Vrat in naprej do Staničeve koč. Naslednjega dne so v meglenu in mrzlem dnevu dose-

gli Triglav in se mimo Doliča in Triglavskih jezer vrnili v Bohinj. Prav zato je bil v jubilejnim letu izlet na Triglav načrtovan kot osrednji društveni izlet. Izvedli so ga zadnji konec tedna v avgustu. Udeleženci so se z vlakom odpeljali v Bohinjsko Bistrico, nato pa s kombijem na Pokljuko. Pod vodstvom štirih izkušenih vodnikov društva so se odpravili na pot do Vodnikove koč. Tam so imeli priložnost spodbujati tekače letošnjega 21. bohinjskega triatlona jeklenih. Nato so nadaljevali pot do Tržaške koč na Doliču, v kateri so rezervirali

prenočišča. Ker pa so tja prispeli prezgodaj, so jo mahnili še na vrh najvišjega Triglavovega sosedja, Kanjavca.

Naslednjega dne so takoj po šesti oprtali nahrbtnike in »Hajd, pot pod nogo!« Za kratek čas so se ustavili ob velikanski opuščeni italijanski vojašnici Morbegna iz obdobja med obema vojnama in poklepetali z znancem, ki si je v njej uredil zasilni bivač, v katerem prek poletja uživa »kot kralj na planini visoki«. Tistega dne je čudovito vreme zvalo v hribe številne planince, tako da je bila na poti prava gneča. Zato so se proti vrhu naše najvišje gore vzpenjali še previdneje. Ko pa so dosegli Aljažev stolp, je bilo veselje nepopisno. Ponujali so se jim razgledi na vse strani, čisti, daljni, sončni. Seveda so dogodek še posebno skrbno »sklajoc-nili« v fotografski aparat. Kar nekaj iz skupine jih je bilo prvič na Triglavu, zato se planinskemu krstu niso mogli izogniti. Sestopili so čez Mali Triglav in mimo Planike na Dolič. Gneče ni bilo več, prijazno so se pozdravili le z nekaj manjšimi skupinami. Pri koči so najmlajšega in najstarejšega udeleženca nagradili s spominskim darilom za pogum in vztrajnost. Najmlajši je bil devet-

✉ Silvana Drole

letni Tadej Močnik s Kneže, najstarejša pa Marjuča Volf iz Podbrda, ki je bila prvič na Triglavu pred petdesetimi leti, na prvem izletu društva. Znana je kot velika ljubiteljica narave, njene stopinje so božale skoraj vse poti naših gora in veliko brezpotij. Tudi tega dne ni imela nobenih težav pri hoji. Spust v Trento je bil samo še zadovoljstva poln zaključek celotnega dneva, prepleten z mislimi na prehojeno pot in na neopozabne trenutke, ki jih človek doživi samo v gorah.

Olga Zgaga

Poroka na Črni prsti

Čudovit, od jutranje rose umit dan se je rodil. Sončni žarki so se lovili v drevesnih krošnjah gozdov pod Črno prstjo. Besede gorske tišine so izdajale nekaj prazničnega. In res! Goran Markeš in Damjana Plahuta z Jesenic, oskrbnika koč na Črni prsti, sta se 21. septembra odločila združiti svoji življenjski poti. Matičarka Silvana Drole in Ernest Kemperle iz občine Tolmin sta ustregla njuni želji. Obred je potekal pred kočjo, kot na vzvišenem odru naravnega gledališča s kulisami, ki

jih ne premore nobena poročna dvorana. Poleg poročnih prič sta bila navzoča naključna planinca iz Celja, ki nista mogla verjeti, da sta to doživela. Vsi so bili povabljeni v planinsko kočjo na prisrčno zakusko, ki sta jo pripravila Goran in Damjana. Prisotni so se pošalili, da še niso doživeli, da bi ženin in nevesta na svoji poroki stregla goste. Goran in Damjana sta par od leta 1995, oskrbnika koč na Črni prsti pa sta bila že drugo sezono. Gora se jima je tako priljubila, da sta že lani sklenila, da se bosta poročila na njej. Po nekaj desetletjih sta bila prva oskrbnika, ki sta ostala na Črni prsti vso sezono. Pred njima so se oskrbniki namreč menjali vsak teden ali štirinajst dni. Ob koncu lanske sezone je UO PD Podbrdo ugotovil, da je bil rezultat poslovanja najboljši v zadnjih letih. Dogodek je zanimiv kamenček v poživitvi društvene kronike ob 50-letnici delovanja društva. Letos sta bila v kočji teden dlje, kot traja planinska sezona. Podbrški planinci so namreč končevali dela za obnovo kočje. 23. septembra sta kočjo zaprla in se odpravila na poročno potovanje. Želimo jima dolgo skupno pot!

Olga Zgaga

10. planinska šola v naravi OŠ Žiri

Oblike pouka zunaj šolskih učilnic so vse bolj priljubljene, zato za otroke organiziramo taborne šole v naravi in druge večdnevne dejavnosti. Na OŠ Žiri je ena izmed že uveljavljenih in uspešnih oblik vzgojno-izobraževalnega dela planinska šola v naravi. Organizira jih Bogdan Erznožnik, učitelj športne vzgoje, trener in velik ljubitelj narave. Letošnje planinske šole v naravi so se udeležili vsi učenci in učenske treh sedmih razredov. Z vodniki, učitelji različnih predmetov in gorskimi reševalcem so se odpravili v gore 19. septembra. Po močnem deževju, poplavih in razdejanju, ki je prizadelo sosednje Cerkljansko in Selško dolino, so se obetali lepi dnevi, ki naj bi omogočili varno hojo in pouk v visokogorju.

Vožnja z avtobusoma je bila daljša kot po navadi, saj je bilo zaradi zaprte ceste pri Trebuših treba priti najprej do Nove Gorice in nato po dolini reke Soče do Trente in Lepene. Od tam so pohodne skupine odšle na pot proti Krnskemu jezerom. Učenci so bili dobro opremljeni. Tridnevno bivanje v kočji pri Krnskih jezerih je bilo prijetno. Hrana je bila zelo okusna, pohvaliti je treba prijazno osebje PD Nova Gorica in urejenost obeh stavb. Vse to je gotovo prispevalo k temu, da so tudi dejavnosti otrok potekale po programu. Ta je bil pester, saj so učenci učne teme spoznavali tako teoretično kot praktično, npr. gibanje v gorah (uporaba vrvi in vrvnih ograj, osnove hoje, oprema planinca, delovanje gorske reševalne službe itn.). Vodniki so jih učili orientacije v gorah, prve pomoči, kako se pripravimo na planinsko turo, o vremenoslovju, rastlinstvu in živalstvu, nevarnostih v gorah, zgodovini gorništvu in o bojih na soški fronti. Učenci so opravili tudi dve turi, ena skupina na

☛ Silvana Drole

Taborniki obnovili kočo v Črnem dolu

Čez sedem let bo Vilharjeva koča v Črnem dolu pod Snežnikom slavila stoletnico. Koča je bila slovesno odprta prav v mesecu, ko se je začela krvava vihra prve svetovne vojne. Pri graditvi se je izkazal društveni tajnik Fran Kovča. Domači planinci so kočo poimenovali po velikem narodnjaku, politiku in pesniku Miroslavu Vilharju. Bila je zadnja planinska koča, ki jo je pred prvo vojno zgradilo kakšno slovensko planinsko društvo.

Ker lastnik snežniških gozdov ni bil naklonjen želji slovenskega planinskega društva, da bi postavili kočo bližje vrhu Snežnika, je Ilirsko-bistriška podružnica SPD že leta 1913 odkupila staro kočo gozdnih upravičencev v odmaknjenem Črnem dolu z 29 ari zemljišča. Planinci so dotrajano kočo podrli in postavili novo. Silno veselje članov domačega planinskega društva pa se je kmalu sprevrglo v razočaranje. Že po dobrem letu je kočo zasedla avstrijska vojska in v okolici nastanila ruske ujetnike. Ti so v trdih zimskih razmerah sekali les za vojne potrebe. Na ta čas spominja ruski grob v neposredni bližini koče. Takoj po končani vojni so morali bistriški planinci kočo znova obnavljati, kmalu pa je sledilo novo razočaranje. Italijanska vse bolj fašistična oblast je prepovedala vsa slovenska društva, tudi domače planinsko društvo, in mu z dekretom 8. oktobra 1927 zaplenila premoženje, tudi črnodolsko kočo. Dodelili so jo reški podružnici CAI. Le-ta je kočo nekoliko preuredila in jo 14. septembra 1930 odprla z novim imenom: »Rifugio Benevolo-Colacevich-Walluschnig, Conca Nera 1060 m«.

Po osvoboditvi je koča postala last Splošnega ljudskega premoženja in je bila oddana v upravljanje Gozdnemu gospodarstvu Postojna. Planinsko društvo se

Veliko Babo, druga na Monturo. Občudovali so lepote gorskega sveta, saj so se zaradi jasnega vremena ponujali lepi razgledi na najvišje vrhove Julijcev. Dobili so tudi nekaj izkušenj glede tega, kako naj planinec skrbi za varnost v razmerah, ki malo spominjajo na zimske.

V petek, 21. septembra, je sledil odhod v dolino Lepeno. Planinska šola v naravi se je končala brez poškodb in slabe volje. Peljati toliko otrok v visokogorje je odgovorno delo, a daje tudi zadovoljstvo, če so cilji doseženi. Lepi spomini na prijetno druženje v naravi bodo marsikoga spodbudili, da bo rad zahajal v naš gorski svet in ga spoštoval. Pot do Žirov je učence vodila čez prelaz Vršič in Gorenjsko. Pred šolo so že čakali starši, da jih odpeljejo domov. Izvedbo planinske šole v naravi je podprlo tudi PD Žiri.

Marija Kokalj

Pohod na Kuk

Vaška skupnost Movraž je v soboto, 29. septembra, organizirala pohod na Movraško valo. Movraž je prijetna istrska vasica v zaledju slovenske obale, v kateri nas najprej očarajo slikovite vaške poti ter kamniti oboki, ki

pričarajo enkratno primorsko ozračje.

Približno petdeset pohodnikov se je zbralo pred gasilskim domom; tam je bil začetek poti. Razgledovali smo se po Movraški vali. V zavetju kamnitih kraških nanosov so cvetele dehteče ciklame, ki so nam še polepšale vzpon na Kuk. Z vrha smo občudovali celotno Slovensko Istro, del Hrvaške Istre, Čičarijo in Učko. Alpe in Dolomiti so bili tokrat nekoliko zasrti z oblaki. Po neokrnjeni naravi smo nadaljevali pot proti jami Tri učke, ki pozimi daje zavetje pred kraško burjo, poleti pa pred hudo vročino. Spustili smo se do skalnatega pobočja Zagrad. Na tem kraju je pred dawnimi časi stal grad plemiške družine Mauricius, po kateri je vas dobila ime. Svež zrak, lepota movraških hribov in sončno vreme so bili pika na i dobremu razpoloženju pohodnikov. Dobre volje ni manjkalo niti v mraku, ko smo pot nadaljevali skozi gozd. Ko smo prispeli do vaške cerkve, nas je pričakala glasbena dobrodošlica. Slovesno razpoloženje so popestrile bakle, ki jih je dobil vsak udeleženec pohoda. Druženje in plesna zabava sta se nadaljevala pozno v noč.

Vida Durn

je v tem času usmerilo na graditev postojank na Snežniku, Cankarjeve kočice na Sviščakih in pozneje Planinskega doma; koča v Črnem dolu je samevala. Konec šestdesetih let so jo domači taborniki vzeli v najem za svoje dejavnosti z mladino. Da so jo ohranili pri življenju, so morali vsa ta leta posegati v njeno leseno konstrukcijo in menjavati strohnele dele.

Prav v tem letu pa so se taborniki lotili odločnejšega posega v obnovitev kočice. Gradbeni odbor je vodil izkušeni gradbenec Saša Boštjančič; konec poletja je končal obsežne gradbene posege. Gotovo je bila najtežja naloga zamenjava celotnega ostrešja z novimi gredami, izolacijo in novo kritino, podobno tisti iz leta 1914. To delo so prepustili profesionalni skupini, vsa preostala dela pa so opravili taborniki sami. Konec avgusta so ob slovesnem koncu obnove kočice podali poročilo o delu, o vloženi skoraj 23.000 evrih in več kot 1300 opravljenih urah prostovoljnega dela. Pohvalili so najmarljivejše, med katerimi je gotovo tabornik Saša Ternovec, ki je sodeloval na 41 delovnih akcijah in opravil 171 delovnih ur. Zato mu je pri-

padla častna naloga, da prereže trak pred vhodom v obnovljeno kočico. Črnodolska kočica je tudi od zunaj kot mlada nevesta. Zaščiten in prebarvan so vsi leseni deli, okolica je urejena, na novo je pozidan dimnik, poskrbljeno je za vodo iz vodnjaka in postavljena je električna napeljava, vezana na agregat. Na podstrešju je urejenih 25 skupnih ležišč.

Ilirskobistriškim tabornikom iz rodu Snežniških ruševcev je domače Planinsko društvo Snežnik, ki je po denacionalizaciji znova postalo lastnik kočice, podaljšalo najemno pogodbo do leta 2046. Da vrli domači taborniki odlično gospodarijo s črnodolsko kočico, se lahko vsak kaj hitro prepriča. Pa ne samo to. Prav obnovljena kočica bo omogočila tabornikom nove in nove oblike dela z mladimi v svojih prostorih, pa tudi na slikoviti črnodolski jasi, obdani s stoletnimi smrekami.

Vojko Čeligoj

Usposabljanje vodnikov C-kategorije

Že tri leta ni bilo organizirane ga usposabljanja za vodnike kategorije C. Razlog je premajhno število prijavljenih kandidatov, saj za tri ali štiri ni smiselno organizirati tečaja. Majhno število kandidatov pa ne pomeni, da ni zanimanja za pridobitev kategorije C. Interesentov bi bilo gotovo več, vendar mnogi ne izpolnjujejo zahtevanih pogojev, kar zadeva alpinistične ture in brezpotja.

Letošnji tečaj za vodnike PZS kategorije C smo izvedli na planinskem domu na Planini Pri jezeru in okoliških vrhovih. Trajal je od petka, 7. septembra, do nedelje, 9. septembra 2007. Organizator usposabljanja je bila Vodniška komisija pri PZS oziroma Podkomisija za usposabljanje. Tečaj so vodili inštruktorji Tone Golnar kot vodja tečaja, Iztok Rojc kot tehnični vodja in Sandi Kelnarič. Udeležilo se ga je sedem kandidatov: Gorazd Bokšan, Tom Froebe, Boštjan Gačnik, Jaka Kotnik, Franci Kropec, Miha Noč in Andrej Slak. Zbrali smo se v petek v plezališču pod hotelom Bellevue nad v Ribčevim Lazom v Bohinjju. Tam smo se s praktičnimi vajami zadržali približno 3 ure. Na kratko smo predelali alpinistično tehniko, vsak kandidat pa je preplezal eno izmed smeri in se z roba stene spustil po vrvi. V večernih urah smo se odpravili do doma na Planini Pri jezeru. Zvečer smo na kratko predelali tehniko vodenja na zahtevnih brez-

potjih in zavarovanih poteh. Ob analizi dela smo ugotovili, da bi bilo dobro v sklopu izobraževanja dati večji poudarek tudi vodenju po zelo zahtevnih plezalnih poteh, še posebno v tujini, v kateri se tehnika gibanja zelo razlikuje od tiste, ki jo uporabljamo na naših poteh. Morda bodo vodniki kategorije C celo več vodili po takih poteh kot po zelo zahtevnih brezpotjih.

V soboto smo izvedli turo na Debeli vrh. S Planine Pri jezeru smo se odpravili na planino V lazu, od tam pa smo jo ubrali po brezpotju proti Globoki konti. Čez Konjske police smo pristopili pod severni greben Debelega vrha. Po njem smo nadaljevali pot do vrha, nato smo se spustili na drugo stran na Lazovski preval in se pozno popoldne vrnili na Planino Pri jezeru.

V nedeljo smo opravili vzpon po brezpotju na Veliko Tičarico. Najprej smo se odpravili na planino Dedno polje. Od tam smo nekaj časa sledili poti proti Hribaricam,

nato pa smo šli po brezpotju proti zahodu na sedlo med Malo in Veliko Tičarico. Razdeljeni v naveze smo iskali različne prehode na vrh. Sledil je sestop proti severu in pod Kopicco nazaj na pot s Hribaric proti Dednemu polju. V popoldanskih urah smo sestopili v dolino in končali tečaj. Izpitno turo smo izvedli 29. in 30. septembra na območju Ut in Krofičke v Kamniško-Savinjskih Alpah. Za izhodišče smo si izbrali kočjo na Klemenči jami. V gorah nas je pričakalo nekaj snega, zato smo izpitno turo delno prilagodili razmeram. Lotili smo se grebena od Strelovca mimo Ut do Krofičke. Tokrat so vlogo vodnikov prevzeli kandidati in jo suvereno odigrali. Pri sestopu z vrha nam je delal preglavice sneg. Popoldne smo končali izpitno turo in sestopili v dolino.

Splošni vtis o kandidatih za vodnike PZS kategorije C je, da zelo dobro obvladajo gibanje in vodenje v zahtevnem brezpotnem svetu. Kljub veliki starostni raz-

Od kod moje pesmi

Misliš, da se domišljija le med cveti spreletava
z živobarvnimi metulji, v mehki travi poležava?

Misliš, da se domišljija le z oblaki poigrava,
z vetrom pleše in popeva, s pticami po nebu plava?

Misliš, da se domišljija neugnana, klepetava
v pesmih, pravljicah, ugankah le z besedami zabava?

Ne, jaz vem, da domišljija tudi v stenah tam domuje,
v sivem kamnu, golih skalah zgodbe vznemirljive snuje.

Ne, jaz vem, da domišljija v stanu na planini čuje,
dolgo v noč čepi ob ognju, spéče v sanjah obiskuje.

Ne, jaz vem, da domišljija po stečinah pohajkuje,
cele dni molči v samoti, brez besed pripoveduje.

Tista, ki doma je v steni, včasih hrepeni po cvetju,
tratah in metuljih krilih, po pomladi in poletju.

Tista, skrita med poleni tam v pastirjevem zavetju,
ob ognjišču prisluškuje skozi dimnik vetra petju.

Tista, ki ji mir pomeni vse na svetu, ob spočetju
pesmi na ves glas zavriska ob tem sladkem doživetju.

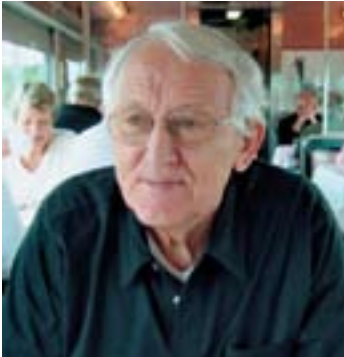
Mojca Luštrek

liki med najstarejšim in najmlajšim udeležencem (35 let) so vsi pokazali, da imajo dovolj izkušenj in znanja, da bodo lahko varno vodili tudi najzahtevnejše planinske ture.

Tone Golnar

Franci Žagar, 70-letnik

Prijatelj Franci Žagar, velik domoljub, planinec, gornik, gorski reševalec, človek širokega obzorja in širnega duha, zdaj upokojenec, ki ima stalne težave s časom, tako kot pač vsi upokojenci. Starši, mama Marija iz Bovca in oče Andrej iz Žage, so pod pritiski fašizma in brezupnih razmer pobegnili v Belgijo in leta 1937 se je rodil Franci. Že med drugo svetovno vojno so se vrnili v Vodencah pri Bovcu, na sotočje najlepših alpskih rek, Koritnice in Soče. Franci je mladost in težka povojna leta preživel v domačem kraju, na katerega se je tako kot vsak otrok zelo navezal. Svoja prva planinska raziskovanja s prijatelji je usmeril na bližnje gore nad Bovcem. Že leta 1953 se je vključil v domače PD. Po osnovni šoli se je v Mengšu izučil za frizerja, služba ga je pripeljala v Koper. Na kratkem dopustu pred odhodom v JLA je pri starših v Bovcu na svoje lastne oči videl neperspektivne razmere. Takrat je veliko mladih fantov zapustilo te kraje. Franci se je poslovil od staršev in odpotoval nazaj v Koper. Želja po lepšem življenju ga je tako namesto na 3-letno služenje morna-

rice v JLA leta 1956 komaj 19-letnega pripeljala k teti v Trst. Od tam je iz begunskega taborišča odšel naprej v Francijo, se šolal na Ecole des arts et metiers in si z delavnostjo in podjetnostjo ustvaril podjetje Electronex. V njem je delal vse do upokojitve pred nekaj leti. V Franciji si je našel ženo Scharline, rodil se jima je sin Vasja. Zdaj živi v Parizu.

Kot begunec z neodsluženim vojaškim rokom se celih 10 let ni smel vrniti domov. Samo Franci ve, kako mu je bilo hudo, ko je z italijanske strani Kanina gledal dol v prelepo bovško kotlino, s pogledi iskal domačo hišo v Vodencah in jo božal s solznimi očmi ali se s starši za nekaj kratkih ur sestal v Rablju. O eni izmed teh poti mi je ravno pred kratkim povedal: »V visokem poletju leta 1964 sem pripotoval k sorodniku v Rabelj, tam so mi posodili gozdarje in obleko za v gore. 7. avgusta sva se s prijateljem zgodaj zjutraj odpravila proti Sella Neveji in se po planinski poti napotila proti koči Celso Gilberti. Od tam sva nadaljevala pot proti kaninskemu ledeniku z namenom, da se čez severno steno povzpneva na greben in naprej na vrh Kanina. Pod ledenikom, ki je bil takrat še precej velik, sva naletela na skupino italijanskih planincev, ki so ravno malicali. Tudi sama sva se ustavila. Italijani so po malici zapeli še znano pesem Montanaro, ki sem jo takrat prvič slišal in mi je do danes ostala v lepem spominu. Potem sva se le povzpela na greben in na vrh, s hrepenenjem v srcu sem gledal na domačo dolino, ko sem prav blizu opazil patroljo jugoslovanskih граниčarjev. Kar najhitreje sva se umaknila čez greben na italijansko stran in v dolino. Nekoliko žuljavih nog, vendar z veseljem in hkrati grenkobo v srcu sva končala ta gorski podvig. Naslednji dan sem kljub žuljem že lahko plesal na poroki svojega prijatelja Dolfija, s katerim sva imela podobno usodo.«

Šele po splošni amnestiji, ki so jo razglasile jugoslovanske oblasti

leta 1967, se je Franci lahko svobodno vračal v domače kraje. Če je le mogel, je prišel domov vsaj dvakrat na leto. Spomladi se zelo rad in z nekakšno posebno dolžnostjo udeležuje planinskega pohoda na Golobar, poleti si privoščil daljši dopust, ki ga izrabi tudi za obiskovanje gora. Ves čas je ostal zvest PD Bovec, že dolga leta je naročen tudi na Planinski vestnik in ga z veseljem prebira. V gore je hodil tudi v Franciji, bil je na Mont Blancu in Matterhornu. Povzpel se je tudi na več kot 5000 metrov visoki vulkan ob ekvatorju, sicer pa je zadnja leta, kadar mu čas dopušča, pravi popotnik. Zmeraj je rad smučal, postal in ostal je pripravnik postaje GRS Bovec. V tistih časih, ko je bilo težko dobiti oz. si priskrbeti alpinistično opremo, je bovške gorske reševalce oskrboval z nahrbtniki, vrvmi in drugo opremo, ki jo je seveda moral vedno pretihotapiti čez mejo in mimo budnih carinikov. Čeprav mnogo prepozno je Franci Žagar za delo v planinski organizaciji pred nekaj leti prejel tudi bronasti častni znak PZS za delo in pripadnost tej organizaciji.

S Francijem se pozna že kakšnih dvajset let, v gorah pa sva se prvič srečala leta 1989, nad Jezercu pod Jalovcem. Nekakšno naključje je hotelo, da sta se po več letih najini poti zbližali. Tako sva leta 1999 opravila vzpon na Mangart in Prisojnik. Naslednje leto sva šla skupaj na Triglav, pod Montažem sva zaradi snega odnehala, v letu 2001 pa le prišla na njegov vrh. Tega leta sva zlezla še na Viš in Krasji vrh, s katerega je lep pogled na Francijevo domačo hišo v Vodencah. To je bila tudi njegova dolgoletna želja, saj v mladosti za to ni bilo časa. Naslednje leto sva šla znova na Triglav, sprehodila sva se tudi čez Kugyjevo polico nad severno triglavsko steno - tega je bil Franci še posebno vesel. Zelo rad je pomagal pri raznih delih pri koči na Kaninu, letos se je udeležil celo akcije pri obnovi planinskih poti. Nikoli ni pozabil omeniti

moje potrpežljivosti oz. prilaganja njegovemu tempu hoje, pa tudi tega, da sva se veliko prepozno spoznala. Če se bi najini poti srečali prej, bi lahko veliko več prehodila skupaj. Ampak že to, kar sva naredila, je veliko. Biti v gorah s Francijem namreč ni kar tako. To je posebno doživetje. Franci zna z gorami, jih ceni,

spoštuje in jih ima preprosto rad. In kadar sem bil z njim v gorah, se je tudi zelo dobro jedlo. Na prav poseben, zanj značilen način je razvezal svojo culo, pogrnil in narezal. Franci pa seveda ni samo planinski prijatelj, še kako dobro zna svetovati tudi pri čisto osebnih stvareh in priskočiti na pomoč še pri drugih opravilih.

Zato, Franci, naj bo ta skromni zapis majhna zahvala za vse, kar ste prispevali k delovanju planinskega društva, postaje GRS Bovec in vsem preostalim na Bovškem. Ob 70-letnici naj vam še naprej služi zdravje, želim vam srečo v družini, trden korak in da bi naredila še kakšno skupno turo pred naslednjo okroglo obletnico.

Igor Zlodej

Kako poznamo naše gore?

Po kateri poti hodi planinec in kaj se vidi desno ob njem?

Pravila naše igre smo objavili v januarški številki. Odgovore sprejemamo do 25. novembra. Spletna trgovina www.kibuba.com tokrat za nagrado ponuja gamaše Walker. Če boste odgovarjali po elektronski pošti, uporabite naslov uganka@pzs.si.

Rešitev iz prejšnje številke:

Tokrat smo dobili rekordnih 95 pravih rešitev, prav nihče pa se pri uganjevanju ni zmotil. Na sliki je bil Lučki Dedec, gora nad Korošico v Kamniško Savinjskih Alpah. Žreb je določil, da bo rokavice Power Stretch spletna trgovina Kibuba podarila Janezu Obrču iz Ljubljane.

Andrej Stritar

Vem, ni težko zaljubiti se v gôre

Vem, ni težko zaljubiti se v gôre,
to vsak planinec ve, ki se jim vdaja,
nikdâr nikjer dolžnik jim ne ostaja,
doklêr v planine naše sam še zmore.

Nekoč zaton večerni sem še gledal,
ko sence so prekrivale dolino,
in sonce zapustilo je strmino,
da zadnjič gledam vse, sem se zavedal.

Zdaj me vrvi in klini ne poznajo,
saj tam nekje odmaknjeni ležijo,
a vselej mi spominov mnogo dajo.

Le pridi kdaj, prijatelj, naokoli,
da vaše nove ture mi opišeš,
saj jaz jih videl več ne bom nikoli.

Vinko Hrovatič

V skalovju tam, kjer le za pest je zemlje

V skalovju tam, kjer le za pest je zemlje,
pognala korenine je planika,
pogledom se planinčevim izmika,
od kod, od kod za rast si vodo jemlje?

Me strma pot v gorovje je vodila,
nevarnosti sem se povsod zavedal
in ko sem na previsu jo zagledal,
ob njej bi skoraj pot se mi sklenila.

Planinec! Ne izzivaj gore skalne,
dovolj je, da lepote občuduješ,
če prekoračiš to, so maščevalne.

Spoštuj, da so lepoto vso ti dale,
in ko s poti se vrneš spet v dolino,
zapoj v spomin jim v svoji pesmi hvale.

Vinko Hrovatič

EXPERIENCE
OUR SOURCE
OF INNOVATION

Passerey 40

Levija nalobčevka Passerey je zasnovana za uporabo tako v zimskih kot v poletnih razmerah. Je lahka in udobna, vendar tudi zelo robustna. Njena konstrukcija omogoča, da jo uporabite na različnih vrstah površin, od snega do kamenja. Je tudi zelo udobna in udobna za uporabo. Je tudi zelo udobna in udobna za uporabo. Je tudi zelo udobna in udobna za uporabo.

Pro Alpine

Zelo lahka in udobna, je zasnovana za uporabo v zimskih in poletnih razmerah. Je tudi zelo udobna in udobna za uporabo. Je tudi zelo udobna in udobna za uporabo. Je tudi zelo udobna in udobna za uporabo.

PREMIER

6,2 mm, 3000 g, 45 x 35 cm

Učinkovita in udobna za uporabo

Učinkovita in udobna za uporabo

Učinkovita in udobna za uporabo

Učinkovita in udobna za uporabo

MILLET
MOUNTAIN BY EXPERIENCE